

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÇOCUKLA ETKİLİ İLETİŞİM

Ankara, 2015

-
- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul / kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
 - Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
 - **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ÇOCUKLA İLETİŞİMİN ÖNEMİ	3
1.1. Çocukla İletişim	3
1.2. Sen Dili-Ben Dili	5
1.3. Ben Diliyle Konuşmak.....	7
1.4. Sağlıklı İletişimin Temel Koşulları.....	8
1.5. İletişim Türleri	12
1.6. İletişimde Beden Dilinin Önemi	14
1.7. Beden Dilinin(Sözsüz İletişim) Özellikleri.....	15
1.8. Çocukla İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar.....	17
1.9. Dinlemenin Çocuğun Gelişimine Yararları	19
UYGULAMA FAALİYETİ	21
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	22
ÖĞRENME FAALİYETİ-2.....	23
2. ÇOCUKLARDA PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ	23
2.1. Çocuklarda Problem Çözme Becerilerinin Geliştirilmesi	23
2.2. Çocuklarda Problem Çözme Becerisini Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler	25
2.3. Çocuklarda Problem Çözme Stratejileri.....	27
2.4. Problemi Olan Çocuklarla İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gerekenler Şunlardır:	29
2.5. Çocuğun Sorununa Çözüm Bulmada kullanılan Teknikler	30
UYGULAMA FAALİYETİ	34
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	35
MODÜL DEĞERLENDİRME	36
CEVAP ANAHTARI.....	37
KAYNAKÇA	38

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL	Erken Çocukluk Eğitimi/Özel Eğitim
MODÜLÜN ADI	Çocukla Etkili İletişim
MODÜLÜN SÜRESİ	40/36
MODÜLÜN AMACI	Öğrenciye iletişim yöntemleri ve problem çözme ile ilgili bilgi ve beceriler kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	<ol style="list-style-type: none">1. 0-72 ay çocuklarında etkili iletişim yöntemlerini uygulayabileceksiniz.2. Problem çözme aşamalarını uygulayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf ortamı, açık hava (etkinlik uygulamaları için) Donanım: Kâğıt, boya kalemleri gibi materyallerin bulunduğu dolap
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Hayatın tüm evresinde **iletişim** kelimesi ile karşı karşıyayızdır. Etkili iletişimin temelinde farkında olma, ayrıntılı olarak iç ve dış dünyanın bilincinde olma yatar. İyi iletişimci, hem kendi iç dünyasını, başka deyişle duygu, düşünce ve tutumlarını iyi tanır, onların ne anlama geldiğini kavrar, anlar hem de karşıdaki kişinin davranışlarını gerçekçi bir biçimde değerlendirmesini bilir. Kişinin kendini bilmesi, onun kendi algılama, yorumlama, yansıtma, duygu ve arzularının farkında olması demektir. Yüz ifadeleri, bedenin duruşu, sesin tonu, sesin iniş-çıkışı karşıdakinin iç dünyası hakkında ipuçları verir.

Çocuk iletişim becerilerini öncelikle ailesinden öğrenir. Aile çocuğa bunları bazen doğrudan öğretir bazende çocuk aile içindeki bireylerin davranışlarını gözlemleyerek bunu öğrenir. Bu nedenle aile içinde eşlerin birbirine ve çocuklarına karşı tutumları çok önemlidir. Anne-baba tutumları, değerleri, davranışları, sözleri çocuğun iletişim beceri için çok önemlidir.

Bu modül ile; çocukla iletişimin önemi, iletişimdeki önemli kavramlar, sağlıklı iletişim için dikkat edilmesi gereken noktalar ile sağlıklı iletişimin çocuklarda problem çözme becerisini nasıl geliştirdiğini öğreneceksiniz. Böylece gerek meslek alanında gerekse günlük hayatta iletişim becerisi gelişmiş bireyler olacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında 0-72 ay çocuklarında etkili iletişim yöntemlerini uygulayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Empati ile ilgili bir hikâye oluşturunuz.
- İletişim türleriyle ilgili bir sunum hazırlayınız.

1. ÇOCUKLA İLETİŞİMİN ÖNEMİ

1.1. Çocukla İletişim

“Kimseye bir şey öğretemezsiniz sadece cevabı kendi içinde bulmasına yardımcı olursunuz.”
Galileo

5 yaşındaki küçük kızın babası, bir rulo altın renkli kaplama kâğıdını ziyan ettiği için kızmıştı. Buna rağmen küçük kız, yılbaşı sabahı o renkli kaplama kâğıtları ile hazırladığı hediye babasına getirdi ve “Bu senin için babacığım.” dedi. Babası paketi görünce kızına kızdığı için çok üzüldü. Paketi açınca boş bir kutuyu gördü, yine kendini sinirlemekten alamadı. Kızına bağırdı: “Birine hediye verdiğin zaman içinin dolu olması gerekiyor, bunu bilmiyor musun?” dedi. Küçük kız babasına yaşlı gözlerle baktı ve şöyle dedi: “Ama babacığım kutu boş değil ki ben içine öpücüklerimi üflemişim senin için.”

Babanın içi paramparça oldu, kızını kucakladı ve ondan özür diledi. O günden sonrada o kutuyu hiç yanından ayırmadı.

Resim 1.1: Çocuğu iyi anlamak ve onunla iletişim kurmak

Çocukları daha iyi anlayabilmek onların sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olabilmeyi ve etkili bir iletişimle mümkündür. Anne-baba ve çocuk arasında iletişim yalnızca konuşmak, bilgi alışverişinde bulunmak anlamına gelmez. Özellikle çocukla iletişimde konuşmaktan daha önemli ve zor olan şey dinlemek ve anlamaktır. Birçok anne-baba, öğretmen çocuklarla iletişim kurarken onlarla konuşup öğüt vermek, öneride bulunmak isterler. Oysa çocukla iletişimin temelinde ona zaman ayırıp onu dinlemek vardır. Dinlemek çocuğun gelecekte de sağlıklı iletişim kurabilmesini, kendisi hakkında olumlu duygulara sahip olmasını, kendisine önem ve değer verildiğini hissetmesini, kendisine saygısını ve kendi problemlerini çözebilme davranışını kazandırır.

Çocuk iletişimi anne-babadan öğrenir. Ebeveynler, küçükken anne ve babasından nasıl bir davranış görmüşlerse, onlarda çocuklarına benzer biçimde davranırlar. Çocukla iletişim kurabilmek önemli bir beceridir. Çocuk ya da genç, anne-babası ile iyi ilişkiler kurmuşsa kendisine güven duygusu gelişir ve kişiler arası ilişkilerde karşılıklı saygı duymayı öğrenir.

Ebeveynlerin, çocukların davranışlarına ilişkin tepkilerini de uygun bir şekilde ifade etmeleri de çok önemlidir. Çünkü çocuklar özellikle yaşları küçükken pek çok şeyin kendileri yüzünden olduğunu düşünürler ve insanın aynı anda hem sevinip hem de kızabileceğini anlayamazlar. Ünlü bir gelişim psikoloğu “Her çocuk iyi birer gözlemci ama aynı zamanda çok kötü bir yorumcudur.” demiştir. Örneğin anne-baba iş yerinde bir şeye kızmış ve bu yüzden sinirli davranıyor olabilir. Böyle bir durumda çocuk kendini suçlayabilir. Çocukla iletişimde duyguları, istekleri ifade etmek çok önemlidir. Eğer bunlar söylenmez ise iletişim bozulabilir.

Aslında hamilelikten itibaren çocukla iletişim başlar. Anne-babanın, anne karnındaki çocuğu sevip okşamayı, konuşması, müzik dinletmesi ile iletişimin ilk adımları atılır. Bunun bebeğin zekâ gelişiminde kendine güven duygusunun gelişiminde, sosyalleşmesinde olumlu etkileri vardır. Doğduğu günden itibaren kabul edilmiş, sağlıklı iletişim kurulmuş bebekler, daha hızlı büyür, daha çok mutlu olurlar. Mutlu çocuklarda hayatta her zaman daha başarılıdırlar.

Resim 1.2:Çocukla iletişimde oyun önemlidir.

1.2. Sen Dili-Ben Dili

Etkinlik:

Öğretmen öğrencilere küçük not kâğıtları dağıtır. Onlardan rahat bir şekilde oturmalarını ve gözlerini kapatmalarını ister. Aşağıdaki yönergeyi okuyarak yaşadıkları anları hatırlamalarını sağlar.

“Şimdi arkanıza yaslanın ve gözlerinizi kapatın. Sizden iki durumu hatırlamanızı isteyeceğim. İlk durumda birinin size kızdığı, öfkelendiği bir anınızı hatırlayın. Bu kişi anneniz, babanız, arkadaşınız, öğretmeniniz ya da başka biri olabilir. Size öfkelenmiş ve bir şeyler söylüyor. Anınızı hatırlayın, ‘Etrafınızda neler var? Ne oluyor?’ kişiyi hatırlayın. Size ‘Ne diyor? Nasıl söylüyor?’ kendinizi hatırlayın, ‘Ne yapıyorsunuz? Ne diyorsunuz? Ne hissediyorsunuz?’ Şimdi gözlerinizi yavaşça açabilirsiniz. Biraz önce hatırladığınız anıyı kendiniz için kısaca not edin lütfen.” (2 dakika yazmaları için bekleyin.)

“Şimdi tekrar arkanıza yaslanın ve gözlerinizi kapatın lütfen.Sizin birine kızdığınız, öfkelendiğiniz bir anınızı hatırlayın.Bu kişi anneniz,babanız,arkadaşınız, öğretmeniniz yada başka biri olabilir.Öfkelenmişsiniz ve bir şeyler söylüyorsunuz. Anınızı hatırlayın, etrafta neler var ne oluyor kendinizi hatırlayın ne yapıyorsunuz ne diyorsunuz ne hissediyorsunuz?

Şimdi gözlerinizi yavaşça açabilirsiniz. Biraz önce hatırladığınız anıyı kendiniz için kısaca not alın lütfen (2 dakika yazmaları için bekleyin).

Öğretmen, her öğrencinin yanındaki kişi ile eşleşmesini sağlayarak yazdığı notları, 4 dakika süresince paylaşmasını ister.

Ardından öğretmen, gönüllü kişilerin anılarını büyük grupta paylaşmalarını ister ve şu soruları sorarak paylaşımı zenginleştirir.

- Ne hissettin?
- Karşındaki kişi ne hissetti?
- Sence öfkeni nasıl söyleseydin daha iyi olurdu?

İnsanlarla ilişkimizde duygularımızı uygun şekilde söylemek önemlidir. Onlarla daha iyi ilişkiler kurabilmek için onların istek ve ihtiyaçlarını görmek ve kendi istek ve ihtiyaçlarımızı doğru ifade etmek iletişimin anahtarı gibidir. Az önce olumsuz örnekler üzerinde konuştuk ve gördük ki hiç kimse güzel anılarını hatırlamadı. Şimdi bunlara neden olan faktörler bakalım nelerdir?

“SEN ZATEN HEP BÖYLESİN”

Çocuğun bir davranışı veya sözünden ebeveyn kızgınlık yaşayabilir. “Kaç defa tembih ettim o koltuğun üzerine çıplak ayak çıkma!” diye, “İzinsiz telefonumu alma!” diye, “Duvarları boyama!” diye. Bu gibi durumlarda genellikle “Ne laf anlamaz çocuksun, bıktım senden, neden dikkat etmiyorsun?” gibi sözler sarf edilir. Burada dikkat edersek sürekli “SEN ” diye hitap etmekteyiz. “Neden doğru dürüst yemek yemiyorsun, sen çok yaramaz bir çocuksun,hiçbirşeyanlamıyorsun,sen hep böylesin.”

“Sen” diye başlayan bu sözler aslında karşı tarafın yani çocuğun kişiliğine bir saldırıdır. Bu tür ifadeler çocuğu mutsuz yapar, üzer, utandırır, güvenini sarsar ayrıca onu sinirlendirir, direnmesine neden olur. Hiç bir şekilde davranışı değiştirmez. Çocuk kendini sevilmeyen, reddedilmiş biri olarak düşünür bu da onun söz dinlememesine neden olur. Sen dilinde suçlayıcı mesajlar vardır.

Resim 1.3: Sağlıklı iletişim kurulan çocuk, mutlu çocuktur.

1.3. Ben Diliyle Konuşmak

Ben dili, kişinin o anda, karşılaştığı durum veya davranış karşısında, kişisel tepkisini duygu ve düşüncelerle açıklayan bir ifade tarzıdır. Duygu ve düşüncelerimizi içtenlikle ifade eden sözcüklerdir. Kısacası ben dili, kendini ifade ederek konuşmaktır. Örneğin uzun zamandır ziyaretine gitmediğiniz bir yakınınız, “Beni ziyarete gelmeyeli ne kadar oldu biliyor musun, ne kadar da hayırsızsın?” gibi suçlayıcı bir sen mesajı yerine “Uzun zamandır seni göremedim, özlemişim, geldiğine çok sevindim, iyi ki geldin.” gibi gerçek duygularını anlatıp kendini ifade ettiğin de iletişim daha sağlıklı olur. Tartışmaktan, kendini savunmaktan kurtulur ve ziyaretleri daha istekli ve sık yapmaya sevk eder. Aslında benmesajları, gerçek duygu ve düşüncelerimiz, “özümüzle” ilgili iletilerdir.

İletişimde davranışın doğru tanımı, kişi üzerindeki etkisi ve duyguların ifadesi çok önemlidir. Ben dili ile konuşmak duygu ve düşünceleri anında ilettiği için kullanan kişiyi çok rahatlatır. Aşağıdaki örnekleri dikkatlice okuyunuz.

Davranışın Tanımı	Yetişkin Üzerindeki Etkisi	Duygunun İfadesi
Ağladığın zaman	Ne dediğini anlamıyorum? Ne yapacağımı bilmediğim için?	ENDİŞELENİYORUM.
Oyuncaklarını toplamadığında	Ben toplamak zorunda kalıyorum.	SİNİRLENİYORUM.
Çok gürültü yaptığın zaman	Başım ağrıyor.	SİNİRLENİYORUM.
Alışverişte istediklerini almam için sürekli ağladığında	Bende alışverişimi güzel yapamıyorum.	ÜZÜLÜYORUM.
Arkadaşım ile konuşurken sürekli araya girmenden dolayı	Ne söylediğimi unutuyorum.	SİNİRLENİYORUM.

Resim 1.4: “Ben dili” kullanılarak büyütülen çocuklar daha güvenlidir.

Ben Dili (Kendini İfade Etme) İle Sen Dili (Suçlayıcı) Mesajların Farkı

Suçlayıcı Mesajlar	Kendini İfade Etme Mesajları
Kişiliğe yöneliktir.	Davranışa yöneliktir.
Bütüne ve genele yöneliktir.	Özele ve o ana yöneliktir.
Karşımızdaki kişi ile ilgili olumsuz değerlendirmeler içerir.	Kişinin kendi duygu ve düşüncelerini içerir.
Öfke, nefret gibi olumsuz duygular uyandırır.	Olumsuz duygu uyandırmaz.
İletişimi zedeler.	Sağlıklı iletişimi sağlar.
Sorumluluk duygusunu geliştirmez.	Sorumluluk duygusunu geliştirir.
İşbirliğine karşı direnç yaratır.	İşbirliğine yönelik istek uyandırır.
Çekingen ya da saldırgan insanlar yaratır.	Kendisini doğru ifade edebilen kişiler yaratır.
Karşımızdaki kişinin özgüvenini zedeler.	Özgüvene olumlu katkısı vardır.
Karşımızdaki kişi hemen savunmaya geçer, tartışma yaratır.	Kişiyi hemen savunmaya geçmekten ve tartışmaktan korur.

1.4. Sağlıklı İletişimin Temel Koşulları

İletişimin sağlıklı yürütülebilmesi için bazı temel koşulların oluşması gerekiyor. İnsanlar arası iletişim sürecinin başarılı veya başarısız oluşuna katkısı bulunan temel koşullar; empati, saygı, saydamlık ve somutluktur.

➤ Empati

“Ben bende değil sen de hem sen, hem ben.
Ben hem benim hem de sen, sen de,
Öyle garip bir hâle geldim ki bugün
Sen ben misin, bilmiyorum, ben mi sen.

Mevlana Celâleddîn Rumî

Birey, kendisi ve çevresi ile ilgili pek çok şey düşünür, çevresi ile ilgilenir, iletişim kurar. Düşünceleri duygular destekler, iletişimimizi duygularımızla güçlendiririz. Kendi düşünce ve duygularımız gibi çevremizdekilerin de duygu ve düşüncelerinin varlığını kabul ettiğimiz, onları anladığımız zaman sağlıklı bir iletişim kurulabilir.

Empati, bir başkasının duygu ve düşüncelerinin farkında olmak ve anlamak anlamına geliyor. Yaptıklarını onaylamanız da onlara hak vermeseniz de yargılamadan kabul etme becerisidir. Empati öncelikle kendimizle ilişkimizde başlar. Buna **kendini sevmekden**ilebilir.

Empati sayesinde daha duyarlı, sorumluluk sahibi bireyler oluruz. Empati, bireyi ön yargılardan kurtarır. Sağlıklı iletişimin önündeki en önemli engel önyargıdır. Empati sayesinde, karşımızda ki ile ilgili kesin bir yargıya ulaşmadan önce onu anlamaya çalışırız.

İşte, evde ya da toplumda hayatımızı geçirdiğimiz her yerde empatik yaklaşım hem sizin için hem başkaları için pozitif bir ortam yaratacaktır. Empatik insanların çoğaldığı dünya, daha insancıl bir dünya olacaktır. Yapılan araştırmalar, empati yeteneği gelişmiş insanların daha sağlıklı ve yaratıcı biçimde düşündüklerini, empati eğitimi verilen okullarda öğrenci başarısının yükseldiğini, saygı duyulan büyük liderlerin ortak özelliğinin empati kurabilmeleri olduğunu ortaya koymuştur.

Daniel Goleman'ın “duygusal zekâ” kavramı iş dünyasına fırtına gibi girmişti. Çünkü duygusal zekânın anahtar kelimesi empatidir. Bir patron için çalışan her insan, patron tarafından anlaşılma duygusunun önemini bilir. Olağanüstü yöneticiler ile sıradan yöneticiler arasındaki yüzde doksanlık etki farkı doğrudan duygusal zekâyâ bağlıdır. Etkili liderlikte duygusal zekâ, IQ'dan ve teknik uzmanlıkbileşiminden iki misli daha önemlidir.

“Empatinin en büyük engeli zihnimizdeki yargılardır. Yargı daima ayrılık getirir.”
Diane Berke

Örnek Uygulama:

Amaçlar, Kazanımlar:

- Empati kurarak başkalarının neler hissedebileceğini anlamaya çalışır.
- Empati kurmaya istekli olur.

Öğrencilerden “empati” kavramı ile ilgili atasözü, deyim bulmaları istenir. Atasözleri, deyimler tahtaya yazılarak bunların ne amaçla söylendiği ile ilgili konuşulur. Bunlara ek olarak aşağıdaki örneklerde verilebilir.

“Açın hâlinde tok ne anlar.”

“Damdan düşenin hâlinde damdan düşen anlar.”

“Bir insanı anlamak istiyorsan, gökte üç ay eskiyene kadar onun ayakkabılarıyla dolaşmalısın.” (Kızılderili Atasözü)

“Empati tam dikkatle dinlemekle başlar. Kişiyi gerçekten anlarsan empatiyi hissedersin.”
Daniel Goleman

Örnek Olay:

Ahmet'in boyu yaşlılarına göre kısaydı. Küçükken ailesine ve çevresine sevimli gelen bu özelliği yaşı büyüdüğünde, özellikle liseye başladığında, bir hayli sorun oldu. Boyları hızla uzayan arkadaşlarını gördükçe çok üzülüyor fakat üzüntüsünü kimseye belli etmiyordu. Ahmet'in arkadaşları ile ilişkileri, dersleri iyiydi. Yardımsever, sevecen bir gençti. Bir gün yemekhanede arkadaşları ile birlikte iken Hüseyin adlı sınıf arkadaşı Ahmet'in boyu ile ilgili düşüncesizce bir şaka yaptı. Oradaki herkes çok güldü, Ahmet ise sessizce gözleri dolu dolu baktı.

1. Siz Ahmet'in yerinde olsaydınız ne yapardınız?
2. Ahmet neler hissetmiş olabilir?
3. Hüseyin, Ahmet'in neler hissettiğini anlayabilir mi?
4. Hüseyin'in yerinde olsanız bundan sonra nasıl davranırsınız?

Resim 1.5: Hayatın her alanında saygı, emeğe saygı iletişimde önemlidir.

➤ **Saygı**

Saygı kavramı iletişimde diğer kişiyi kabul ve takdir etme fikrini iletmek için kullanılır. Bireyin iletişimde bulunduğu diğer kişinin ayrı bir kişilik olarak duygu, düşünce ve eylemlerinde özgür olduğunu kabul etmesi gerekir. Saygı karşımızdakinin olduğu gibi gelişip açılmasına duyulan etkin bir ilgidir. Karşımızdaki kişi kendisine saygı gösterildiğini anladığı zaman bizimle iletişimini devam ettirmek ve kendisini ifade etmek ister.

➤ **Saydamlık**

Saydam olan kişinin içi-dışı bir olduğu için çevresindeki insanlar tarafından güvenilir biri olarak tanınır. Güvenirlilik ise olumlu insan ilişkilerinin en önemli belirleyicisi durumundadır. Genellikle her insan, güvendiği kişilerle derin ve doyurucu ilişkiye girme eğilimindedir. Güvenmediğimiz kişilere karşı şüpheli ve dikkatli davranmak zorunda kalırız. Güvenilir olmayan kişi ile kurulan ilişkide fert, kendini olduğu gibi gösteremez, karşısındakine iyi görünmek için yapmacık tavırlara girerek kişilik gelişimini olumsuz yönde etkiler.

➤ **Somutluk**

İletişimde somutluk anlatılanların belirgin olmasını ifade eder. Önemli olan sorunların muğlâk bir şekilde, soyut olarak ele alınmamasıdır. Duygu ve düşünceler dolaysız olarak açık bir şekilde ifade edilmelidir

Resim 1.6: Çocukla kurulan içten ilişki, çocuğunda bunu öğrenmesini sağlar.

Sözünü bilen kişinin,
Yüzünü ak ede bir söz.
Sözü pişirip diyenin,
İşini sağ ede bir söz.

Söz ola kese savası,
Söz ola kestire başı,
Söz ola ağulu aşı,
Bal ile yağ ede bir söz.

Kişi bile sözün demini,
Demeye sözün kemini,
Bu cihan cehennemini,
Sekiz uçmağ ede bir söz.

Yunus Emre

1.5. İletişim Türleri

➤ Sözlü İletişim

Sözlü iletişimler “dil ve dil-ötesi” olmak üzere 2 alt sınıfa ayrılmaktadır. İnsanların karşılıklı konuşmalarını hatta mektuplaşmalarını “dille iletişim” kabul edebiliriz. Dille iletişimde kişiler, ürettikleri bilgileri birbirlerine ileterek anlamlandırır. Dilötesi iletişim, sesin niteliği ile ilgilidir; sesin tonu ve sesin hızı, şiddeti, hangi kelimelerin vurgulandığı, duraklamalar vb. özellikler, dil ötesi iletişim sayılır. Dille iletişimde kişilerin “ne söyledikleri” dilötesi iletişimde ise “nasıl söyledikleri” önemlidir. Araştırmalar, insanların günlük yaşamda, birbirlerinin ne söylediklerinden çok nasıl söylediklerine dikkat ettiklerini göstermektedir. Karşımızdakinin sözlerinin kapsamı kadar-hatta daha da fazla- ses tonundaki canlılık da bizi ilgilendirir. Yani semantik öğeler kadar dilötesi öğeler de iletişimde etkilidir. Yüksek sesle hâlimizi, hatırımızı soran biri, daha sonra sesini kısarak “Akşama bize buyur.” derse bu sözden, “Gelmeni pek istemiyorum.” anlamını çıkarırız. Bu tür, alçak sesle çabucak söylenivermiş davetlere “Yarım ağızla yapıldı.” deriz. Bir de davetin yürekten mi yoksa yarım ağızla mı yapıldığını anlamaya çalışırken, başvurduğumuz önemli ölçütlerden biri, dilötesi öğelerdir.

İsteyerek, farkında olarak yaptığımız konuşmalara “niyet edilmiş dil davranışı” adı verilir. Konuşurken dilimizin sürçmesi ise, niyet edilmemiş dil davranışlarına bir örnektir. Bazı kelimelerin üzerine basa basa konuşmalarımız ya da karşımızdakini korkutmak için bağırmanın, niyet edilmiş dilötesi davranışlarıdır. Konuşurken farkında olmadan ses tonumuz açılıp, yükseliyorsa ya da sesimiz titriyorsa, bu durumda niyet edilmiş dilötesi davranışlar söz konusudur.

➤ Yazılı İletişim

İnsanın zaman ve mekândaki ilişki sınırlılıklarını genişletmede en etkin iletişim biçimidir. Uzaktan haberleşmede, bilgi ve deneyimleri zaman içinde biriktirme de sözlü iletişime göre daha güvenilir bir yol olan yazı ile iletmenin kökeni, mağara resimlerindedir. Ekonomik gereklerle ortaya çıkan, bazı toplumsal, kültürel ilişki ve kurumlar üzerinde etkili olmuştur. Buna karşılık bu kurumlar da yazının evrim ve yayılma süreçlerinin yönünü ve hızını belirlemişlerdir.

Resim 1.7: Çocukla etkili zaman geçirmek, iletişimi destekler.

➤ **Sözsüz İletişim**

İyi bir dinleyici, iletişim kurduğu kişinin, yalnız söylediklerini değil yüz, el, kol ve bedeniyle yaptıklarını da “duyar” çünkü yüz ifadeleri, el ve kol hareketleri, bedenin duruş tarzı, sesin tonu gibi sözsüz mesajlar kullanılarak da iletişim kurulur. Karşı karşıya gelerek kurulan kişiler arası iletişimlerde, hem sözlü hem de sözsüz mesajlar aynı anda kullanılır. Bu konuşmalarda, mesaj alışverişinin ancak küçük bir bölümünü sözlü mesajlar oluşturur. Yüz ifadeleri, el kol hareketleri, bedenin konumu ve sesin yükselip alçalmasıyla gönderilen sözsüz mesajlar iletişimde kullanılan mesajların daha büyük bir bölümünü kapsar.

Resim 1.8: Sizce ne anlatıyor beden diliyle?

1.6. İletişimde Beden Dilinin Önemi

Karşımızdaki insanla iletişim kurarken, bir mesajı iletirken 3 kanalı kullanırız. Bunlar; söz (içerik), ses (tonlama, vurgu, telaffuz) ve beden dili (mimikler, vücut duruşu, bakış, mesafemiz) dir. Prof. Dr. Albert Mahrebian ve Ferris'in 1967 yılında yaptığı araştırma sonuçlarına göre mesajın karşımızdaki kişiye ulaşmasında;

SÖZ : %7

SES : %38

BEDEN DİLİ : %55 oranında etkilidir.

Biriyle dans ederken fonda çalan müzik mi (ses), şarkının sözleri mi (söz) yoksa dans mı (beden dili) daha çok etki bırakır? Tabiki kişilerin kültür düzeylerine, konuşulan konuya, atmosfere, mesajın duygu mu, düşünce aktarımı mı oluşuna göre sözün, sesin ve beden dilinin etkileri farklıdır. Ne söylediğiniz değil nasıl söylediğiniz önemlidir.

Aslı Özyürek adlı bir araştırmacının İstanbul'da yaptığı bir araştırma, Türkiye'de batı bölgelerinde yetişenlerin beden dillerini daha az kullanırken, güney kökenli olanların çok daha fazla kullandığını gösteriyor. Aynı şekilde kültür düzeyi yükseldikçe beden dili kullanımının azaldığı görülür. Prens Charles, Kraliçe Elizabeth gibi soyluların konuşurken ellerini ve vücutlarını hiç kullanmadıklarını görüyoruz. İngiltere'de Eton College gibi okullarda öğrencilerin koltuk altlarına kitaplar yerleştirilip topluluk karşısında öyle konuşmaları sağlanır. Bir süre sonra öğrenciler kollarını hareket ettirmemeyi öğrenirler. Oysa Margaret Thatcher, kürsüye elini vurması gerektiği konusunda pop imaj menajerlerinden ders almıştır. "Bakın hiç kıpırdamadan konuşuyorum, ne kadar da kültürlüyüm." demeyin, söylediklerinizin etkisinin azaldığını görürsünüz. İletişim de doğal olmak çok değerlidir.

Beden dilinin kullanımı küçük yaşlarda çok fazla iken yaş büyüdükçe azalır. Bazı çocuklar için kullanılan "büyümüşte küçülmüş" sözü onların bilmişliklerinin yanında beden dillerini de yetişkinler gibi az kullanmasından kaynaklanır. Aynı maçı küçük bir çocuğa ve yaşlı bir adama seyrettirip anlattığımızda, küçük çocuk golü anlatırken koşup topa vurma, gol atan futbolcunun sevinç hareketlerini yapar. Yaşlı izleyici ise hiç kıpırdaman sakince anlatır.

Kadın ve erkek arasında da beden dilini kullanma farklılıkları vardır. Siz hiç okul kitaplarını göğsüne bastırılmış yolda yürüyen bir erkek çocuk gördünüz mü? Ülkeler arasında da farklılıklar vardır. Örneğin "Evet, hayır" anlamındaki beden dili bizim ülkemizde "Evet." derken kafamızı öne doğru sallar, "Hayır." derken arkaya doğru iteriz. Bunu bizim gibi yapan diğer ülkeler, Suriye ve Yunanlılardır. Diğer ülkelerde "Hayır." derken kafa sağa sola sallanır. Biz kafayı iki yana onaylamadığımız, olumsuz bir durumu anlatmak için sallarız. Ülkemize gelen Arnavutluk öğrencileri "Açmısınız?" sorusuna kafalarını sağa sola salladılar, diye "Herhalde yemek istemiyorlar." diye saatlerce aç bırakılmışlardır. İtalya'da yemek çok nefis, güzel olmuş anlamında parmaklarınızı birleştirip "Harika!" dersanız tüm İtalyanların suratı asılabilir.

Çünkü İtalya’da bu hareketin anlamı karşınızdakine “Ne saçmalıyorsun?” demek anlamına geliyor. İngilizlere 10’a kadar sayın dediğinizde hepsi başparmağı ile başlar, Çinliler ise saymaya serçe parmakları ile başlar, biz Türkler ise genellikle işaret parmağı ile başlarız. Bu da beden dilinin birçok hareketinin öğrenme ile oluştuğunu ve kültürden kültüre değiştiğini göstermektedir.

Resim 1.9: Sözsüz iletişimi çocuklar yetişkinlerden daha çok kullanır.

1.7.Beden Dilinin(Sözsüz İletişim) Özellikleri

➤ İletişimin yokluğunu olanaksız kılma

İki kişinin belli ortamda birlikte bulunması, aralarında sözlü bir iletişim kurulmasa bile karşılıklı görsel iletilerin akışını sağlayabilir çünkü kişilerin davranışları, oluşları, giyim kuşamları, birbirlerine en azından sevgi düzeyinde nasıl bir insan oldukları ya da ne türden duygular içinde buldukları konularında ipuçları verirler.

➤ Duygu ve coşkuları yetkin bir biçimde dile getirme

İnsanın bilişsel iletimlerini aktarmada en temel araç olan konuşma dili duygu ve coşkularını dile getirmede çoğu kez yetersiz kalır. Bu nedenle duygusal konuşmalar, jestlere, mimiklere en çok başvurulmuş konuşmalardır. Kısaca sözcükler genelde içerik bilgisi taşırlar. Sözsüz iletişim ise duygusal bilgiyi dışa vurur. Bir bakış, bir dokunuş içten gelen sevgi ya da hayranlık duygularını satırlar doldurulacak kadar çok sözden daha yetkin biçimde dile getirilebileceği gibi akla gelebilecek en kötü sözler bile bazen tek bir bakış kadar etkili olmazlar.

➤ **İnsanlar arasındaki ilişkileri tanımlama ve belirleme**

Kişiler arası iletişimde ses tonu, araya konan mesafe, giyim kuşam özellikleri, vücudun duruşu vb. gibi sözsüz iletişim öğeleri ilişkilerin nasıl anlaşılması gerektiğini belirler. Bu türden iletileri ikincil ilişkilerde birbirini tanımayan kişiler açısından olduğu kadar birincil ilişkilerde de çok önemlidir. Çünkü ilişkilerin biçimi ve yönü hakkındaki tanımlama o andaki iletişim biçimini ve içeriğini de etkiler. Biz de her zaman sıcak ve sevecen bir tonla konuşan ve karşılaşınca kucaklaşan bir arkadaşımızın, resmî bir tavırla konuşması ve el sıkması ya ortam gereklerine uygun olarak ya da içinde bulunduğu -bizimle ilgili veya ilgisiz- ruhsal durumla bağlantılı olarak ilişkilerimizin nasıl belirlenmek istendiğini açıklar.

Resim 1.9: Çocukların hayvanlarla da hep özel bir ilişkisi vardır.

➤ **Sözel içerik hakkında bilgi verme**

Görsel iletişim, genellikle sözlü iletişimin yorumlanmasında, başka bir deyişle sözel iletilerin anlamlandırılmasında ipuçları verir. Aynı sözlerin değişik tonlarda ya da değişik bedensel hareketlerle söylenmesi, değişik anlamları içerir. Kuşkusuz bu durum kişiler arasında iletişim sürecinde belirlenmiş ya da belirlenmekte olan ilişkilerle yakından ilgilidir. Görsel iletişimin, ilişkilerin ve sözel iletişimin içeriğinin nasıl anlaşılması gerektiğini bildiren bu özelliğine üst iletişim sağlama özelliği de denir.

➤ **Güvenilir iletiler sağlama**

Genellikle sözsüz iletişim, sözlü iletişimlerden daha güvenilir bir kaynak oluşturur. Bazı durumlarda insanlar söylemek istediklerinden değişik sözler söylerler başka bir deyişle gerçek duygu ve düşüncelerini dile getirmezler ya da getiremezler. İnsanın sözüyle özünün bir olmaması bazen istedik bir yalandan bazen ortam ve koşullardan kaynaklanır. Bu bakımdan sözsüz iletiler, sözel iletilerden daha güvenilirlerdir. Bu nedenlegenelde hepimiz, söylenenlerin gerçekliğini yargılamak için bu türden iletilere daima bilinçli olmasa da dikkat ederiz.

➤ **Kültüre göre biçimlenme**

Sözsüz iletişim biçimleri, konuşma ve yazı diline göre daha evrensel sayılırlar. Bununla birlikte anlamları açısından benzerlikleri bulunsa da hepsi kültüre göre değişiklik gösterebilir. Başka bir deyişle her toplumun kültüründe sözsüz iletişim öğeleri dağarcığı ve bu dağarcığını kullanım biçimi kendine özgüdür. Örneğin; gülme davranışı insanın sevgisini, bir şeyin komik bulunmasını yansıtmaya açısından evrensel bir davranış olmakla birlikte kimin nerede ve nasıl güleceği kültürel olarak belirlenir. “Çok gülenin çok ağladığına” inanılan bizim gibi kültürlerde açıkça ve içten kakhaha atmak yakışık olmayan bir davranıştır.

“Davranış, herkesin kendi yüzünü gösterdiği bir aynadır.”
Goethe

Resim 1.10: Çocuklar iletişim becerilerini ailesinden öğrenirler.

1.8. Çocukla İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Çocuğu bir birey olarak kabul etmek sağlıklı iletişimin temelini oluşturur. İletişim becerilerinde etkin dinleme ve kendini uygun biçimde ifade etmek önemlidir. Çocuğu dinlerken onu daha iyi anlayabilmek için onunla konuşmamız, soru sormamız gerekebilir. Fakat soru sorarken amacımız çocuğu sorguya çekmek, soruşturma yapmak değil, onu daha iyi anlamak olmalıdır. Bu nedenle “Neden?,” “Niçin?” gibi sorulardan uzak kalınmalıdır. Olayın sebeplerinden çok çocuğun yaşadığı duyguları, düşünceleri anlamak gerekir. Bunun için etkin dinleme, çocuğun duygularının farkında olarak duyguları isimlendirme önemlidir.

➤ **Etkin Dinleme**

Karşımızdaki kişiyi gerçekten dinlemenin ilk koşulu bedenen dinler duruma geçmektir. Yani dinlenen kişiye doğru oturmak, aynı hizaya gelmek, konuşan kişinin yüzüne, gözlerinin içine bakmak önemlidir. Dinlerken tavrımız, bakışlarımız, ses tonumuz, konuşma hızımız ve yüz ifademizde çok önemlidir. Çocukla konuşurken çatık kaş, kızgın bir ifade ile dinliyorsak çocuk kendini ifade edemez. Ancak sakın ve samimi bir şekilde onu dinliyorsak çocuğun ne dediğini anlayabiliriz.

Çocuğu dinlerken tüm dikkatimizle onu dinlemeliyiz. Başka bir işle uğraşmadan, sözünü kesmeden, “Anlıyorum, çok ilginç, anlatacaklarını dinlemek istiyorum, bunu gerçekten duymak isterim, bu senin için önemli olmalı.” gibi sözcüklerle dinlediğinizi gösterdiğinizde çocukların daha rahat bir şekilde konuştuklarını görebileceksiniz. Yaşadıklarını paylaşan kişi, kendisine bedenen yakın duran, yüz tüze konuştuğu kişiyi daha yakın hisseder, güven duyar, konuşma isteği artar. Yapılması gereken tek şey, çocuğu can kulağı ile dinlemektir.

Eğer çocuk birşeyler anlatmak, konuşmak istediği zaman anne-baba uygun değilse çocuğa o an uygun olmadıklarını ama daha sonra onu dinleyebileceklerini söylemelidirler. Tabiki daha sonra mutlaka çocuk söylenen zamanda dinlenmelidir.

➤ **Dinlerken Çocuğun Duygularının Farkında Olmak ve İsimlendirmek**

Bazen çocuğun sessiz, tepkisiz dinlenmesi onu sıkabilir. Böyle zamanlar da farklı yöntemler izlenebilir. Çocuğun duygusunu, vermek istediği mesajı anlamaya çalışmak ve onun söylediklerinden çıkartılan mesajı kendi kelimelerinizle ona aktarmak etkilidir. Önemli olan hiç yorum katmadan, eleştiri yapmadan, öğüt vermeden, sadece onun konuşmalarından anladığımızı ona aktarmaktır. Onun duygularını, anlattıklarını ona doğru aktarırsanız, çocuk duygularının farkına varabilecek, anlaşıldığını hissedecek ve rahatlayacaktır.

Resim 1.11: Büyüklerle beraber olmak, çocuğu mutlu eder.

1.9. Dinlemenin Çocuğun Gelişimine Yararları

- Dinlenen çocuk hırçın ve saldırgan olmaz. Vurarak, kırarak, ağlayarak annesinin dikkatini çekmeye çalışmak yerine, kendini rahat bir şekilde ifade eder. Böylece çocuğun duygusal olarak sağlıklı bir gelişim göstermesine fırsat verilmiş olur.
- Dinlenen çocuğun aynı zamanda kendini ifade ederken konuşma yeteneği artar ve kendini daha iyi ifade etmeyi öğrenir. Kelime bilgisi artar. Böylece sadece dinleyerek bile çocuğun dil gelişimine katkıda bulunmuş olursunuz.
- Dinlenen çocuk bir sorunla karşılaştığında bu sorunla nasıl baş edebileceğini öğrenir ve kendine güven duymaya başlar. Örneğin, çocuk oyun oynarken arkadaşları ile bir sorun yaşadığında anne-baba onu iyi dinleyip anlamaya çalıştığında ve çözümü bulması için desteklendiğinde bu sorunu kendisi çözecektir.
- Anne-babanın çocuğu dinlemesi, pasif bir rol oynadıkları anlamına gelmez. Can kulağı ile dinlemek pek çok şeyi içerir aslında. Çocuk konuşurken onun söylediklerine dikkat etmek, göz kontağı kurmak, çocuğun yüz ifadesi ve ses tonuna dikkat etmek önemlidir. Can kulağı ile dinlenen çocuk ile anne-baba arasında yakınlık doğar, ilişkileri gelişir, birbirlerine güven duyarlar. Çocuk sorununun cevabını herhangi bir şekilde ev dışında aramak yerine anne babasıyla paylaşır.
- Dinlenen çocuk dinlemeyi de öğrenir. Genellikle anneler çocuklarının onları dinlemediklerinden yakınırlar. İşte bu konuda çocuğa örnek olunmalı ve ona konuşan kişilerin nasıl dinlenmesi gerektiği gösterilmelidir. Bunun için en iyi yol çocuğu dinlemektir.
- Anne-baba çocuğunun her sorununu çözmek zorunda olmadığını fark ederek rahatlar. Herşeyi kontrol etmek zorunda olmadığını anlar. Böylece çocuğuyla iletişimi daha iyi olur.
- Çocukla iletişim kurarken amaç anne-babanın kendi fikirlerini çocuğa kabul ettirmesi veya istediklerini yaptırması değildir. Çocuğu iyi dinleyerek, onu ve tüm duygularını kabul ettiğimizi gösterebiliriz. Aile, çocuğa ne yapacağını söylediğinde, onu yönlendirdiğinde, onların kendi sorunları ile başa çıkamayacağı mesajını vermiş olur. Bu durum çocuğun kendisini önemsenmemiş ve dışlanmış hissetmesine sebep olur. Çocuk güvensiz olabilir.
- Anne-baba ya da diğer yetişkinler çocuğu dinlemeye uygun olamayabilirler. Bu çocuğa belirtilerek başka bir zaman ayarlanabilir.

Resim 1.12: Dinlenen çocuk dinlemeyi öğrenir.

Etkinlik:

Öğretmen öğrencileri açık havaya çıkarır ve 3 eşit gruba ayırır. Paralel olarak üç grup yan yana durur. Grupların aralarında boşluklar vardır. Öğretmen 1.gruba uzun bir cümle söyler diğer gruplar bunu duymaz ve bunu 3. gruba anlatmalarını ister. Ortadaki gruba, 1. grup 3.gruba o cümleyi anlatmaya başladığında yüksek sesle şarkı söylemelerini, bağırmaalarını, ellerini havaya kaldırarak anlaşılmayı zorlaştırmasını ister. Böylece 3. grubun daha dikkatli dinlemesi, anlamaya çalışması gerekir. Söylenen cümle anlaşılınca gruplar yer değiştirir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İletişimde beden dilini kullanmayla ilgili bir drama etkinliği planlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ İletişimde beden dili ile ilgili bir araştırma yapınız.	➤ İnternet'ten ve basılı kaynaklardan araştırmanızı yapabilirsiniz.
➤ Drama etkinliği için bir grup oluşturunuz.	➤ Planlamış olduğunuz dramada yer alan rollere uygun kişilerden seçiminizi yapabilirsiniz. ➤ Sayı ve süreyi göz önünde bulundurunuz.
➤ Grupta yer alan arkadaşlarınıza gerekli rolleri dağıtınız.	➤ Roller dağıtırken gerçekten role bürünebilecek arkadaşlarınızı tercih edebilirsiniz.
➤ Hazırlamış olduğunuz dramayı sınıf ortamında arkadaşlarınıza ve öğretmenize sununuz.	➤ Ders saati içerisinde dramanızı yapabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazanımlarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi sağlıklı iletişime engeldir?
A) Empati
B) Ön yargı
C) Somutluk
D) Saydamlık
E) Saygı
2. Aşağıdakilerden hangisi sağlıklı iletişimin temel koşullarından biri olamaz?
A) Empati
B) İletişim engelleri
C) Somutluluk
D) Saydamlık
E) Saygı
3. Beden dili ile ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?
A) Beden dili kültürden kültüre değişir.
B) Beden dilini kullanım ile eğitim seviyesi arasında bir ilişki yoktur.
C) Beden dili kullanımı kadın-erkek arasında farklılık gösterir.
D) Beden dilini kullanma yaş ilerledikçe azalır.
E) Beden dili sözlü iletişimden daha etkilidir.
4. Aşağıdakilerden hangisi çocuğu dinlemenin önemini anlatır?
A) Dinlemek çocuğun kendini değerli hissetmesini sağlar.
B) Dinlenen çocuk özgüvenli olur.
C) Dinlenen çocuk, karşılaştığı problemleri çözebilme becerisini kazanır.
D) Çocukla anne-baba arasında sağlıklı bir iletişim gerçekleşir.
E) Yukarıdakilerin hepsi.
5. Aşağıdakilerden hangisi “ben dilinin” özelliklerinden değildir?
A) Kişiliğe yöneliktir.
B) Sorumluluk duygusunu geliştirir.
C) Kişinin kendi duygu ve düşüncelerini içerir.
D) Olumsuz duygu uyandırmaz.
E) İletişimi bozmaz.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında problem çözme aşamalarını uygulayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde 0-72 ay çocuğu olan aileleri gözlemleyerek onların çocuklarının yaşadığı problemlere karşı tutumları hakkında rapor hâlinde hazırlayınız.
- Kendi yaşadığınız problemleri nasıl çözdüğünüzü hangi yöntemleri kullandığınızı sınıf arkadaşlarınız ile paylaşınız.

2. ÇOCUKLARDA PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ

2.1.Çocuklarda Problem Çözme Becerilerinin Geliştirilmesi

“Başınızdand geçenler hep hoş şeyler olursa cesur bir insan olamazsınız.”

Mary Tyler Moore

Hayatın doğal unsurlarından biri de problemlerdir. Var olmakla birlikte problemler de yaşanmaya başlamaktadır. O zaman yapılması gereken bu problemlerle baş etmesini öğrenmektir. Bir başka anlatımla problem çözme becerilerini kazanmak ve bu problemleri çözmektir.

Problem çözme, belli bir durum çerçevesinde düşünebilme, ne yapılacağına ve nasıl yapılacağına karar verebilme, eldeki imkânları kullanabilme ve bu yolla çözüme ulaşmaktır. Daha geniş tanımla problem çözme, problemin tanımlanması, probleme ve çözümüne ilişkin bilgilerin toplanması, en uygun çözüm yolunun uygulamaya konulması ve sonucun değerlendirilmesidir.

Kişisel, sosyal ve mesleki alanlarda karşılaşılan problemlerin çözümü için bireyin bazı becerilere sahip olması gerekir. Bu konuda pek çok beceriden söz edilebilir. Bunların çoğunu kapsayan üç beceri:

- Eleştirel düşünme,
- Planlama ve organize etme,
- Gözden geçirme ve değerlendirmedir.

Resim 2.1: Problem çözme basamakları

Bütün problemlerin çözümünde kullanılan belirli bir yol ya da yöntem yoktur. Yani problem çözenin bir kuralı yok ancak bir süreci vardır. Problem çözme basamakları şunlardır:

- **Problemi belirleme**
 - Verilenleri (koşullar, değişkenler vb.) ve istenilenleri tanımlama
 - Çözüm için gerekli verileri belirleme
- **Bilgileri toplama, çözümler üretme**
 - Anlamli parçaları ve aralarındaki ilişkileri belirleyerek hipotezler oluşturma
 - Problemi başka şekillerde ifade etme, basitleştirme, çözüm üretme
- **En iyi olan çözümü seçme**
 - Uygun stratejileri belirleme
 - En uygun stratejiyi gerekçeleri ile açıklama
- **Çözümü uygulama**
 - Belirlenen en uygun stratejiyi uygulama
 - Sonuçları inceleme
 - Çözüm sürecinde elde edilen sonuçların doğru ve anlamlı olup olmadığını gerekçeleri ile açıklama
 - Çözümü, problemde verilenler ve istenilenler değiştirildiğinde elde edilecek yeni problemlerin çözümü için genelleme

2.2. Çocuklarda Problem Çözme Becerisini Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler

Tümüyle sorunsuz geçen bir çocukluk da onları sorunlu ve adil olmayan bir dünyaya psikolojik olarak hazırlamaz. Önemli olan çocukların ruh sağlığına zarar veren ve kendilerine olan güvenlerini yok eden sorunların niteliği ve niceliği değil, bu sorunların üstesinden nasıl gelindiğidir. Elbette ki problem çözme konusunda çocuklara iyi bir model olmak ilk ve en önemli aşamadır. Fakat sadece bu da yeterli olmayabilir.

Kişiler arası problem çözme becerisi yaşamın ilk yıllarından itibaren desteklenmesi gereken, tüm yaşam boyu süren becerilerden biri olarak kabul edilmektedir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda 4 yaş kadar erken bir dönemde çocukların uygun bir eğitimle problem çözücü düşünme biçimini kazanabileceği belirtilmektedir.

Bu eğitimin verilmesinde anne baba tutumlarının çok önemli olduğunu unutmamalıdır. Yapılan araştırmalar, aşırı koruyucu ve aşırı baskı ve disiplinli ebeveyn tutumlarının çocuklarda problem çözme becerilerinin gelişmesini engellediğini, demokratik ebeveyn tutumlarının ise çocuklarda problem çözme becerilerini geliştirdiğini göstermiştir.

Resim 2.2: Bakalım bu küçük kız problemini nasıl çözecek?

- **Çocuğun problem çözme becerisini geliştirmek için yapılması gerekenler şunlardır:**
 - Pozitif tutumu sürdürmek
Çocuk problem çözme konusunda öz güvenini sık sık kaybediyor ya da anne-baba gereğinden çok endişeleniyor veya aşırı şekilde korumacı davranıyorsa bunun üzerinde durmak gerekir. Ebeveyn, aşağıdaki cümleleri kurarak ve kendi kendine bunları tekrarlayarak pozitif tutum sergileyebilir. Pozitif ve yapıcı şekilde ele alınırsa çocuklar her duygusal

travmayı atlatabilirler.Çocuklar, sorunlarını çözerek psikolojik olarak güçlenirler.Çocuklar problem çözme yoluyla çok değerliyaşam becerileri edinirler.

- **Yeterince müdahale etme**

Bebekliklerinde ve çocukluk dönemlerinde, sorunların neredeyse tamamını üstleniriz. Çocuklar ileri ergenlik dönemine geldiklerinde rolümüz aşamalı olarak yardım ve destek gerektiğinde, danışılan bir gözlemci durumuna gelmiş olmamız gerekir. Bu sürecin hızı, her zaman her çocuğun olgunluğuna, yeteneğine ve yüz yüze geline sorunun niteliğine göre belirlenmelidir.

Çocuğa yardım etmeden önce aşağıdaki soruları kendinize sorabilirsiniz:

“Bu sorunu tamamıyla çocuğun mu çözmesi gerekiyor yoksa benimveya bir başkasının, sorunu çözmede üstlenmemiz gereken sorumluluklar var mı?”

“Bu sorunu çözmesiiçin çocuğun becerisi ve deneyimi yeterli mi?”

“Çocuğun bu sorunla tek başına başa çıkabilmesinde başarı şansı nedir?”
(Yardımcı olacağını düşünürseniz 1’den 10’a kadar notlandırabilirsiniz.)

- **Destek olma**

Her ne kadar arka plana çekilmeye ve çocuğun kendi sorununa kendi çözümlerini getirmesi gerektiğine karar versek de ona destek olmak gibi çok önemli bir rolümüz de vardır.

Acaba çocukilişkinizde onu desteklediğimize sonuç ne olursa olsun yanında olduğunuzayürekten inanıyor mu? Çocuğadesteğiniziaçıklıkla ifade edip etmediğimizi şu sorularla test edebilirsiniz:

“Duygularını anlayışlakaşıldınız mı?” (Sorunun, seni endişelendirdiğini/ürküttüğünü/heyecanlandırıldığını görüyorum.)

“Gülümsediniz, kucakladınız ya da elini tuttunuz mu?”

“Gereksinim duyduğu takdirde, ona zaman ayıracağınızı söylediniz mi? Onu önemseyipgünlüğünüze onun bu deneyimi ile ilgili bir şeyler yazıp ona bunu gösterdiniz mi?”

- **Problem çözme stratejileri öğretin**

“Strateji” sözcüğünü kullanmasalar da yetişkinlerin pek çoğunun kullandıkları problem çözme yöntemleri vardır. Bunlara belki “sağduyu”, “oyunun kuralları”, “işin püf noktası” gibi isimler verilir.

Ancak hepimiz çocukların bu bilgilerle dünyaya gelmediğini unutturur ve günlük koşuşturmada denenmiş, sınanmış bu stratejileri çocuklara öğretmeyi atlarız. Bu yüzden, kullandığımız bu stratejilerin neler olduğunu bir oturup düşünün ve bunları çocuklara anlayabilecekleri bir dille anlatın.

Resim 2.3: Çocuğa gerektiği zaman destek olmak gerekir.

2.3.Çocuklarda Problem Çözme Stratejileri

Bu stratejide çocuğun bir problemi hem kendine güvenerek hem de başarıyla çözebilmesi için beş önemi aşama vardır:

➤ **Konuşma**

“Sorununuzu paylaşırsanız, sorun bir bütün olmaktan çıkıp yarıyainer.

”Çocukların çoğu ya sorunlarını başkalarına hissettirmez ya da farklı biçimlerde dışa vurur (Örneğin, küçük kardeşini dövmek, yatmak istememek ya da başkalarının neşyalarını nazarar vermek vb.). Bu nedenle atılacak ilk adım, kendilerini üzen ya da endişelendiren konuyu, çok güvendikleri biri ile konuşabilmelerinin sağlamaktır. Çoğunlukla bu kişi anne ya da babadır fakat sorun anne-baba ile ilgili ise sorunu bir başkası ile konuşması için teşvik edilmelidir.

➤ **Düşünme**

Bu aşamada çocuğa, herhangi bir önlem almadan önce sorununu tüm ayrıntılarıyla düşünmesini gereği hatırlatılır. Düşüncelerinin netleştirilmesi ya da yeni fikirler üretmesi için önerilebilecek yöntemler:

- Resim yapmak,
- “İyi” ve “kötü” şeyler listesi hazırlamak,
- Sorun hakkında farklı biçimde biten öyküler yazmak,
- Fikir jimnastiği yapmaktır.

➤ **Harekete geçme**

“İyiformüle edilen bir problem yarı yarıya çözülmüş demektir.”

Bu aşamada çocuğunuzun aşağıdaki noktalara dikkat ederek hazırlayacağı, uygulamaya yönelik bir eylem planı yapmasına yardım ediniz:

Uzun süreli hedef: Bu noktada unutmamanız gereken husus, seçilen hedefin başarıyla ulaşma olasılığının olması ve sürenin gerçeğe ulaşmasıdır. Bu, istenilen hedefin kısa ve net özetidir.

Kısa süreli hedefler: Hedeflerin saptanması çok önemlidir çünkü küçük adımlarla işe başlanırsa eylem planını sürdürme olasılığı artar. Hedeflerin çok somut olmasına gayret edilmeli ki başarı gözlemlenebilsin.

➤ **Denetleme**

Çocuğun işine gereğinden fazla karışmanın sonuç üzerinde istenmeyen etkileri olur. Bu nedenle, bir gözdengeçirmenin yararlarından söz ettikten sonra çocuğunuzla oturup ne tür bir kontrol mekanizmasının daha yararlı olacağı konusunda konuşun. Bu konuda bir başkasının yardımını istiyorsa (arkadaşı, öğretmeni ya da anne veya babası) eylem planının bir parçası olarak bu kişiyle sürekli iletişim halinde olmasını sağlayın ayrıca kendi kendine denetlemesi için onu teşvik edin ve bu konuda önerilerde bulunun (Örneğin, günlüğüne not alabilir, yatak odasının duvarına bir grafik hazırlayıp asabilir vb.).

➤ **Ödüllendirme**

Bu aşamada problemini çözebildiği için çocuğun ödüllendirilmesi gerekir. Fakat bundan daha önemlisi, yavaş ilerleme kaydediyorsa veya başarısız olduysa bile gösterdiği “çaba” için onu ödüllendirmeyi unutmayın. Ödüllerinizi hazırlarken, amaca uygun olmalarına dikkat edin ve abartmayın. Pek çok çocuğun anne-babalarıyla geçirecekleri birkaç özel saatin çok büyük önemi vardır. Bir başka ödül, çok istediği bir şeyin satın alınmasına yapacağınız maddi katkı olabilir.

Resim 2.4: Problem çözme sanattır.

“Problemler, nasıl başa çıkacağınızı bilerseniz, iyiye kullanabileceğiniz fırsatlardır.”

Henry J. Kaiser

2.4.Problemi Olan Çocuklarla İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gerekenler Şunlardır:

- Çocuğun yaşadığı bir sorun anında mutlaka onu dinleyin ve onun ihtiyaçlarını, isteklerini anlamaya çalışın.
- Çocuğa onu anladığınızı belirtin, onun düşüncelerini özetleyerek doğru anlayıp anlamadığınızı ona gösterin.
- Problem hakkında, çocuk isterse kendi düşüncelerinizi belirtin.
- Çocukla beraber beyin fırtınası yaparak çözümler bulmaya çalışın.
- Bulduğunuz tüm fikirleri not edin (Gerçekçi olmayanları bile!).
- Çocukla birlikte listenizi gözden geçirin ve en uygun çözümü bulun.

Resim 2.5: Hem anneye etkili zaman hemde hayatı öğrenme.

2.5.Çocuğun Sorununa Çözüm Bulmada kullanılan Teknikler

- **Bilmemeyi kabullenmek:** Çocukların davranışlarını her zaman anlamak mümkün değildir. Israr etmek ile işler daha da kötüye gidebilir. Onlar için belki isteklerini sözlere dökmek zordur ya da kendisinin de anlamlandıramadığı istekleri olabilir. “Niye” sorusunun bir cevabı olmayabilir çünkü birçok etmenin önemi vardır. Hiçbiri tek başına bir “neden” değildir. Çocukların neden böyle davranışlar sergilediğini bilemesek de işe yarayan yöntemler bulunabilir ve çözüme ulaşılabilir.
- **Sorunları çözmek:** Sorular yanıtlandıktan sonra mevcut olan sorunlara çözümler bulunabilir. Bazen çözüm çok nettir. Okuldaki kabadayılık sona erdirilebilir ya da öğrenme güçlüğü için ekstra yardım alınabilir. Belki de stresli ve yorgun olan sadece anne-babadır. Olumsuz his ve düşüncelerden arınmak için sakinleşip yardım almak gerekir. İşe yaramazsa bunun anlamı depresyondur ve kolay başa çıkılabilecek bir durum değildir. Gerçekten işe yarayabilecek yardım kaynakları bulunmalıdır.
- **Sorunların öncelik sırasını belirlemek:** Sorunlar çok fazlaysa ve nereden başlayacağınızı bilmiyorsanız en çok rahatsız edenden en az rahatsız edene kadar sorunlarınızı listeleyebilirsiniz. Bu düşüncelerin açıklığa kavuşmasına yardımcı olur. Hepsini tek seferde çözüme ulaştırmak mümkün değildir. İlk olarak sadece bir ya da iki sorun üzerinde odaklanmak gerekir. Diğerlerini de birer birer ele almak ve adımları belirlemek gerekir. Değiştirilemeyecek sorunlar var ise, yapılabilecek iki şey vardır: Onlardan kaçmak ve onlarla yaşamayı öğrenmek. Çocuklar ya da anne-babada var olan bir özür ve yetersizlik, kaçılmayacak bir sorun olduğundan dolayı, üzerinde konuşmak, onunla başa çıkabilmede faydalı olabilir. Belki de yapılması gereken savaşmak değil bununla yaşamayı öğrenmektir.
- **Çözüm bulmak:** Bazı zamanlarda sorunlara o kadar odaklanır, detaylarla uğraşırız ki mantıklı yaklaşımlar gösteremeyiz ve gerçekleri göremeyiz. Sonuç olarak başlangıçtan daha kötü bir noktaya gelinebilir ayrıca karmaşık sorunların, bazen çok basit çözümleri olabilir.
 - Bir sabah uyandığınızda sorun ortadan kalkmış olsa sorun olmadan yaşamın nasıl olacağını hayal edebilir misiniz?
 - Ne yapıyor olurdunuz?
 - Sorunun çözülmüş olduğu nereden anlaşılırdı?
 - Kendinizde ne gibi değişiklikler olurdu?
 - Diğer insanlar hakkınızda nasıl yorum yapıyor olurdu?

Egzersiz çalışması:

Bu egzersiz kısmen çocukla birlikte de yapılabilir.

- Anne-baba, çocuğunu bir zaman makinesi ile gelecekte var olan ve sorunların ortadan kalkmış olduğu bir yere götüreceğini söyleyebilir ve o yerde nasıl göründüklerini betimlemelerini isteyebilirler.
- Anne-baba ya da çocuk, hayallerini nasıl gerçeğe dönüştürebilir (daha çok baş başa zaman geçirme gibi)? Anne-baba cevaplıyorsa çocuğa da aynı soru sorulmalıdır.
- Sorunun istisnalarını ve var olan an ne kadar kısa olsa da belirleyin ve betimleyin.
- Bu anlardan mümkün olduğunca çok bulmaya çalışın. Böyle anların daha uzun ya da daha kısa sürmesini sağlayan etkilerin neler olduğunu gözlemleyin. Bir “parlak anlar” güncesi tutulabilir ve tüm “iyi davranışlar” kaydedilebilir. Davranışlardaki her olumlu gelişme için 10 üzerinden not verebilir, çıkartmalar ya da hatıralık eşyalar ile ödül sisteminizi ilişkilendirebilirsiniz. Her an daha güzel anlar yaşadığınıza dair fotoğraflar da eklenebilir. Bu anların belgelenmesi her iki taraf içinde cesaretlendirici olabilir. Bu günceye bakmak için vakit ayırmak ve diğer aile bireyleriyle paylaşmak keyif verici olabilir.
- **Olumlu yönleri görmek:** Son iki haftada olumlu değişimden kaynaklanandeki değişiklikler fark ettiğiniz mi? Anne-babalar bu ilerlemedeki rollerinin bilincinde mi? Çoğu anne-baba bunu gözden geçirir ya da farkına varsalar da çaresiz hissettiklerinden dolayı değişimi başkalarının sağladığını sanırlar. Ancak dikkatlice bakıldığında çocukların daha iyi davrandığı zamanlarda, anne-babanın ekstra zaman ayırması, sınırları açıkça belirlemesi, tutarlı olması ve daha az bağırması ile ilişkilidir.

Çocuk, anne-babada ne gibi değişiklikler fark etmiş olabilir?

Anne-baba, çocuklarının davranışları üzerindeki etkilerinin farkına vardıklarında, kontrollerinin elinde olduğu durumları daha fazla onlar yaratacaklardır.

- **Suçlamadan kaçınmak:** Eleştiri ve suçlama çoğu zaman güçlülere, üzüntülere yol açar. Bundan kaçınmanın yolu çocuğu değil davranışı yargılamaktır. “Sen kötüsün.” yerine “Birine vurmak kötüdür.” demek daha yapıcı olur. Çocuk birine vurmaktan vazgeçebilir ve başka birisi olmaz.
- **Davranış sorunlarıyla başa çıkmak:** Birçok strateji, sorunları engellemekte, kontrol altına almakta ve olumlu davranışlar ve ilişkileri geliştirmektedir. Çocuklarda bir rahatsızlık olsa dahi anne-babaların davranışlarını değiştirmesi, çocuklarında davranışlarının değişmesine ve öz saygılarını kazanmalarında çok etkili olmaktadır. Bu uygulamalara ne kadar erken başlanırsa çocukluk ve ergenlik döneminde daha olumlu sonuçlar elde edilir. Eğer başta yolunda gitmezse farklı bir yaklaşımdan önce en az iki hafta denenmelidir. Anne-babalar, sıkışıp kaldıklarında ve ne yapacaklarını bilemediğinde yardım istemelidir. Diğer aileler ile bir araya gelip sorunları tartışmak ve deneyimlerini paylaşmak ve sonra yeni olasılıklar denemek işe yarayacaktır.

- **Uygulamaya geçmek:** Uygulamaya geçmek için pozitif ilişki kurmak, iyi davranışları öğretmek, sınırları belirlemek, açık olmak ve işbirliği yapabilmeyi sağlamak gibi birtakım yöntemler kullanılabilir
- **Pozitif ilişki kurmak:** Eleştiri, düşmanca tavırlar ve azarlamanın hiçbir getirisi yoktur. Oyun oynama, çocuğun gelişiminde önemli bir rolü vardır. Çocuğun merkezde olduğu, düzenli oyunlar oynamak gelişimlerine yatırım yapmaktır. Daha yaşça büyük çocuklar ile haftada birkaç kez geçirilen zamanlarda çok getirisi olacaktır. Amaç onların dilek ve gereksinimlerini karşılamak olmalıdır. Çocukların özsaygısının gelişmesi ve iyi bir insan olduğuna inanması için bol bol övgüye ihtiyaç duyarlar. Çocukların ne için övüldüklerini bilmesi gerekir (senden istememe rağmen benim için bir şey yaptın ve bana çok yardımcı oldun gibi). Memnuniyet sadece sözel değil fiziken de gösterilmelidir. Bazen bir sarılma, saçlarının okşanması ya da sırtını sıvazlamak daha etkili olabilir. Anne babalar genellikle kucaklamaları ve öpücükleri küçük çocuklara yönelik algırlar. Ancak büyük çocuklarında istediklerini ve sevildiklerini hissetmeye ihtiyaçları vardır. Arkadaşlarının önünde olmadığı sürece onlarda kucaklanmak isterler.
- **İyi davranışları öğretmek:** Özellikle davranış sorunları olan çocuklarda yanlış davranışları değil doğru davranışları fark edilmeli ve doğru davranışları hakkında yorum yapılmalıdır. Çocuklar hiç ilgi görmemektense olumsuz ilgi görmeyi tercih edebilir. Ancak bu aradaki iletişimin kopmasına sebebiyet verir. Çocukların iyi davranışları pekiştirilmeli ve övülmelidir. Bu durum ceza vermekten daha etkili bir yöntemdir. Bazen çocukların kötü davranışlarını görmezden gelmek gerekir fakat istenilmeyecek boyutlara vardığında sınırlar koyulmalı ve ne beklenildiği konusunda açık ve tutarlı olunmalıdır. İyi davranışlar ödülle ilişkilendirilmelidir. Örneğin, “Şu anda oyuncaklarını toplamanı istiyorum ama bitirdiğin zaman en sevdiğin çizgi filmi seyredebilirsin.” gibi. Küçük çocuklar gözle görülür, pratik ödülleri, yaşça daha büyük çocuklar onların istedikleri hedeflere götürecek puanlarla ödüllendirilebilirler. Çocuğun ilgisini çekecek bu tür sistemler kurmak yararlıdır.
- **Sınırları belirlemek:** Çocukların sınırları bilmesi ve bu sınırların içerisinde yaşamayı öğrenmesi gerekir. Çocuklara doğru ile yanlış ayırt edebilmeyi öğretmeli ve davranışlarının sonuçlarının neler olacağı konusunda açık olunmalıdır.
- **Açık olmak:** Çocuklara ne yapması gerektiği söylendiğinde kısa ve açık olunmalıdır. Bağırarak yerine ricada bulunmak daha etkilidir. Olumlu ve gerçekçi taleplerde bulunmak gerekir ama çocukların bunlara karşılık verebilmesi için zamana ihtiyaçları vardır. Zaman zamanda uyarı emirleri verilmelidir. “Televizyonu kapatmak için 10 dakikan var, sonra ödevlerini yapman gerekiyor.” gibi.

- **Çocuklar işbirliği yapmıyorsa;**sinirlenmek çözüm değildir. Sesler yükselmeden önce durup sakinleşmek gerekir. Bağırılması gerekiyorsa da bunun o anda doğru olup olmadığına emin olunmalıdır. Bağırma genelde yorulmanın işaretidir. Çocuk güvendeseyse de bazen kötü davranışı görmezden gelinebilir. Küçük çocukların dikkati, yapıcı bir etkinlik ile başka yöne çekilebilir. Önceden yapılmış kurallar ve sonuçları üzerinde anlaşılmalıdır. Kuralların ihlali söz konusu olduğunda öfkelenmeden, sahip oldukları bazı ayrıcalıklara o anda son verilmeli ve neyin niçin yapıldığından emin olmalarını sağlamak gerekir. Uygulamaya geçmeden öncede uyarılabilir ve cezanın uygunluğuna dikkat edilmelidir. Boş tehditlerde bulunmamak, tutarlı olmak ve onlardan ne beklediğini anlamalarını sağlamak, olumlu sözcükler kullanmak gereklidir. Ortam fazla gerginleşirse mola vermek herkesin sakinleşebilmesi için yararlı olacaktır. Çocuğun başka bir odaya gitmesi ve özür diledikten sonra kendisinden yapılması istenileni yapmaya hazır olduğunda geri gelmeleri istenebilir. Bu olana kadarda elinden bazı ayrıcalıklar alınmalıdır. Küçük çocuklarda bunu uzun süre yapmak doğru değildir, maksimum yaşının iki katı kadar dakika yeterli olacaktır. Çocuklara kurtulmak istenilenin kendileri değil sorunlar olduğunun mesajını vermek ve reddedildiklerini hissetmemeleri için sadece gitmelerini değil sorunlarını geride bıraktıklarında gelmelerini söylemek gerekir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Gerek okulda gerekse özel yaşamınızda karşılaştığınız problemleri düşünerek bu problemleri öğrendiğiniz problem çözme aşamalarını gözönüne alarak nasıl çözüm yolları bulabileceğiniz ile ilgili grafikler hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none">➤ Öğrencileri öncelikle altı eşit gruba ayırınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Gruptaki arkadaşlarınızla hemen biraraya geliniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Verilen problem durumu yazınız.➤ Problem çözme aşamalarının neler olduğu öncelikle hatırlayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Grubunuzda bulunan arkadaşlarınızla fikir alışverişi yapınız.➤ Birbirinizin düşüncelerine saygı gösteriniz.➤ Aklınıza gelenleri not ediniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Modül dışındada konu ile ilgili yazılar okuyunuz.➤ Grubunuzla bu bilgileri paylaşınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Başka kaynaklardan bulunan bilgileri hemen paylaşınız.
<ul style="list-style-type: none">➤ Büyük beyaz kâğıtlara bu bilgileri tahta kalemi veya keçeli kalemle yazınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Renkli tahta kalemleri, keçeli kalemleri kullanarak panoyu dikkat çekici hâle getiriniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Hazırladığınız grafikleri okulun değişik alanlarına asınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Panonuzda kendinizde boya kalemleri ile resimler, grafikler yapabilirsiniz. Unutmayın bu pano grubunuzu temsil ediyor.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazanımlarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Problem çözme konusunda çocuklara iyi bir model olmak ilk ve en önemli aşamadır.
2. () Aşırı koruyucu ve aşırı baskı ve disiplinli ebeveyn tutumları çocuklarda problem çözme becerilerinin gelişmesini engeller.
3. () Problem çözmenin bir kuralı yoktur ancak bir süreci vardır.
4. () Problem çözme, belli bir durum çerçevesinde düşünebilme, ne yapılacağına ve nasıl yapılacağına karar verebilme, eldeki imkânları kullanabilme ve bu yolla çözüme ulaşmaktır.
5. () Aile içinde sağlıklı iletişim varsa çocuklarda problem çözme becerisi daha çabuk kazanılır.
6. () Problem çözme basamaklarının en önemlisi çözümü hemen uygulamaktır.
7. ()Tümüyle sorunsuz geçen çocukluk ileride çocuğun daha başarılı olmasını sağlar.
8. ()Problem çözme sürecinde çocuğun kendi kendisini denetlemesi için teşvik edilmelidir.
9. ()Problem çözme başarısı çocuklarda özgüveni geliştirir.
10. () Problem çözümünde aile çocuğu yalnız bırakmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Geçmişte yaşamış olduğunuz bir problemi yazıp sen dili ve ben dilini ayrı ayrı kullanarak çözümleyiniz ve aradaki farkları tartışınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri Evet, kazanamadığınız becerileri Hayır kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Geçmişte yaşadığınız bir problemi hatırlayıp yazdınız mı?		
2. Probleminizi “sen” dilini kullanarak çözümlediniz mi?	“	
3. Probleminizi “ben” dilini kullanarak çözümlediniz mi?		
4. Aradaki farkları arkadaşlarınızla tartıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	B
2	B
3	B
4	E
5	A

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	D
5	D
6	Y
7	Y
8	D
9	D
10	Y

KAYNAKÇA

- Aydın Mehmet Zeki, **Empati**, Nobel Yayın, Ankara, 2012.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İçimizdeki Çocuk**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
- CÜCELOĞLU Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997.
- DÖKMEN Üstün, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- GÜN Nil, **Küçük Mavi Empati Kitabı**, Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- <http://www.doktoramcam.com/Makale/Detay/sorunlu-davranislarin-cozumleri/58> (15.12.2015/11.00)
- İZGÖREN Ahmet Şerif, **Dikkat Vücudunuz Konuşuyor**, Elma Yayınevi, Ankara, 1998.
- NAVARO Leyla, **Gerçekten Beni Duyuyor musun?**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1993.

**T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÇOCUKLA İLETİŞİM I

Ankara, 2012

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ- 1	3
1. İLETİŞİM.....	3
1.1. Tanımı ve Önemi	3
1.2. İletişimin Öğeleri	4
1.3. İletişim Türleri	5
1.3.1. Birey- Birey Arasındaki İletişim	5
1.4. İletişim Yöntemleri	8
1.4.1. Sözlü İletişim.....	9
1.4.2. Sözsüz İletişim.....	10
1.5. İletişimde Görünüş ve Davranışın Önemi.....	13
1.6.3. Çalışanların Birbiriyle İlişkileri ve İletişimleri.....	14
1.6.4. İletişim Engelleri	16
1.6.5. Sağlıklı İletişiminin Temel Koşulları	18
UYGULAMA FAALİYETİ	21
ÖĞRENME FAALİYETİ- 2	23
2. ÇOCUK GELİŞİMİNDE İLETİŞİM	23
2.1. Çocukla İletişimin Önemi	23
2.2. Çocuğu Dinlemek	24
2.2.1. Çocukla Konuşma (Sen Dili ve Ben Dili)	25
2.3. Empati Yeteneğini Geliştirmek.....	29
2.3.1. Çocukla İletişimin Kurumdaki Yeri ve Önemi	30
2.4. Çocuk Gelişimi Alanında Kurum Personeli ile Olan İletişim.....	31
2.5. Kurumda Çalışan Personelin İletişim Konusunda Eğitimi	31
2.6. Çocukla İletişime Yönelik Etkinlikler	32
UYGULAMA FAALİYETİ	34
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	35
ÖĞRENME FAALİYETİ- 3	37
3. ÇOCUĞUN SORUNUNU ÇÖZME	37
3.1. Problem Çözme Teknikleri	37
3.1.1. Problemin Tanımı	38
3.1.2. Problem Çözme Basamakları	38
3.2. Problemlili Çocuklara Yaklaşım	42
3.3. Çocuğun Sorununa Çözüm Bulma.....	43
3.3.1. Problem Çözümüne Yönelik Etkinlikler.....	43
UYGULAMA FAALİYETİ	46
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	47
MODÜL DEĞERLENDİRME	48
CEVAP ANAHTARLARI.....	50
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	52
KAYNAKLAR.....	53

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken Çocuklukta Öğretmen Yardımcılığı-Özel Eğitimde Öğretmen Yardımcılığı
MODÜLÜN ADI	Çocukla İletişim I
MODÜLÜN TANIMI	Öğrenciye çocukla iletişim kurma tekniklerini ve çevre ilişkilerini yürütmeye yönelik etkinlikler hazırlama ile ilgili bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	Bu modülün ön koşulu yoktur.
YETERLİK	İletişim tekniklerini doğru kavramak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç: Bu modül ile gerekli ortam sağlandığında çocukla iletişim kurma tekniklerini kavrayabileceksiniz. Amaçlar: <ul style="list-style-type: none">➤ Uygun ortam sağlandığında çalışma arkadaşlarımız ile olumlu iletişim içinde olabileceksiniz.➤ Uygun ortam sağlandığında çocuklarla olumlu iletişim kurabileceksiniz.➤ Uygun ortam sağlandığında problem durumunu çözebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, erken çocukluk eğitim kurumları, özel eğitim kurumları, rehberlik araştırma merkezleri, özel ve kamu kurum ve kuruluşları, atölye Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, tepegöz, asetat, CD, DVD, VCD, televizyon
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığımız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

İletişim, hayatın tüm evrelerinde insanlar için çok önemlidir. Birey, karşısındaki kişinin kendisini anlamadığını düşündüğü zaman mutsuz ve hırçın olur. Bu yüzden hem konuşarak hem de beden dilini doğru kullanarak kendini ifade etmeye çalışır.

Sağlıklı iletişimin olduğu yerde gelişme ve ilerleme, destek olma ve paylaşma vardır. Oysa bizim toplumumuzda anne-baba ve çocuk arasında kazanan ve kaybeden yarışı vardır. İletişim “Kimin söylediği olacak?”, “Kim haklı?”, “Kim haksız?” şeklini almıştır.

Anne-baba ve çocuk arasında sağlıklı iletişim kurulamadığında çocuklar ebeveyne karşı güvensizlik duyar ve sağlıksız ilişkiler içine girer. Çocuk, zamanla bu olumsuz özelliklerini yaşadığı çevreye de yansıtır.

Bu modül ile iletişimin tanımı, türleri, yöntemleri, iletişimde görünüş ve davranışın önemini, iş hayatında iletişimle ilgili bilgi ve becerileri öğrenip uygulayabileceksiniz. Ayrıca çocuğun sorunlarını çözebilmede çocukla iletişimin önemini kavrayabilecek ve problemlerin çözümüne yönelik etkinlikler hazırlayabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ- 1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında çalışma arkadaşlarınız ile olumlu iletişim içinde olabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Modülün sonunda ölçme ve değerlendirme bölümünde yer alan performans görevini hazırlayınız.

1. İLETİŞİM

1.1. Tanımı ve Önemi

İletişim; duyguların, düşüncelerin, tutum ve tavırların, haber ve mesajların bir kişi, bir grup ya da bir kurum tarafından bir kişi, bir grup ya da kuruma karşılıklı olarak iletilmesidir. Bireyler arasındaki iletişim, diğer birey ya da bireylerce algılanan sözel ve sözel olmayan davranışlar olarak açıklanabilir.

İki insan birbirinin farkına varınca iletişim başlar. Bir insanın ilişkilerinin niteliği, o insanın yaşamının kalitesini belirler. Bireyler arasındaki sorunlar, aslında iletişim sorunlarıdır ve hayatın değişik alanlarında kendini gösterir. Anne-babanızın sizi dinlemediğini, fikirlerinize önem vermediğini, ne zaman konuşmak istesiniz tartışmayla sonlandığını düşünüyorsanız bu durum bir iletişim sorunudur.

İletişim sorunları kardeşiniz, arkadaşınız, öğretmeninizle de olabilir. İletişim sorunlarını çözmeden doyumsuz bir hayat sürmek mümkün değildir. Her fırsatta çevresindekilerle tartışan bir insanın ne kadar mutlu ve huzurlu olduğunu düşünebilirsiniz?

Yeni insanlarla tanışmaktan kaçınan, tanıştığı insanlarla iyi ilişkiler kurup devam ettiremeyen birey, bu yüzden yalnızlık içine girebilir. Birey, sağlıklı kişiliğinin yanı sıra iletişim becerilerini de geliştirmelidir.

İnsan iletişimi hem kafa hem de gönül zenginliği ister. İletişimde bilgi ve becerileri öğrenmenin ve geliştirmenin yanında gönül zenginliği, sevgi, anlayış, hoşgörü ve empati olmalıdır.

Bilinçli iletişim anlamlı hayatın, anlamlı hayat da sakin ve huzurlu bir ruh hâlinin gelişmesine yol açar.

Resim 1.1: İletişim, sevgi, anlayış ve hoşgörü ister.

1.2. İletişimin Öğeleri

İletişimin amacına ulaşabilmesi için iletişim sürecinin devam etmesi gerekir. İletişim sürecinin temel öğeleri; gönderici (kaynak), mesaj (ileti), alıcı (hedef), kanal ve geri bildirimdir.

➤ Gönderici (Kaynak)

Duygu ve düşünceleri, bilgileri karşısındakine aktarma girişiminde bulunan kişi ya da kurumdur. Kısaca iletişimi başlatandır.

➤ Mesaj (İleti)

Bir iletişim sürecinde iletişime esas olan bilgi ya da haber olarak tanımlanabilir yani iletilmek istenilen konudur. Mesaj; hareket, ses, jest ve mimik, ışık, resim, yazı, işaret gibi semboller olabilir.

➤ Alıcı (Hedef)

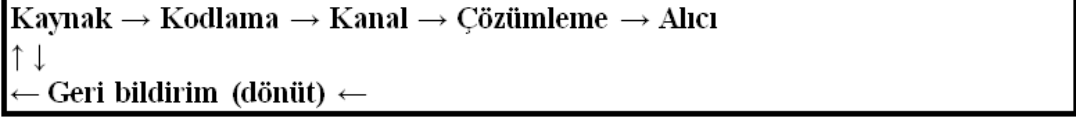
Mesajın ulaşması istenen kişi, kurum ya da topluluktur. Başarılı bir iletişimde, göndericinin mesajı doğru iletilmesi kadar alıcının da çözümlemeyi doğru yapması önemlidir.

➤ Kanal

Mesajın alıcıya iletilmesini sağlayan araç ve yöntemlerdir. Kaynaktan gelen mesaj bir araç ya da yöntem yardımıyla kanaldan geçerek duyu organlarından en az birine iletilmek durumundadır. İletişim çok kanallı bir süreçtir. Ne kadar çok duyu organı kullanılırsa iletişim o derece başarılı olur. Görsel, işitsel, dokunsal, kokusal, tatsal kanallar iletişimin başarısında çok etkilidir. İletişim kanalları arasında bir uyum vardır.

➤ Geri bildirim

Kaynaktan gelen mesajın alıcı tarafından nasıl anlaşıldığı ancak geri bildirim sayesinde olur. Alıcının mesajı çözüp değerlendirmesinden sonra yeni bir mesaj kodlaması ve geri bildirim yapması önemlidir. İletişim sürecinde geri bildirim sağlanmıyorsa iletişimin tek yönlü olduğu söylenebilir.

İletişim öğelerinin şematik olarak gösterilmesi

1.3. İletişim Türleri

1.3.1. Birey- Birey Arasındaki İletişim

➤ Psikolojik iletişim

İnsanın çevre ile iletişimi kendi içinde başlar. Düşünmesi, duygulanması, ihtiyaçlarının farkına varması, kendi kendine sorular sorarak cevap araması bir iç iletişimdir. İki insan arasında gerçekleşen iletişimin benzeri, tek bir insan içinde de gerçekleşmektedir. Birey, iç dünyası ile iletişimde hem kaynak hem de alıcı durumundadır.

Bireyin iç dünyası ile kurduğu iletişim, çevresiyle olan ilişkilerinde belirleyici rol oynar. Birey, kendi içindeki iletişimin yanı sıra iç çatışmalar da yaşar. Bu iç çatışmalardan kurtulmak için değişik yollara başvurur. Çatışmaya sebep olan davranışını değiştirir, savunma mekanizmaları kullanır ya da yeni bilgiler edinerek o konudaki mevcut bilgisini değiştirir. İç çatışmalardan kurtulmak, diğer insanlarla sağlıklı iletişim kurmak için çok önemlidir.

Doyumlu ve mutlu bir hayatı gerçekleştirmek, kişinin kendini değerli görmesiyle başlar. Bireyin kendini olduğu gibi kabul etmeyi öğrenmesi, kendini sevmesi iç ve dış dünyayla anlamlı ilişkiler kurmasını kolaylaştırır.

Resim 1.2: Bireyin kendini anlamlı görmesi, diğer insanlarla iletişimini olumlu etkiler.

**“Yola çıkınca her sabah,
Bulutlara selam ver.
Taşlara, kuşlara,
Atlara, otlara,
İnsanlara selam ver.
Ne görürsen selam ver.
Sonra çıkarıp cebinden aynamı
Bir selam da kendine ver
Hatırın kalmasın el gün yanında
Bu dünyada sen de varsın!
Üleştir dostluğunu varlığa,
Bir kısmı seni de sarsın.”**

Üstün Dökmen

➤ Sosyal iletişim

Çevre ile iletişim her insan için çok önemlidir. İki ya da daha çok birey arasında olan iletişime sosyal iletişim denir. Sosyal iletişimde gönderici ve alıcı arasında zaman ve mekân birliği bulunması şart değildir. Örneğin bir televizyon programı izlemek, bir konferansı dinlemek ya da yıllar önce yazılmış bir kitabı okumak sosyal iletişimdir.

Gönderici ve alıcı arasında zaman ve mekân birliği varsa bu iletişim şekline “sosyal etkileşim” adı verilir.

Resim 1.3: Sosyal etkileşim birey için önemlidir.

➤ **Birey-grup iletişimi**

Sosyal bir varlık olan insan hem bağımsız olmak hem de bir gruba ait olmak ister. Bireyin kendisiyle olan iletişimi grupla ilişkisini etkiler. İletişimde başarılı olabilmek için bireyde dürüst olmak, saygılı olmak, empati kurabilmek gibi birtakım becerilerin gelişmiş olması gerekir. Bunun yanı sıra mesleki donanım, eğitim, statü vb. faktörler de birey-grup iletişimini etkiler. Burada gruplar arası iletişim yüz yüze kurulabileceği gibi iletişim kaynaklarından da faydalanılabilir.

Grup üyelerinin bireyin varlığına değer vermesi çok önemlidir. “Sen yoksun, umursanmaya değmezsin.” mesajını bolca alan birey gerçekten umursanmayacak bir kişi olduğuna inanmaya başlar. Böyle bir birey, eline fırsat geçince örneğin trafikte, okulda ya da bir mevki sahibi olduğunda “Siz benim kim olduğumu biliyor musunuz?” demek ihtiyacı hisseder.

Diğer taraftan “Sen varsın, sen değerlisin.” mesajıyla büyüyen birey, kendisinin değerli olduğuna inanır ve gruptaki diğer bireyleri de değerli görür.

Etkinlik 1: Drama çalışması (Dedikodu oyunu):

Öğretmen öğrencilerin sınıf içinde serbest gezinmelerini ister. Öğretmen önce bir öğrencinin kulağına bir şeyler söyler.

Komutla birlikte yine serbest dolaşırlar.

İkinci komutla birlikte öğretmen başka bir öğrencinin kulağına söylerken kulağına önceden söylenen öğrenci de başkasına söyler.

Sonunda herkes kendisine ne söylendiye onu söyler.

➤ **Kitle iletişimi**

Kişiler arası iletişim, yüz yüze yapılan iletişimdir. Kitle iletişiminde ise kaynak ve alıcı birimler karşı karşıya gelmez. Radyo ve televizyon, gazeteler, dergiler kitle iletişimin kanallarını oluşturur. Kitle iletişimi ile tek bir kaynak çok sayıda hedefe kısa bir sürede ulaşarak pek çok konuda toplumu bilinçlendirir.

Kitle iletişimi; geri bildirim, iletişim ortamı, ulaşım sınırlaması ve etki yönlerinden bireyler arası iletişimden farklıdır. Bireylerin yüz yüze iletişiminde anında ve doğrudan geri bildirim vardır. Karşıdakinin ses tonunda, duruşunda, yüz ifadesinde bunu görebilmek mümkündür. Oysa kitle iletişiminde geri bildirim gecikmelidir ya da hiç yoktur. Seyirci ya da okuyucu mektupları ile geri bildirim alınmaya çalışılır. Kişiler arası iletişimin çift yönlü olması zorunlu olduğu hâlde, kitle iletişiminde bu zorunluluk yoktur.

Bireyler arası iletişim çok rahat ortamlarda olduğu gibi çok resmi ortamlarda da olabilir. Örneğin resmi bir iş yemeğinde bireyler daha biçimsel davrandıkları hâlde, bir aile yemeğinde oldukça rahat davranışlar sergileyebilir. Kitle iletişiminde ise iletişim ortamı bu kadar çeşitlilik göstermez.

Bireyler arası iletişimle ulaşılabilecek kişi sayısı sınırlı iken kitle iletişimde hemen hemen sınırsızdır. Kitle iletişimi ile tüm dünyaya ulaşabilirsiniz yani kitle iletişimde ulaşım sınırlaması yoktur.

Yapılan araştırmalar, eski tutum ve davranışların değiştirilerek yenilerinin oluşmasında bireyler arası iletişiminin, bilgi aktarılmasının ağır bastığı konularda ise kitle iletişiminin önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Resim 1.4: Kitle iletişim hayatın ayrılmaz parçasıdır.

Etkinlik 2:Münazara

Sınıf iki gruba ayrılarak aşağıdaki konular gruplara verilir ve münazaraya başlanır.

- Kitle iletişimi toplumun gelişmesinde önemli rol oynar.
- Kitle iletişiminin toplumun gelişmesinde rolü yoktur.

1.4. İletişim Yöntemleri

Kimi zaman insanların duygularını anlamak oldukça zordur. Konuşarak çözmeye çalışsanız da birey duygularını yeterince anlatamıyor olabilir. Bu gibi durumlarda bireyi yüz ifadesine, beden duruşuna ve hareketlerine bakarak anlamaya çalışırız. Görülüyor ki iletişim sözlü olduğu gibi sözsüz mesajlarla da olabilir.

Etkinlik 3:

- Sınıf içinde ikişerli gruplara ayrılınız (Geniş bir salonda da etkinliği uygulayabilirsiniz.).
- Sırtınız birbirinize dönük olarak oturunuz fakat vücutlarınızı birbirinize dokundurmayınız. Birbirinizi görmemenize rağmen söylediklerinizi rahatça duyabileceksiniz.
- Aklınıza gelen herhangi bir konuda beş dakika birbirinize hiç bakmadan konuşunuz.

- Şimdi yüz yüze dönerek beş dakikada bu şekilde devam ediniz.
- El ele tutuşunuz. Hiç konuşmadan söylemek istediklerinizi el ve yüzünüzle ifade etmeye çalışınız.
- Ellerinizi bırakınız ve rahatça yere oturarak sırtınız birbirinize dönükken, karşılıklı konuşurken, el ele tutuşup konuşmadan iletişim kurmaya çalışırken neler hissettiğinizi anlatınız. Ortak duygular var mı? Ne zaman kendinizi rahat veya tedirgin hissettiniz. Karşınızdakinin ne demek istediğini anlayabildiniz mi?

“İnsan için en kıymetli olan şey yine insandır.”

Spinoza

1.4.1. Sözlü İletişim

Sözlü iletişim, yüz yüze görüşmeler, toplantılardaki konuşmalar, brifingler, halka hitaplar vb. şekilde konuşarak gerçekleşen iletişimdir. Gönderici ve alıcı arasındaki her türlü konuşma sözlü iletişime girer. Sözlü iletişim yüz yüze olduğu gibi radyo, televizyon ve telefonla da olabilir.

Sözlü iletişim sırasında ses tonu, ses hızı, ses şiddeti, vurgular, duraklamalar çok önemlidir. Bunlar sözcüklerden daha etkilidir. 15-16 yaşında sınıfa hafif makyaj yapıp gelmiş olan bir genç kıza öğretmeninin “Ne kadar da güzel olmuşun böyle.” derken yaptığı vurgular ve ses tonuyla aslında okul kurallarına uymadığı için bir kızgınlık olduğu anlaşılır. Sözlü iletişim en yaygın ve etkili kullanılan bir iletişim yöntemidir.

Sözlü iletişimi etkili ve doğru kullanmak için etkili ve güzel konuşmak, işitmek ve dinlemek, soru sormak ve geri bildirim konularında gelişmek gereklidir.

Resim 1.5: Sözlerle değil ama bakışları ile bir şeyler anlatıyorlar.

1.4.2. Sözsüz İletişim

Bazen insanların duygularını anlamak gerçekten zordur. Kendilerine sorsanız da anlatamayabilirler. Bu insanların kafalarının içine girilemeyeceğine göre yüz ifadelerine, beden hareketlerine göre nasıl bir duygu içinde oldukları anlaşılmaya çalışılır. Zaten iyi bir dinleyici, iletişim kurduğu kişinin yalnız söylediklerini değil yüzü, eli, kolu, ve bedeniyle de yaptıklarını görür ve yorumlar.

Yüz yüze gerçekleşen iletişimlerde hem sözlü hem de sözsüz mesajlar aynı anda kullanılır. Yapılan araştırmalar insanların yüz ifadelerinin, beden hareketlerinin ve duruşunun sözlü iletişimden daha etkili olduğunu göstermiştir. Örneğin karşınızdaki kişiye “günaydın” derken size cevap verildiğini ancak yüzünüze bile bakılmadan gidildiğini düşününüz. Ne hissedersiniz?

Özellikle duygular, sözsüz iletişimle daha etkili ve dolaysız biçimde ifade edilir. Kızgınlık, yorgunluk, sevinç, korku gibi duygular sözsüz iletişimle daha iyi ifade edilebilir. Sözsüz iletişim ile çelişkili davranışlar gösteren bireyin gerçek duygu ve düşünceleri ortaya çıkar. Örneğin sinirlenmediğini söylediği hâlde dişlerini sıkmış, yerinde duramayan bir insanın gerçekte sinirlenmiş olduğunu anlamak zor değildir. Sözsüz iletişim, bireyin gerçek duygularını yansıtabilir ancak yüz ifadesi ve beden hareketleri değişik yorumlara açık olduğundan her şeyi açıkladığı anlamına gelmez.

Sözsüz iletişimin önemli işlevleri vardır. Yakamıza taktığımız rozetle mesleğimizi, kafamızı sallayarak bir görüşü onayladığımızı, annemize sarılarak onu çok sevdiğimizi ifade edebiliriz. Ayrıca sözsüz iletişim, sözlü iletişimi de destekler.

1.4.2.1. Göz İletişimi

Göz, başlı başına bir mesaj kaynağıdır. Gözler, konuşmanın anlamını oldukça etkiler. İyi satıcılar, politikacılar, yöneticiler, karşısındaki kişiyi etkilemek isteyen kişiler, konuşurken karşısındaki ile göz kontağı kurar. Gözünü karşısındaki kişinin gözünden kaçırın kişilerin sakladığı bir şeyler olduğu düşünülebilir. Cevabı bilinmeyen sorular karşısında da birey göz temasından kaçır.

Göz temasının süresi de iletişim açısından önemlidir. Japonya’da uzun göz teması saygısızlık olarak kabul edilir. Bakışlar statüyü belirler, az bakan çok önemlidir. Ünlü kişiler kendileri ile röportaj yapan kişinin yüzüne hemen hemen hiç bakmaz, göz kontağı kurmazlar.

Uzun süren dik bakışlar, hâkimiyet kurma ve etkilemeyi; gülen gözler ise iyi niyeti gösterir. Göz bebeğinin büyüklüğü, bakan kişinin baktığı şeye ilgi duyup duymadığını, korktuğunu, heyecanlandığını anlamaya yardımcı olur.

Resim 1.6: Gözler duyguların ifadesidir.

Etkinlik 4:

Sınıf içinde aşağıdaki drama çalışması yapılarak beden dilinin nasıl bir mesaj olduğu görülür.

- İki öğrenci seçilerek kendi aralarında konuşmaları istenir.
- Üçüncü kişi olarak yine bir öğrenci seçilir ve onlara katılmaları istenir.
- Konuşmalarının ortasında yanlarına gelen bu öğrenciden pek hoşlanmazlar.
- Bu kişiye karşı sadece beden dilini kullanarak duygularını belli etmeleri istenir.

1.4.2.2. Beden Dili

İnsanlar arasında başarılı iletişimin gerçekleşmesi için beden dilinin iyi bilinmesi gerekir. Beden duruşlarını, hareketlerini iyi gözlemleyen ve çözebilen kişi; bir iş yöneticisi, bir anne, bir baba, bir eş ya da bir arkadaş olarak karşısındaki ile daha derin ilişkiler kurma olanağına sahip olur.

1.4.2.3. Beden Dilini Kullanma Teknikleri

Yüz ifadeleri (mimikler): İnsan vücudunun en dikkat çeken yeri yüz, yüzde en çok dikkat çeken yer ise gözlerdir. Ancak yüz ifadelerini anlamak o kadar kolay değildir çünkü yüz karmaşık bir iletişim sistemi oluşturur.

İnsanın yüzünde mimikleri gerçekleştiren çoğu çift olmak üzere 20 kas grubu bulunmaktadır. Bunlarla yüzlerce farklı yüz mimikleri yapılmaktadır.

Jestler (el ve kol hareketleri): Jestler yani el ve kol hareketleri, duyguların en güzel belirtileridir. Bir çocuğun başparmağının ucunda bir santimetre karede 6.000 sinir hücresi sonlanmaktadır. İnsan, parmakları arasında bir toz zerresini bile algılayabilir. El, çok duyarlı hareket ve hissetme becerisine sahiptir.

Resim 1.7: El ve kol hareketleri küçükken daha çok kullanılır.

Karşımdaki kişinin parmaklarını masaya vurması, elindeki kâğıdı sürekli büküp katlaması, sizinle birlikte olmaktan rahatsız olduğunu düşündürür. Bu tür davranışlar karşıdaki kişi ne derse desin, onun gerçek heyecanlarını açığa çıkarır ya da kızgın kişi kendini ne kadar kontrol ederse etsin yumruklarını sıkmaktan kendini alamaz.

Her şeyi olduğu gibi açık ve anlaşılır şekilde sizinle paylaştığını söyleyen bir kişinin ellerine bakınız, söyledikleri doğru değilse ellerini ağzına ve yüzüne kapar.

Siz hiç kitapları göğsüne yaslamış okula giden bir erkek öğrenci gördünüz mü? Göremezsiniz çünkü erkekler kızlardan genelde daha saldırgan oldukları ve bir şeyler kanıtlamaya çalıştıkları için kollarını sağa sola açarak yürürler. Kızlar ise kitapların arkasında savunmada yürürler.

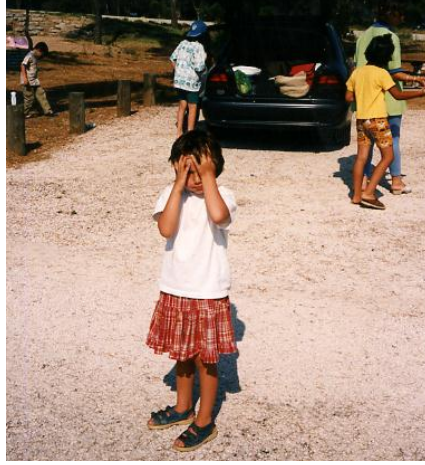
1.4.2.4. Beden Duruşu

Karşımdaki kişiyle iletişime kurarken bedeninin duruşu çok önemlidir. Bazen sözle ifade edilemeyen duygular ve düşünceler beden duruşu ile gösterilir.

Omuzların dik ya da çökük olması, kolların açık ya da kapalı oluşu, ayakların bitişik ya da ayrıık oluşu vb. birer mesaj oluşturur.

Beden duruşu duygularımızı, duygularımız da beden duruşunu etkiler. Kolların kavuşturulması karşıdaki kişinin iletişim isteğini azaltır. Beden duruşunun değişmesi, duyguların değişmesine yol açar. Bedendeki değişiklikler, beyne mesajlar gönderir ve vücudun kimyasal salgıları değişir.

Kambur öne eğik duruş, ruh hâlimizi de eğip bükerek ve karşımızdakinin önünde kendimizi onunla eşit hissetmeyiz. Oysa dik ve sağlam duruş, ruh hâlini de güçlü kılar. Gülümseme de duyguları daha güçlü bir hâle getirir. Bize hayatımızdaki en önemli güçlerden biri olan hayat enerjisini geri getirir.

Resim 1.8: Beden duruşu bazen sözlü iletişimden daha etkilidir.

1.5. İletişimde Görünüş ve Davranışın Önemi

İletişimde dış görünüşün ve davranışların önemi büyüktür. İnsanların giyimleri onların meslekleri, gelir durumları, sosyal mevkileri, politik tutumları, inançları hakkında bilgi verir. Asker, polis gibi resmî kıyafet taşıyan kişiler arasındaki ilişkiler, kıyafetin üzerindeki rütbelere etkilenir ve ilişkileri yönlendirir.

Resim 1.9: Resmî elbise ve rütbelere iletişimi etkiler.

Dış görünüş birey hakkında bilgi verir. Amerikalı bir üniversite öğrencisi, iki farklı biçimde giyinerek otostop yapmıştır. Pazartesi, çarşamba ve cuma günleri özensiz, dağınık şekilde yola çıkmış ve otostop yapmış; salı, perşembe ve cumartesi günleri ise takım elbise, kravat ve boyalı ayakkabılar giymiş ve yine aynı yerde otostop yapmıştır. Sonuç olarak özensiz, dağınık kıyafet giydiği gün kendisi gibi giyinmiş, eski arabalı kişiler durmuş; özenli giyindiğinde ise iyi giyimli, lüks arabalı kişiler durmuştur.

İnsanlar genellikle ev içinde dağınık ve özensizken dışarı çıkarken en iyi giysilerini giymeye özen gösterirler. Oysa aile kavramı her şeyin temelini oluşturduğuna göre en çok özen isteyen kurum orasıdır.

İş görüşmelerine gidildiği gün, karşıdaki kişiyi olumlu biçimde etkilemek için giyime özen gösterilir. Aslında kendine saygısı olan, kendini seven kişi her zaman giyimine ve temizliğine önem verir çünkü giyim tarzı; dış görünüşü ve davranışları, dolayısıyla iletişimi etkiler. İnsanlar size yaklaşırken giyiminiz, konuşmanız ve davranışlarınız çok önemlidir.

Etkinlik 5:

İnsanlarla olan etkileşiminizi gözden geçiriniz. Diğer insanlarla ilişkilerinizi nelerin etkilediği ile ilgili bir yazı hazırlayınız. Bu yazınızı sınıfta diğer arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.6.3. Çalışanların Birbiriyle İlişkileri ve İletişimleri

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde artması, kurum içindeki sözlü iletişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Oysa bilgi yönetimi, kurum içinde çalışanların ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine çok önem vermektedir. Resmî olmayan ilişkiler sayesinde çalışan düşüncelerinin paylaşılmasının iş yerindeki bilgi akışını son derece kolaylaştırdığı söylenebilir. Hatta çalışanlar arasında gerçekleşen dedikodu ve sohbet niteliğindeki diyaloglar, iş yerinin geri bildirim almasında büyük rol almaktadır. Ayrıca, bu durum çalışanların psikolojik durumunu dışa yansıtması niteliği taşıması dolayısıyla bir açıdan rahatlamalarını da sağlamaktadır ki bu insan ilişkileri yaklaşımının temellerinden birisi olan “çalışanların psikolojik olarak rahatlatılması” görüşünü destekler niteliktedir.

Yönetimsel faaliyetlerini ve verimliliğini, bilgi ve iletişim teknolojileri ile buna bağlı araçlara dayandıran kurumlardaki insan ilişkileri çıkmazdadır. Bu çıkmaz planlı ve insan ilişkilerini geliştirme ve iyileştirme amacına yönelik olarak oluşturulacak iyi bir bilgi iletişimi ve yönetimi sayesinde aşılabilir. Çalışanların ilişkilerinin kurum tarafından desteklenecek politikaların oluşturulması gerekmektedir.

Çalışanlar arasındaki olumlu ve sıcak iletişim; kurumun verimliliğini, üretkenliğini ve devamlılığını oluşturması açısından çok önemlidir. Çalışanlar arasındaki ilişkilerinin düzeyi, kurumsal iletişimin yoğunluğu ve süresi, işletme içindeki bilgi akışının üst düzeye kadar ulaşmasında etkilidir.

Geri bildirimlerin alınmadığı, yönetim anlayışının yazılı ve katı kurallara bağlı olduğu kurum içi iletişimsizliğin sıkça yaşandığı, iş birliği faaliyetlerinin giderek azaldığı ve ortak sahiplenme dürtüsünün olmadığı kurumlarda bilgi, sadece iş yerinin çıkarına hizmet eden bir araç olarak nitelendirilir. Bu kurumlarda gelişmeden söz etmek zordur.

1.6.3.5. Sosyal Çevre ve Kişilerle İletişim

Birden fazla kişinin veya grubun birbiri ile bağlantıları, sosyal ilişkileri oluşturur. Bir yazarın dediği gibi “Toplum, sosyal varlıkların karşılıklı olarak birbirlerini tanımaları, kabul etmeleri şartıyla hareket etmeleri hâlinde var olabilir ve böylece beliren ilişkilere sosyal ilişkiler adı verilir.”

Resim 1.11: Aile önemli bir sosyal çevredir.

İnsanların üyesi olduğu pek çok sosyal çevre vardır. Aile, akraba, okul, iş vb. Amaç, nitelik ve genişlik bakımından birbirinden farklı olan bütün topluluklara “sosyal çevre” denir.

Sanayi öncesi toplumlarda ancak fiziksel güçle ulaşılabilen kişilerle iletişim kurulabilirdi. Yürüme mesafesinde oturan mahalledeki kişiler, aynı köyde, kasabada oturan yakınlar, akrabalar, komşular en yoğun ilişki kurulan kimselerdi. Günümüzde ise teknolojik gelişmelerle birlikte sosyal çevrenin sınırları büyümüştür. İnsanlar kasaba, kent hatta ülke sınırlarını geçen dostluklar kurmuşlardır.

Bazen bu kadar büyük sosyal çevre içinde bile insan kendini yalnız hissedebilir. Yalnız olmakla tek başına kalmak arasında fark vardır. Sosyal çevre içindeki insanların ilişkilerinde candanlık, samimiyet yoksa birey kendini yalnız hisseder. Bazı insanlar evliliklerinde bile yalnızlık içindedir.

Birey sosyal çevresi ile düşünce, spor, din, bilgi, eğitim, kültürel faaliyetler konularını paylaşır. Sosyal çevrenin sürekli ve çeşitli kuralları vardır. Bireyler arasında sözlü ve sözsüz iletişim kullanılır. Günlük hayatta iletişim kanallarının açık olması bireylerin başarısı ve mutluluğu için ön koşuldur.

Bireyin içinde yaşadığı çevrede mutlu olması, iş ortamında da mutluluğu ve başarıyı getirir. Bireyin yaşamı anlamlı ise bu ona coşku verir. Yaşamda anlamını bulan her ilişki bireye heyecan verir.

Resim 1.12: Kültürel faaliyetlere katılım sosyal çevreyi zenginleştirir.

1.6.4. İletişim Engelleri

Etkinlik 6: Drama Çalışması

Öğretmen aşağıdaki örnek olayı öğrencilere anlatır ve canlandırmaları için yönlendirir.

Olay bir ev içinde geçmektedir.

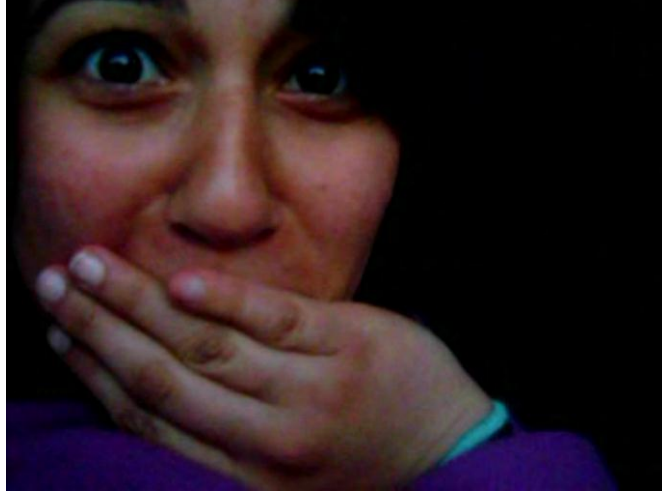
Kadın: “Eve gelir gelmez gazeteyi alıp televizyon karşısına geçeceğine, ‘Merhaba karıcığım, bugün nasılsın?’ desen olmaz mı?”

Koca: “Bıktım senin bu tür konuşmalarından. Sen de benim ne kadar yorgun olduğumu göremeyecek kadar ilgisizsin.”

Böyle başlayan konuşmaların devamını öğrenciler doğaçlama ile bulurlar.

Daha sonra eşler arasındaki iletişim hakkında konuşulur.

İletişim, pek çok etkene bağlı olarak engellenebilir. İletişimin içinde yer aldığı ortamın psikolojik ve fiziksel özellikleri, algılama, kaynaktan doğan problemler vb. gönderilen mesajın yorumlanmasını önemli ölçüde etkiler. İletişimi engelleyen faktörler şunlardır: İletişimin içinde olduğu ortamının fiziksel özelliklerinden kaynaklanan engeller, Bulunulan yerin fiziksel konumu ve nitelikleri yani büyüklüğü, biçimi, rengi, aydınlatma derecesi, ısısı, sessiz ya da tenha oluşu iletişimi etkiler. Fiziksel uzaklık örgütsel iletişimi engeller. Yüz yüze olmayan iletişimlerde beden dilinin kullanılmamasından dolayı iletişim etkilenir.

Resim 1.13: Yüz yüze olmayan iletişimlerde beden dilinin kullanılmaması iletişimi etkiler.

➤ **İletişimin kişisel (psikososyal) engelleri**

Mesajın kaynak ve alıcıdan etkilenmemesi mümkün değildir. Bireylerin sosyoekonomik durumu, yaşadığı çevre, kişilik özellikleri iletişimi etkiler. Dil ve anlatım güçlükleri, dinleme ve algılama yetersizliği, statü farklılıkları, yaş, cinsiyet, algılama ve kültürel farklılıklar, hatalı tanınamalar, savunmacı ve saldırgan tavırlar gibi etkenler kişisel engellerdir.

➤ **Mesajdan kaynaklanan engeller**

Mesajın alıcıya uyarlanamaması, kanalın yanlış seçilmesi, ön yargı, farklı dilin kullanılması, mesleki terimlerin kullanılması, güvensizlik, sosyal konum farklılıkları iletişim engeline sebep olur.

➤ **İletişimin kanal engelleri**

İletişimin kanal engelleri teknolojik, fiziksel ya da sosyopsikolojik nitelikte olabilir. Sosyopsikolojik olanlar bireye bağlıdır ve ortadan kaldırılması fiziksel koşullara göre daha zordur.

➤ **İletişimin teknik engelleri**

İletişim sürecinde şifreleme, iletme, kullanılan kanal, deşifre problemleri teknik engellerdendir.

➤ **Anlamsal engeller (yanılsama)**

Simgelerin farklı kullanılmasından kaynaklanır. Türkçe, konuşulduğu bölgeye göre anlam farklılıkları gösterir. Güneydoğu'da kullanılan bir kelimenin anlamı Ege'de farklı bir anlam taşıyabilir.

Bütün dünyayı kapsayan bir araştırmanın konusu olarak dünyadaki tüm ülkelerde insanlara şu soru soruldu: “Lütfen, dünyanın diğer bölgelerindeki gıda kıtlığı konusundaki fikrinizi söyler misiniz?”

Birçok nedene bağlı olarak çalışma başarısızlıkla sonuçlanmıştır çünkü;

- Afrika’da kimse “gıda” kelimesinin anlamını bilmiyordu.
- Batı Avrupa’da kimse “kıtlık” kelimesinin anlamını bilmiyordu.
- Doğu Avrupa’da kimse “fikir” kelimesinin anlamını bilmiyordu,
- Güney Amerika’da kimse “lütfen” kelimesinin anlamını bilmiyordu.
- ABD’de kimsenin “dünyanın diğer bölgeleri” olduğu konusunda en ufak bir fikri yoktu.

Yukarıda oldukça abartılı anlatılmış fıkrada olduğu gibi simgelerin gerçek anlamını bilmemek iletişimi bozabilir.

➤ **Zaman baskısı**

Zamanın kısıtlı olması, çiftlerden birinin karışık bir ruhsal durum içinde olması, o an yapacak daha acil bir işinin olması anlatımda sorun yaratır.

1.6.5. Sağlıklı İletişiminin Temel Koşulları

Günlük yaşamda birey pek çok farklı ilişki içindedir. Kimi insanlarla yüzeysel konuşulur kimileri ile ticari ilişkilere girilir. Bazı kişilerle ise sevinç, dert, kaygı ve özlemler paylaşılır. Görüşülen, konuşulan birçok insana olduğu gibi değil onların bizi görmek istedikleri gibi görünmek isteriz. Bunun için sosyal maskeler takarız çünkü onlar tarafından kabul edilmek, beğenilmek isteriz. Kendi benliğini değerli gören, kendine güveni çok olan kişilerin, başkaları tarafından beğenilme ihtiyacı daha az; kendi benliğini değersiz görenlerin daha çoktur.

Sağlıklı iletişimin temel koşullarına geçmeden önce iletişimi kolaylaştıran faktörler kısaca şu şekilde sıralanabilir.

- **Etkin dinleme:** Sessiz kalarak jest, mimik ve göz iletişimi ile dinlediğini belirtmektir. Çocuk, annesine: “Anne yarın okula gitmek istemiyorum.” dediğinde anneler genellikle nasıl davranır? “Okula gitmemek mi? Olmaz öyle şey.” ya da “Okula gitmezsen hiçbir şey öğrenemezsin.” belki de en kötüsü çocuğu etiketleyerek “Sen zaten hep böylesin, okuyup adam olamayacağın belli.” dememelidir.

Bütün bunların yerine ebeveyn sessiz kalmalı ve çocuğu dinlediğini jest, mimik ve göz iletişimi ile belirtmelidir. Böylelikle çocuklara konuşma alanı yaratılmalıdır. Çocuk duygularını böyle bir ortamda daha iyi ifade edebilir.

- **Empati kurmak:** Empati kurmak, insan ilişkilerinde çok önemli bir yere sahiptir. Empati becerisi gelişmiş insan karşısındaki kişinin duygularını anlar, hissettikleri hissetmeye çalışır. Çalışma notlarını kaybeden kadın eşine “Çalışma notlarımı bulamıyorum, çok canım sıkkın.” dediğinde ondan, “ Aman canım neden sıkılıyorsun? Boş ver, bir daha hazırlarsın.” gibi bir cevap alıyorsa kadını rahatlatmaz, hatta kadın anlaşılmadığını düşünerek daha çok üzülür. Birey, karşısındakinin bakış açısından olayları görmeyi başardığında iletişim daha kolay olur.
- **Duygu ve düşünceleri kabul etmek:** Duygu ve düşünceleri kabul etmek, ön yargıları esnetmek demektir. “Arkadaşlarımı sevmiyorum.” diyen bir gence genellikle yaklaşım “Seviyorum deseydin şaşardım.”, “Zaten sen kimi seversin ki?” ya da “O ne biçim söz bir daha duymayayım.” şeklinde olabilir. Böyle yaklaşımlar bireye yanlış anlaşıldığını, dinlenmediğini düşündürür. Sonuç olarak birey ya içine kapanacak ya saldırgan olacak ya da başka olumsuz davranış şekilleri geliştirecektir.

Resim 1.14: Karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini kabul etmek iletişimi kolaylaştırır.

Birey, iletişim içindeki kişiye zaman ayırarak, onu çok iyi dinleyerek, tarafsız yaklaşarak, kendi doğrularını bir süre ikinci plana atarak onun duygu ve düşüncelerini kabul ettiğini gösterebilir.

- **Dürüst olmak:** İletişimde dürüst olmak, iletişimi yoğunlaştırma açısından çok faydalıdır. Öncelikle anne-baba, çocuklarına karşı dürüst olmalıdır. Böylelikle yetiştirdiği çocuklar da dürüst birer yetişkin olur. Çocuğunu bırakıp sinemaya gidecek olan anne-baba, çocuğuna “Doktora gidiyoruz, babanın önemli bir işi var.” dediğinde çocuklarına kötü bir model olacaklarını düşünmez. Zamanla çocuk da rol yapmaya başlar, dürüst olmaz.

- **Katılımlı dinleme:** Katılımlı dinleme, bireyin, karşısındaki kişinin söylediklerini duyduğunu ona belirten mesajlar vermesidir. Aslında bu, size söylenenlerin basit bir tekrarıdır. Böylece anlatılanların anlaşılıp anlaşılmadığı ortaya çıkar.

Katılımlı dinleme, tıpkı empati kurma gibi yapıldıkça, tekrar edildikçe ve deneyim kazandıkça daha iyiye doğru gelişir ve ilerler. “Anne, Ayşe’yi sevmiyorum.” diyen bir çocuğa karşı annesi genellikle “Ne oldu? Ne güzel kız, sana bir şey mi söyledi?” gibi tepki gösterir. Oysa “Ayşe’den hoşlanmıyorsun yani. ” cevabı çocuğun açılması, paylaşımı için önemlidir.

Sağlıklı iletişimin gerçekleştirilmesi için;

- Sağlıklı iletişimin ve insan ilişkilerinin oluşmasında konuşmanın rolü çoktur. Konuşurken kullanılan kelimelerin sade ve anlaşılır olması, sesin tonu ve vurguların doğru seçilmesi önemlidir. İletişim de “ben dili” kullanılmalıdır. Örneğin, “Sen ne kadar kabasın.” yerine “Bu tür davranışlar beni üzüyor.” cümlesini kullanmak ilişkiyi bozmaz. “Sen dilinde” suçlama ve yargılama vardır.
- İletişimin kişisel ve çevresel engellerini aşmak, algı, dil farklılıkları, gürültü engelleri ve güvensizliği ortadan kaldırmak gerekir.
- Bireyin öncelikle kendi kendine iletişimden geçmesi gerekir. Bireyin o an kendisini rahatsız eden duygularını çözümlemesi, yetersiz algılama, yanlış yorumlamadan uzak olması gerekir.
- Zaman ve iletişim ortamının uygun olması sağlanmalıdır.
- Beden dili doğru kullanılmalıdır.
- Geri bildirim kullanarak dinleme yani aktif dinleme kullanılmalıdır.
- Empatik düşünebilme yeteneğine sahip olunmalıdır.
- İletişim, “Ben kazanacağım, o kaybedecek.” şeklinde düşünmeden gerçekleştirilmelidir.
- İçinde bulunulan sosyal ortamdan beklentilerin aynı olması gereklidir. Konuşan ve dinleyen arasında beklentiler ortaksa ortaya çıkan aksaklıklar kolayca giderilir.
- İletişim kurulan kişilerin aynı kültürden olması iletişimi kolaylaştırır. Örneğin Türkler ile Amerikalıların espri anlayışı birbirinden farklı olduğu için birbirlerinin anlattığı fıkralara gülmeyebilirler. Farklı kültürdeki yaşam şekilleri iletişimi zorlaştırır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Sağlıklı iletişim konusunda çevreyi bilinçlendirmeye yönelik bir afiş hazırlayınız. Hazırladığınız afişinizi okulunuzdaki uygun ortamlarda sergileyiniz. Çalışmanızın sonucu ile ilgili bir rapor hazırlayınız ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Sağlıklı iletişim konusunda değişik kaynaklardan araştırma yapınız.	➤ Kaynak kitaplardan, internette yararlanarak araştırma yapınız.
➤ Sağlıklı iletişim ile ilgili derste öğrendiğiniz bilgileri toparlayınız.	➤ Modülden faydalanarak derste öğrendiğiniz bilgileri hatırlayınız.
➤ Sağlıklı iletişimle ilgili gazete ve dergilerden bulduğunuz resimleri hazırlayınız.	➤ Sağlıklı iletişimle ilgili gazete ve dergi sayfalarını toplayınız.
➤ Afiş için dikkat çekici bir zemin oluşturunuz.	➤ Renkli bir fon kartonu kullanabilirsiniz.
➤ Afişin canlı olmasına önem veriniz.	➤ Afişin daha canlı olabilmesi için renkli kalemler kullanabilirsiniz.
➤ Gazete ve dergilerde konunuzla ilgili bulduğunuz resimleri kesip afişiniz üzerine yapıştırınız.	➤ Resimlerin kenarına kontur çizerek daha belirgin yapabilirsiniz.
➤ Afişinizden herkesin haberdar olmasını sağlayınız.	➤ Birden fazla afiş hazırlayarak okulun en çok kullanılan bölümlerine asınız.
➤ Çalışmanızın sonunda bir rapor hazırlayınız.	➤ Okuldaki kişilere afişle ilgili fikirlerini sormanız raporunuza yardımcı olacaktır.
➤ Sınıf içinde arkadaşlarınızla çalışmanız hakkında konuşunuz.	➤ Farklı görüşleri olan arkadaşlarınızın fikirlerine saygı gösteriniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. () İletişim, bilgi ve anlamların kaynaktan hedefe aktarılmasıdır.
2. () İletişimde en önemli unsur mesajdır.
3. () İnsanın ilk iletişimi anne-babasıyla olan iletişimidir.
4. () Aktif dinlemenin en büyük özelliği, bilinçli bir şekilde ve sürekli olarak geri bildirim kullanılmasıdır.
5. () Lider, grupla vardır. Lider, grubundaki kişilere bir şeyi zorla yaptırılmaz, tam tersine yönetilenler kendi istekleri ile yönetilmeyi ve etkilenmeyi kabul etmelidir.
6. () Teknolojik gelişmelerle birlikte sosyal çevrenin sınırları büyümüştür.
7. () Sağlıklı iletişim için iletişim kurulan kişilerin aynı kültürden olması önemli değildir.
8. () Simgelerin farklı kullanılması, iletişimin teknik engellerinden biridir.
9. () Lider, geleceği planlar; yönetici ise bugünü düzenler.
10. () Omuzların dik ya da çökük olması, kolların açık ya da kapalı oluşu, ayakların bitişik ya da ayrıık oluşu vb. birer sözsüz mesajı oluşturur.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ- 2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında çocuklarla olumlu iletişim kurabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Çocukla iletişimin önemini araştırma, çocukla iletişimin kurumdaki yeri ve önemini araştırma, kurum personeli ile olan iletişimi tespit etme, kurumda çalışan personelin iletişim konusunda eğitimini tespit etme, çocukla iletişime yönelik etkinlikleri tespit etme konularında araştırma yaparak sınıfta arkadaşlarımızla paylaşınız.

2. ÇOCUK GELİŞİMİNDE İLETİŞİM

2.1. Çocukla İletişimin Önemi

Anne-baba-çocuk üçgeninin sağlam temeller üzerine kurulması için erkek ve kadın arasındaki iletişimin temelini sağlam olması gerekir. Ancak bu sayede aileye katılacak olan bebekle gerçek bir iletişim kurulabilir. Doğduğu günden itibaren çocuk, yaşayabilmek için anne-babasına ihtiyaç duyar. Çocuğun kendi ayakları üzerinde durabilmesi, öz güvenini geliştirebilmesi, kendisiyle barışık ve çevresiyle uyum içinde olabilmesi, kendisini doğru ifade edebilmesi, ailenin vereceği eğitime ve ailesiyle olan iletişime bağlıdır.

Resim 2.1:Çocukla kurulan iletişim onun kişiliğini etkiler.

Erken çocukluk döneminde çocuğa verilecek “sevgi” ve “güven” duyguları, çocuğun ömür boyu sürecek yaşamsal değerlerini ve kişilik özelliklerini belirleyecektir. Anne-baba ve çocuk arasındaki iletişimin gücüyle sevgi ve güven duygusu doğru orantılıdır. İletişim yoksunu ilişkilerde sevgi ve güvenden eser yoktur. Çocuğun annesiyle olan iletişimi, onun dünyasında çok büyük önem taşır.

2.2. Çocuğu Dinlemek

İletişim, bir sanattır. Hele söz konusu olan çocuksa bu sanatı daha iyi öğrenmek gerekir çünkü çocukla kurulan iletişim ne kadar sağlıklı ise çocuğun ruh sağlığı da o kadar iyidir.

Günümüzde anne-babalar çocuklarına ne kadar çok oyuncak alırsa, ne kadar çok onun isteklerini yerine getirirse o kadar iyi iletişim kurduklarını düşünmektedirler.

Resim 2.2: Dinlenmediğini düşünen çocuk mutsuzdur.

Sağlıklı iletişimin önemli unsurlarından biri de karşımızdakini dinlemektir. Örneğin bazı anne-babalar, televizyon karşısında ya da bir işle meşgul olduğu zaman çocuk kendisine seslendiğinde duymazlar. Çocuk bir kez daha “Anne, baba” diye seslenir, bu kez sesini biraz daha yükseltir. Çocuğun yüksek sesi onları rahatsız eder ve “Ne sabırsız çocuksun, meşgulüm, görmüyor musun?” derler. Burada iyi bir iletişimden söz edilemez.

Bazen de çocuk herhangi bir gereksiniminden dolayı yine annesinin yanına gelir ve annesiyle konuşmak ister. Çocuk uzun uzun anlatır. Anne, çocuğuna bakar ama onu dinlemez. Çocuk konuşması bitince annesinden bir onay, bir dinleme belirtisi ister fakat annesi dinlenmediği için boş gözlerle ona bakar ve çocuğun iletişim kurma girişimi başarısızlıkla sonuçlanır.

Çocuğun yaşı kaç olursa olsun, onu can kulağıyla dinlemek ve bunu ona hissettirmek gerekir.

Çocuğu dinlerken;

- Zihinde sizi meşgul eden diğer olayları bir süre için erteleyiniz.
- Çocukla konuşurken onun boyuna göre eğilerek aynı seviyeye gelmek gerekir.
- Çocuğun söylediklerini dinlediğinizi mimiklerinizle, baş hareketleriyle onaylayınız. Söylenenleri duyduğunuzu belirten bir tekrar, özümleme yapınız, duygularını isimlendiriniz (Örneğin, çocuk arkadaşının kendisini sevmediğini söylüyorsa ona “Boş ver.” demek yerine “Bu durum seni üzmüş olmalı.” demek daha doğrudur.).
- Çocuğun sözünü kesmeyiniz ve anlatacaklarını bitirene kadar sabırla dinleyiniz.
- İsteği ya da söylediği size çok mantıksız gelse de olumsuz tepki göstermeyiniz.
- Onun duygularını paylaştığınızı ona dokunarak, sarılarak ifade ediniz.
- Söylemek istediklerinin bittiğine emin olunca olayın niteliğine göre onun anlayabileceği bir dille siz de konu hakkındaki düşünce ve duygularınızı ona anlatınız.

Sadece dinleyerek çocuğu rahatlatıp sorununa çözüm bulmasına yardımcı olabiliriz. Anne-baba, çocukları ile aralarında bazı şeylerin iyi gitmediğini görünce bunun nedenini çevrede ararlar (Bakıcı, okul ya da yakın akrabalar vb.). Oysa sorun iletişimsizlikten kaynaklanır. İletişimsizliğin boyutu büyüdükçe çocuklar söz dinlemez hâle gelirler.

Çocuğun bir birey olduğu unutulmamalı ve ona kendini ifade etme özgürlüğü tanınmalıdır.

2.2.1. Çocukla Konuşma (Sen Dili ve Ben Dili)

Ben dili, kişinin o anda karşılaştığı durum ya da davranış karşısında, kişisel tepkisini duygu ve düşüncelerle açıklayan bir ifade tarzıdır yani duygu ve düşüncelerin içtenlikle ifade edilmesidir. Örneğin uzun süredir görmediğiniz bir arkadaşınızı görünce “Ne kadar hayırsızsın, ben aramasam sen hiç aramayacaksın.” yerine “Seni gördüğüme çok sevindim.” demek kişiler arası ilişkiyi daha sıcak hâle getirir.

Ben mesajları, başkaları hakkında değerlendirme ve yorumlamalarımızı değer bizim duygu ve yaşantılarımızı açıklar.

“Ne saygısız çocuksun, insan annesiyle böyle konuşur mu?” gibi bir mesaj yerine “Bugün söylediğin bazı sözler beni biraz üzdü belki daha farklı ifade edebilersen mutlu olurum.” diyen bir “ben mesajı” duygularımızı, düşüncelerimizi açıkladığı gibi sen mesajının içerdii saldırıyı da kaldırdığından tartışmanın büyümesine engel olur.

Ben dili ile konuşmak, duygu ve düşünceleri anında ilettiği için kullanılan kişiyi rahatlatır. Kavga eden iki kardeşe “Kardeşler kavga etmemelidir.” yerine, “Kardeşinle kavga ettiğiniz zaman kendimi çok kötü hissediyorum.” demek daha etkili olur çünkü çocuk annesine bu olumsuz duyguyu yaşatmamak için davranışının sorumluluğunu alıp değiştirmeyi göze alır.

Resim 2.3: Çocukla iletişim sırasında ben dilini kullanmak önemlidir.

Kızgınlık ve öfke gibi olumsuz duygularımızı yapıcı bir dille ifade etmek öğrenilebilir bir beceridir. İşten yorgun gelen anne koltuğa uzanır, çocuksa elindeki tencere kapaklarını birbirine vurarak evde dolaşır. Anne sinirli bir şekilde çocuğa kızar: “Kes şu gürültüyü, bıktım artık.” der, çocuk hâlâ gürültüye devam eder.

Anne: “Bu çocuk beni bir gün öldürecek, şimdi kalkarsam görürsün.”

Çocuk: “Anne ben oynuyorum” diye devam eder ya da hiçbir şey söylemeden ağlayarak devam eder.

Anne: “Ne yaramaz çocuksun, seni aptal çocuk.” diyerek çocuğun elindeki tencereleri alır, çocuk da ağlamaya devam eder.

Anne bu şekilde davranmak yerine ben dilini kullansaydı çocukla arasındaki ilişkiyi bozmamış olacaktı. Annenin ben mesajı şöyle olabilirdi: “Bu oyun çok eğlenceli, biliyorum ama bugün biraz yorgunum, işten yeni geldim, kapakları birbirine vurduğun zaman başım çok ağrıyor, kızıyorum.”

Etkinlik 1:

Öğrencilere aşağıdaki örnek verilir ve bu örneğe benzer örnekleri çoğaltmaları istenir.

Olay: Çocuk odasını çok dağıtmıştır.

Sen iletisinde: Etrafı yine çöplüğe çevirmişsin, bıktım senden.

Ben iletisinde: Etrafı böyle dağınık görünce üzülüyorum.

Kişiler arası iletişimi güçleştiren, engelleyen bazı faktörler vardır. Aşağıdaki konuşma tarzları, çocukla anne-baba arasındaki iletişimi engelleyen faktörlerin başında gelmektedir:

- **Suçlama:** “Sen zaten her zaman ağlarsın.” Bu davranış, çocukta öz güveni zedeler ve bir süre sonra yaptığı her davranıştan suçluluk duyar.
- **Emir verme-yönetme:** “Hemen git, yatağına yat, gözüm görmesin seni.” Bu yaklaşım, çocukta direnç oluşturabilir, çocuk isyankâr olabilir.
- **Tehdit etme:** “Bir daha böyle yaparsan dışarı çıkamazsın.” Çocuk, böyle bir davranış sonucu tehdit edilmemek için yalan söyleyebilir ya da yaptıklarını inkâr edebilir.
- **Eleştirme:** “Odanı toplamayı bir türlü öğrenemeyeceksin.” Bu davranış, çocuğu pasifleştirebilir. Çocuğun kendine olan güveni gelişemez, yaratıcılığını ortaya çıkaramaz.
- **Uyarma- gözdağı verme:** “Eve gidince neler olacağını biliyorsun.” Bu davranış, çocuğu korkutabilir. Onun zamanla her şeye boyun eğmesine neden olabilir.
- **Utandırma:** “Her zaman hata yaparsın.” Bu davranış, çocuğun kendisini yetersiz ve beceriksiz hissetmesine sebep olabilir.
- **Öğüt verme:** “Arkadaşlarınla iyi geçin, kimseyle kavga etme, bunlar kötü davranışlardır.” Bu yaklaşım, çocuğun kendi davranış ve duygularının değersizleştirilmesine neden olabilir.
- **Yargılama:** “Sen hep böylesin, ders çalışmazsan sınıfı geçemezsin.” Sevilmeme, takdir edilmeme kaygılarından dolayı kendini kırılmış ve üzgün hisseder.
- **Aşağılama:** “Komik mi olduğunu sanıyorsun?” Bu yaklaşım, çocuğun kendini mahcup ve önemsiz hissetmesine yol açabilir.
- **Alay etme:** “Evet, bayan bilmiş, güzel mi olduğunu sanıyorsun şimdi?”, “Hadi sen de sulu göz.” Bu yaklaşım, çocuğun kendini değersiz hissetmesine ve sevilmediğini düşünmesine neden olur.
- **Teşhis koyma:** “O gezdiğin kız hiç iyi birine benzemiyor.” Bu yaklaşım, çocuk da başarısızlık duygusu yaratabilir.
- **Konu değiştirme:** “Neyse artık kapat şu konuyu da başka şeylerden konuşalım.” Bu davranış, çocukta hayatın zorluklarını çözmek yerine kaçmak davranışının daha doğru olduğunu düşündürebilir.

- **İnceleme-Araştırma-Soruşturma:** “Neden?”, “Niçin?”, “Kimler geldi?” gibi sorular çocuğun kendi sorununu gözden kaçırmamasına sebep olur çünkü çocuk ebeveyninin sorduğu soruyla meşguldür.

Tartışma ve mantık yoluyla inandırma: “Yaptığın bu davranışın sonuçlarını görüyorsun.” Bu yaklaşım, çocuğu tartışmalardan uzaklaştırmaya ve kendisini yetersiz hissetmesine neden olabilir.

Resim 2. 4: Çocuğu etkin dinlemek iletişimi güçlendirir.

Çocuğumuza

Sürekli meşguldüm o kadar sene,
Seninle doyasıya oynayamadım,
Sen beni çağırdın gel oyna diye,
Ben bir türlü zaman ayıramadım.

Giydirdim, doyurdum, seni kolladım,
Sadece bunları yeterli sandım,
Bana oyuncağını getirdiğinde,
Ben seni çoğu kez başımdan savdım.

Yatağa yatırır seni okşardım,
Sen uyur uyumaz hemen çıkardım,
Şimdi o günleri çok özlüyorum,
Keşke bir dakika fazla kalsaydım.

Hayat ne kadar kısa, yıllar ne çabuk,
Ne zaman büyüdü bu çocuk,
Ona dokunmak için uzandığımda
Ellerim boş kalır, yüreğim buruk.

Artık ne resimler ne de oyunlar,
Ne ‘iyi geceler’ ne sarılmalar,
Hepsi çok geride, ulaşmak zor,
Yaşanmadı sanki o güzel yıllar.

Artık hiç işim yok, yapayalnızım.
Günlerim çok uzun, üstelik bomboş
Keşke isteklerini bir bir yapsaydım
Küçük arzuların şimdi çok şirin, çok hoş.

Alice Chase

2.3. Empati Yeteneğini Geliştirmek

Empati kurmak, insanın kendisini başkasının yerine koyup onun hissettiklerini hissetmeye, gördüklerini görmeye çalışmaktır. Olaylara onun dünyasından, onun gözüyle bakmaya çaba göstermektir. Empati kurmak, iletişimi kolaylaştıran faktörlerden biridir.

Empati kurmak bir yetenektir. Çoğu zaman kendimizi bile anlamakta güçlük çekerken başkalarının duygularını anlamak kolay değildir. İnsanın kendi çocuğu ile empati kurmasının biraz daha kolay olduğu düşünülebilir. Bunu bir örnekle açıklayalım: Düşünün ki çocuğunuzun su kaplumbağası ölmüş. Çocuk da bütün gücüyle ağlıyor ve tepiniyor. Çocuğunuza “Ne var bu kadar üzülecek, yenisini alırız, olur biter.” sözleri ile yaklaşmak, onunla empati kuramadığımızı gösterir. Bu tür bir yaklaşım çocukla anne-babası arasında engellere yol açar. Çocuk, anlaşılacak ve anlaşıldığını anlamak ister.

Çocukla empati kurmanın ilk şartı, diz çökerek onun bakış açısından dünyayı görmektir. Çocuğu kucağa almak, sarılmak da çok önemlidir. Çocuk, odasında ölen kaplumbağasına ağlarken annenin mutfakta hem yemek yapıp hem de onunla konuşması hiç empatik değildir.

Çocukla empati kurabilmek için onun o andaki duygularını hissedebilmek gerekir. Duygularda “yargı” ya da “doğru-yanlış” olmayacağı için çocuğun duygularını duyumsamaya çalışmak daha kolay olacaktır.

Resim 2.5: Çocukların birbirleri ile ilişkilerinde de empati çok önemlidir.

2.3.1. Çocukla İletişimin Kurumdaki Yeri ve Önemi

Erken çocukluk yılları çocuğun kişilik gelişiminde çok etkilidir. Okul gibi özellikle yapılandırılmış bir çevrede çocuğun kendi davranışlarını kontrol etmesi, olumlu davranışlar geliştirmesi için iletişimin önemi büyüktür. İletişim, çocuğun kuruma başladığı günden itibaren başlar ve hızla gelişir.

➤ Çocukla tanışma

Çocukların yeni bir gruba katılmaları başlangıçta zordur. Çocuk güven içinde olduğu ortamlarda kendini rahat hisseder. Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan bir çocuk önceleri çekingen, sessiz ve sakindir. Gözleri ile çevredekileri izler ve ilgi bekler.

Çocuğun devam ettiği kurum, toplumun küçültülmüş bir örneğidir. Bu yüzden burada geçen yaşam çocuğu çok etkiler. Aileden uzaklaşıp diğer bireylerle tanışmak, çocuğa giderek artan bir bağımsızlık duygusu kazandırır.

İnsan ilişkilerinde ilk izlenim çok önemlidir. Bu yüzden öğretmenin kuruma yeni katılan bir çocukla ilk karşılaşması, onunla tanışması sırasındaki tavrı çocuğu etkiler. Güler yüzlü, samimi, çocukla göz teması kuran, güzel konuşan öğretmen çocuğun kuruma daha kolay alışmasında çok önemlidir.

➤ **Yemek ve kahvaltıda iletişim**

Çocuk büyüdükçe davranışlarının şekillenmesinde çevresindeki bireylerin etkileri giderek fazlaşır. Kurum içinde öğretmen çocuğun olumlu davranışlarını onaylayarak o davranışın yerleşmesine yardımcı olur.

Öğretmen, her konuda olduğu gibi beslenme saatlerinde de çocuğa model olur. Çocuk için öğretmen önemli bir model olduğundan öğretmenin diğer insanlarla iletişimine dikkat etmesi gerekir. Beslenme saatlerinde mutlaka sofrada uyulması gereken kurallara uyulmalı, daha çok beden dili kullanılarak (gülümseyerek, baş hareketlerini kullanarak) sıcak bir ortam oluşturulmalıdır. Çocuğa karşı kibar davranılmalı, onun bir birey olduğu unutulmamalıdır.

➤ **Eğitim etkinliklerinde iletişim**

Eğitsel etkinlikler çocuğun tüm gelişim alanlarında etkilidir. Öğretmen, çocukların gelişim seviyelerine uygun etkinlikler planlar. Bu etkinlikler uygulanırken öğretmenin çocukla iletişimi çok önemlidir. Pastel boyayla resim çalışmasında, tüm kâğıdı karalamış bir çocuğa “Sen yine mi karaladın kâğıdı? Boşa geliyorsun buraya. Ne biçim çocuksun, laftan anlamıyorsun.” gibi bir yaklaşım çocuğun içine kapanmasına, güven duygusunun kaybına ya da saldırgan davranışlarına sebep olabilir.

Her birey birbirinden farklıdır. Öğretmenin tüm çocuklardan benzer sonuçları beklemesi yanlıştır. Öğretmen çocuğun kişiliğine zarar vermeyecek davranış şekilleri geliştirmeli, onları bireysel farklılıklarına göre kabul etmelidir. Etkinlikler sırasında da görgü kurallarına uymalı, çocuklara karşı saygılı, iyi bir dinleyici, empati yeteneği gelişmiş olmalıdır. Etkinliklerde, çocuğun çevresindeki insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmesini, empati yeteneğinin geliştirilmesini, grupla çalışabilmesini vb. geliştirici olmalıdır.

2.4. Çocuk Gelişimi Alanında Kurum Personeli ile Olan İletişim

Kişiler arası iletişim temel olarak duygu ve düşünce alışverişini yürütme düzenidir. Burada ana öge “anlamak” ve “anlaşılma”dır. İletişimin amacı sadece bilgi alışverişidir. Her kurumda olduğu gibi çocuk gelişimi alanında çalışan personelin de iletişim becerisini geliştirmiş olması çok önemlidir. İlk kez kuruma gelen anne-baba-çocuk için ilk izlenim çok önemlidir. Kurumda çalışanların birbirleri ile ilişkileri, veli ve çocukla ilişkileri, davranışları, konuşma tarzları, ses tonları iletişimde önemli yer tutar.

2.5. Kurumda Çalışan Personelin İletişim Konusunda Eğitimi

Eğitim anlayışındaki değişimler sonucu, çocuk merkezli programların uygulanmaya başlanması ile çocukla iletişimin önemi daha ön plana çıkmıştır. Bu yüzden çalışan personelin bu konuda iyi bir model olması çok önemlidir.

Farklı çevrelerden gelen çocukların eğitimleri kolay değildir fakat bunun çok kolay bir formülü vardır: “**sevgi**”. Sevgi olmazsa anlaşma, anlama ve paylaşma olmaz. Bu yüzden kurumda çalışan personelin her şeyden önce sevgi dolu olması gerekir. Kurumda çalışan personelle çocuk arasında iyi bir iletişimin başlayabilmesi için çalışanların kendileri ve çevreleri ile uyum hâlinde ve iyi bir iletişim içinde olmaları gerekir.

Bireylerin birbirini anladığı, dinlediği, anlamak için çaba gösterdiği ve anladığını karşısındakine hissettirdiği ortamlarda iletişim, sıcaktır. Kurumda çalışan personel, anne-baba ile sürekli iletişim hâlinde olmalı, çocuk yetiştirme yolunda birlikte ilerlemeli, ortak noktalarda buluşmalıdır. Kurumda çalışan personel, etkili ve doğru konuşma (ben dilini kullanabilme), etkin dinleme, empati yeteneğini geliştirme, beden dilini kullanabilme, problem çözme yeteneğini geliştirme, drama konularında aralıklı eğitimler almalı ve iyi birer model olmalıdır.

Drama, grup etkileşimi içerisinde bireye kendini tanıma ve ifade edebilme olanağı sağlar. Birey bir taraftan beş duyusunu etkin kullanmayı öğrenirken diğer taraftan gözlem yeteneğini geliştirerek kendisini ve çevresini daha gerçekçi bir bakışla algılamayı, girdiği farklı rollerle **empati** kurabilmeyi öğrenir. Drama etkinlikleri içerisinde yer alan birey bir taraftan etkinliklerin gereklerine getirirken, bir taraftan da kendini gözler, güven duygusunu tartar, iletişim yeteneklerini gözden geçirir. İletişim problemi yaşayan çocuklarda dramanın kullanılması çok iyi sonuçlar vermektedir. Anne-babanın da çalışmalara katılması için öğretmen planlama yapmalıdır.

2.6. Çocukla İletişime Yönelik Etkinlikler

Eğitici drama etkinlikleri, konuşma ve yazmanın dışındaki iletişim davranışlarının öğretilmesi konusunda, yaşantıya dayalı örnekleri ile erken çocukluk eğitimi öğretmenlerinin elinde oldukça olanaklı bir araç olarak işlev görebilir.

İletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik aşağıdaki örnekler verilebilir:

Etkinlik Adı: Merhaba, Hoşça Kal Oyunu

Amaç: Selamlaşma davranışının öğretilmesi

Araç gereç: Kasetçalar ve değişik ritimli müzik kaydı yapılmış bir kaset

Drama Oyunu: Çocuklar, müzik eşliğinde çalışma odasında serbestçe dolaşırlar. Öğretmen müziği kestiğinde her çocuk en yakınındaki çocuğa, “Merhaba” diyerek elini sıkarak, ardından da “Hoşça kal” diyerek el sallama hareketi yapar. Diğer çocuklar da aynı davranışlarla karşılık verir. Müzik başladığında gezinme yeniden başlar ve bu şekilde devam eder.

Oyunun sonunda çocuklardan gözlerini kapatıp oyun sırasındaki davranışlarını zihinde canlandırmaları istenir. Oyun sırasında kimlerle selamlaştığını hatırlayıp söylemeleri istenir. Çocuklara selamlaşmanın önemi, okulda ve okul dışında kimlerle selamlaştığı sorulur. Bu oyunda önemli olan öğretmenin tüm çocukların selamlaşmasını sağlamasıdır.

Etkinlik Adı: Grup Fotoğrafi

Amaç: Beden dilini kullanarak olay ya da bir durum anlatabilme

Araç gereç:-

Drama Oyunu: Çocuklar 3-4 kişilik küçük gruplara bölünür. Her gruba bir durum, bir olay önerilerek bir fotoğraf gibi poz verip donmaları istenir. Öğretmen salonda dolaşarak her grubun fotoğrafını çeker gibi yapar. Gruplara durum, olay önerilirken fotoğrafı oluşturma süresi giderek azalır. Durum, olay örnekleri; sıcak bir yaz günü güneşin altında bekleyenler, soğuk bir kış günü dışarıda paltosuz gezenler, tuvaletin önünde çok sıkışmış sıra bekleyenler, sıkışık bir belediye otobüsünde yolculuk yapanlar, lokantada yemek yiyen insanlar, çiçek koklayan çocuklar, giyinenler, soyununlar vb.

Resim 2.6: Çocukla iletişimi geliştirmenin en iyi yolu onunla oynamaktır.

Etkinlik Adı: Dinle Beni Seveyim Seni

Amaç: Yüz yüze iletişimde dinlemenin önemini kavrama

Araç gereç:-

Drama Oyunu: Öğretmen, çocukları iki gruba ayırarak eşleştirir. Anlatıcı rolündeki çocuklara, diğer gruptaki (dinleyici rolündeki) eşlerine anlatıp öğretilmeleri için kolay, akılda kalıcı kısa cümlelerden oluşan bir konu verir. Anlatıcı grubu oyun alanından çıkarılır. İçeride kalan dinleyicilere, anlatıcı eşleri kendilerine bir şeyler anlatırken tavana özel olarak öğretmen tarafından o anda asılan ilginç bir resme bakmaları tembih edilir. Sonra anlatıcı grup içeri alınır. Anlatıcı ve dinleyici çiftler salonun değişik yerlerinde konuşurlar. Anlatıcılar konuşurken öğretmenin işaretiyle dinleyiciler sürekli olarak başlarını kaldırıp tavana bakarlar. Bu sırada anlatıcılar “Nereye bakıyorsun?” diye sorsalar da dinleyiciler bir şey söylemeden tavana bakmaya devam ederler. Sonra anlatıcı çocuklar tekrar dışarı alınır ve dinleyicilere, bu kez tavana bakmadan onların gözlerine bakarak dinlemeleri söylenir. Tavandaki resim kaldırılır. Anlatıcılar, tekrar içeri alınır ve dinleyicilere tekrar konuyu anlatırlar. Bu kez dinleyiciler sürekli anlatıcıların gözlerine bakarlar.

UYGULAMA FAALİYETİ

Sağlıklı iletişim kurmak için önemli noktaları dikkate alarak iletişim becerisini geliştirici bir etkinlik hazırlayınız. Etkinliğinizi bir okul öncesi eğitim kurumunda uygulayarak, sonuçlarını raporlaştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çocuklarla iletişimin önemini araştırınız.	➤ İletişimin önemi ile ilgili bilgilerinizi hatırlayınız.
➤ Sağlıklı iletişimin temel koşullarını araştırınız.	➤ İletişimin sağlıklı olabilmesi için gerekli koşulları inceleyiniz.
➤ Etkinliklerde iletişimin önemini araştırınız.	➤ Kurumlarda uygulanan etkinliklerin çocuğun gelişimindeki önemini araştırınız.
➤ Çocuğun gelişim seviyesine uygun iletişim becerisi geliştirici bir etkinlik planlayınız.	➤ Etkinlik planlarken oyun, drama, okul öncesi eğitim kitaplarından yararlanabilirsiniz.
➤ Etkinlik örneklerinizi bir dosya kâğıdına yazınız.	➤ Etkinliğinizin daha anlaşılır olması için açıklayıcı ifadeler, resimler kullanınız.
➤ Planladığımız faaliyeti bir okul öncesi eğitim kurumunda uygulayınız.	➤ Kurumdan daha önceden randevu alıp uygun bir atmosferde etkinliğinizi uygulayınız.
➤ Çalışmanızın sonucunu raporlaştırınız.	➤ Raporunuzda yaptığımız etkinliğin çocuğun iletişiminin gelişmesine nasıl yardımcı olduğunuzu kısa ve anlaşılır bir dille yazınız.
➤ Sonucu sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Arkadaşlarınızın fikirlerine de saygı gösteriniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Çocuğu dinlerken duygularını paylaştığınızı ona dokunarak, sarılarak ifade etmek gerekir.
2. () Çocukla konuşurken sizin tecrübelerinizden faydalanması için onun söyleyecekleri bitmeden anlayabileceği bir dille siz de konu hakkındaki düşünce ve duygularınızı ona anlatınız.
3. () Empati kurmada deneyim çok önemlidir.
4. () Çocuk, anne-babasıyla iyi bir iletişime girmişse “Önemliyim, değerliyim.” diye düşünür.
5. () İletişimle ilgili etkinlik planlamak zordur.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi iletişimi kolaylaştıran faktörlerden biri değildir?
A) Empati kurmak
B) Etkin dinleme
C) Katılımlı dinlemek
D) Teşhis koyarak dinlemek
7. Aşağıdakilerden hangisi iletişimi engelleyen faktörlerden biri değildir?
A) Emir verme
B) Sessiz kalma
C) Fikir verme
D) İnceleme-araştırma
8. Karşımızdaki kişi konuşurken kendi görüşlerimizi açıklamadan dinlemeye ne ad verilir?
A) Etkin dinleme
B) Edilgen dinleme
C) Öğüt vererek dinleme
D) Çocuğa karışmama
9. Bireyin kendisini başkasının yerine koyarak yaptığı iletişime ne ad verilir?
A) Etkin iletişim
B) İkna edici iletişim
C) Empatik iletişim
D) Edilgen iletişim

10. Aşağıdakilerden hangisi “ben dilini” kullanmaya örnek olabilir?
- A) Gürültü yapma, kes şunu.
 - B) Benim gösterdiğim gibi yap.
 - C) Çocuk gibi davranıyorsun.
 - D) Odanı dağınık görüce üzülüyorum.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ- 3

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında problem durumunu çözebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Aşağıdaki araştırma konularından birini seçerek araştırınız.

- Problem çözme tekniklerini araştırma
- Çocuğun sorununa çözüm bulma yollarını araştırma
- Problem çözümüne yönelik etkinliklerini hazırlama

3. ÇOCUĞUN SORUNUNU ÇÖZME

3.1. Problem Çözme Teknikleri

Başınızdaki geçenler hep hoş şeyler olursa cesur bir insan olamazsınız.

Mary Tyler Moore

Pek çok ebeveyn, çocuklarını günlük streslerden korumaya çalışır. Bunun için çocukların yanında tartışılmaz, onlara maddi gücü zorlayıcı hediyeler alınır. Elbette hiçbir anne-baba, çocuklarının özellikle ilk yaşlarının kontrol edemeyecekleri sorunlarla geçmesini istemez çünkü güven duygusunun ruh sağlığı için ne kadar önemli olduğunu bilirler. Tümüyle sorunsuz geçen bir çocukluk da sorunlu ve adil olmayan hayata çocuğu hazırlayamaz.

Çocukların karşılaştığı problemleri anne-baba çözmeye çalıştığında şu sorunlar yaşanabilir:

- Çocukların problemlere yeni çözümler bulmasını sağlayacak yaratıcılık potansiyelleri bastırılır.
- Olumsuz duyguların bastırılması gibi duygusal olarak sağlıksız bir alışkanlık edinirler.
- Sonunda bir kriz ortaya çıkana kadar problem çözmeyi erteleyerek hem çocuğun hem de anne-babanın sorunu artık çözülemeyecek bir duruma gelir.
- Çocuklar problemle karşılaştıklarında korku duyar ve şüpheli davranırlar.
- Problemleri anne-baba çözdüğünde çocuğun güven duygusunu kazanması zor olur.

Resim 3.1: Tamamen problemsiz geçen bir çocukluk yoktur.

3.1.1. Problemin Tanımı

Problemin çözümünü sağlamak için öncelikle problemin tanımlanması çok önemlidir. Yapılan araştırmalar başarılı sorun çözümlerinin problem konusunda çok bilgi sahibi olduklarını, problemin özünü anlamayı başardıklarını göstermiştir. Gerçekten de problemin ne olduğu bilinmeden çözümüne ulaşmak çok zordur. Problem, çocuğun hedefine ulaşmada karşılaştığı engel olarak tanımlanabilir.

Problem tanımlandıktan sonra problemi çözmeye bir zaman, çaba, enerji ve alıştırma işidir. Ayrıca bireyin problem çözmeye yönelmesi, cesareti, isteği ve kendine güven duygusuyla orantılıdır. Problem çözmeye, bir hedefe ulaşırken araya giren zorlukların çözümünü bulma sürecidir. Başka bir deyişle çocuğun karşılaştığı problemlere çözüm yolu bulabilmesidir.

3.1.2. Problem Çözme Basamakları

Benlik saygısı gelişmiş, eleştiriye açık, insanlara güven duyan, kişiler arası ilişkilerde başarılı bireylerde problem çözme becerisi daha gelişmiştir.

Önemli olan, çocukların ruh sağlığına zarar veren ve kendilerine olan güvenlerini yok eden sorunların niteliği ve niceliği değil sorunların üstesinden nasıl geldiğidir.

Her şeyden önce çocuklarda problem çözme becerisini geliştirmek için anne-babanın iyi model olması gerekir. Bununla birlikte anne-babanın yapması gerekenler şunlardır:

3.1.2.1. Pozitif Tutumu Sürdürmek

Çocuk, problem çözme konusunda öz güvenini sık sık kaybediyor ya da anne-baba gereğinden çok endişeleniyor veya aşırı şekilde korumacı davranıyorsa bu durum, problem çözümünü olumsuz yönde etkiler. Anne-baba çocuğun problemlerini paylaşırken mutlaka tarafsız davranmalıdır. Pozitif tutum, çocuğun sorunları kolay atlatmalarını sağlar. Çocuklar, sorunlarını çözerek psikolojik olarak güçlenirler ve yaşam becerileri kazanırlar.

3.1.2.2. Yeterince Müdahale Etme

Çocuklar bebekken sorunlarının neredeyse tümünü anne-baba üstlenir. Okul çağıyla birlikte anne-babanın problem çözen değil yardım eden, destek olan ve gerektiğinde danışılan bir gözlemci olması gerekir. Her çocuğun kişiliği, deneyimleri ve hayattaki stresleri farklıdır. Bu nedenle problem çözmede, bir çocuğa kardeşinden daha fazla ya da az müdahale edilebilir.

3.1.2.3. Destek Olma

Her ne kadar anne-baba arka plana geçip çocuğun kendi sorununa kendi çözüm getirmesi gerektiğine karar verse de ona destek olmak için çok önemli görevleri vardır. Çocuğu teşvik etmek, onu kutlamak ya da üzüldüğünde bunu paylaşmak için onun yanında olmalıdır (Örneğin; ayakkabılarını bir türlü bağlayamayan bir çocuğa gülümsemek, çabasını takdir etmek, ihtiyacı olduğunda ona yardım edeceğinizi söylemek çok önemlidir.).

3.1.2.4. Problem Çözme Stratejileri Öğretme

Anne-baba çocuğa iyi bir model olmakla birlikte, problem çözmede kullandıkları yöntemleri ile çocuklarına anlayabilecekleri şekilde anlatmalıdır. Problem çözme konusunda aşırı endişeli olan bir çocuğa yardım edebilmek için Gael Lindenfield adlı çocuk eğitimcisi, 5 aşamalı strateji oluşturmuştur.

Çocuğun problemini başarıyla çözebilmesi için 5 önemli aşama şunlardır:

- Konuş.
- Düşün.
- Denetle.
- Harekete geç.
- Ödüllendir.

Örnek problem: Başarısızlık

10 yaşındaki bir çocuğun karnesi çok kötüdür ve öz güvenini yitirmiş gözükmektedir.

Konuş: Anne-baba çocuğu duyguları hakkında konuşmaya teşvik eder ve onu etkin bir şekilde dinler.

Düşün: En iyi, en kötü ‘ anlarının listesini yapmak, başarılı ve başarısız olduğu dersleri yazıp bunlar hakkında düşünmek, başarısız anlarını kaydederek nedenlerini düşünmelerine yardımcı olmak

Harekete geç: Yeniden bir çalışma planı hazırlamak, bu konuda çocuğun öğretmeni ile görüşerek onun desteğini ve önerilerini almak

Denetle: Çocuğun yaptığı ilerlemeleri takip etmek, öğretmenle tekrar görüşmek

Ödüllendirme: Ailece çocuğun sevdiği bir parka ya da başka bir yere gitmek

Etkinlik: "Gözlük kullanan bir çocuğun bu yüzden alay konusu olması" konusu öğrencilere verilerek bu konunun çözümü için yukarıdaki aşamaları kullanarak çözüm bulmaları istenir.

Problemler, nasıl başa çıkacağınızı bilerseniz iyiye kullanabileceğiniz fırsatlardır.

Henry J. Kaiser

D’Zurilla ve Goldfried ise problem çözme sürecinin basamaklarını şu şekilde göstermişlerdir:

- Genel yaklaşım
- Problemin tanımlanması
- Seçeneklerin yaratılması
- Karar verme
- Değerlendirme

Genel yaklaşım: Bu ilk aşama, bireyin belirli bir çözümü benimsemesi ya da reddetmesini sağlayan, destekleyici ya da engelleyici nitelikte olabilen ve belirli bir biçimde davranmaya yönelten zihinsel eğilimlerdir. Bireyin problemlili durumlara genel yaklaşımı, yaklaşma ya da kaçınma tarzı, kontrol edip edememesi ve yeteneklerine güvenip güvenememesi, sorunları başarı ile çözme ve başa çıkma stratejisini etkiler.

Problemin tanımlanması: Problemin başarı ile sonuçlanması, problemin tanımlanmasına bağlıdır. Özellikle ergenlik çağındaki gençler, karmaşık duygularını problemlerine de yansıtırlar. Onlar için bir problem vardır fakat bazı zamanlar problemin ne olduğunu bilmezler, böylece problemin çözülebilmesi de gecikir. Problemin tanımlanması, bireyin kendisini, davranışlarını, bilgisini, heyecanlarını ve probleme ilişkin duygularını değerlendirmesi gibi beceriler gerektirir.

İyi formüle edilen bir problem, yarı yarıya çözülmüş demektir.

Charles Kettering

Seçeneklerin oluşturulması: Oluşturulan seçeneklerin sayısı, bireysel sorunların duygusal öğeler taşıması nedeniyle az olabilir. Oysa seçenek sayısının çok olması çözümü hızlandırır. Bazen anne-baba da çocuğa farklı seçenekler önererek çözüme yardımcı olabilirler. Seçenek sayısını arttırmak için seçenekler oluşturulurken değerlendirme yapmaktan kaçınmak (Hayır, o olmaz. Bunu daha önce de denemiştin vb.).

- Kısıtlanmadan, özgür zihinsel aktiviteye önem vermek (İstediğini düşünebilir, farklı çözüm yolları bulabilirsin vb.).
- Oluşturulan fikirlerin sayısının fazla olması (“Çabuk karar ver artık ne yapmak istediğine; şunu mu yapsam, bunu mu yapsam demeyi bırak artık.” demek yerine fikirlerin sayısının artmasına yardımcı olunmalıdır.).
- Önerilen seçeneklerden birleşimler oluşturmak ya da bunları geliştirmeye çalışmak gerekir.

Birey, çözüm bulamadığı problemlerini, bir süre bir kenara bırakıp ona tekrar geri dönerse duygusal ve diğer engelleyici uyarıcıların etkilerini kaybetmelerinden dolayı daha kolay çözebilir.

Karar verme: Belirlenen seçenekler arasından birini seçmektir. Problem çözme sürecinin en önemli aşamasıdır. Başarılı karar verme, bazı becerileri gerektirir. Bunlar bilgi, olasılıkları doğru değerlendirme, kararların yararlarını değerlendirme, değişik seçeneklerin sonuçlarını değerlendirme.

Değerlendirme: Tüm aşamaları uyguladıktan sonra sonucu değerlendirmek de çok önemlidir. Başarılı sonuçlar bireyde öz güven geliştirir. Örneğin, arkadaşı ile aralarındaki problemi olumlu bir şekilde çözen çocuğun insan ilişkileri konusunda kendine güveni daha çok artacaktır.

Resim 3.2: Çocuğun arkadaşları ile problemlerini çözmesi, öz güvenini geliştirir.

3.2. Problemlili Çocuklara Yaklaşım

Çocukları kendileri hakkında karar verme sürecine dâhil ederek onlara saygı göstermek ve cesaret vermek problem çözme sürecinin onlar üzerinde çok etkili olmasını sağlar.

Pek çok ebeveyn ödev, kardeş kavgaları, ev işleri, uyku zamanı ya da sokağa çıkma gibi problemleri çözmek için çocuklarla iş birliği yapmaktadır. Çocuklar problemin çözümüne kendileri katıldıkları için çözümün uygulanması, anne-babanın tek başına bulduğu bir çözümden daha etkilidir.

Çocuklarla problem çözülürken şu hususlara dikkat edilmelidir:

- Problemi konuşmak için rahatsız edilmeyecek sakin bir zaman seçilmelidir.
- Çocuğun problemi, ebeveyn tarafından duygularını katmadan tanımlamaya çalışılmalıdır.
- Çocuk sessizce dinlenmeli, problemi kendi açısından anlatmasına izin verilmelidir.
- Mümkün olan bütün çözümler çocukla birlikte tartışılmalıdır.
- Hangi çözümün seçileceğine ve uygulanacağına birlikte karar verilmelidir.

Problem çözme yöntemindeki başarının sırrı, bir sonuca ulaşmak için çocukla beraber çalışıldığını unutmamaktır. Problem çözme anne-babanın esnek olmaya hazır ve çocuğunun önerilerine açık olduğu zaman işe yarar.

Gökkuşağını görmek istiyorsan yağmura tahammül etmen gerekir.

Dolly Parton

3.3. Çocuğun Sorununa Çözüm Bulma

Sorununu kendi çözebiliyorsa hemen sonuçlandırma: Çocuk karşılaştığı problemleri zaman zaman anne-babanın desteği ile zaman zaman da kendi çabasıyla çözer. Çocuklara kendileri hakkında düşünceleri ve kendilerini keşfetmeleri için fırsatlar verilmelidir. Karşılaştığı basit problemleri çözmeleri için ortam hazırlanmalıdır. Arkadaşıyla bir oyuncak paylaşımında hiç beklemeden “Önce sen oyna, sonra da sen oynarsın.” gibi çözüm getirmek yerine çocukların kendi getirecekleri çözüm izlenmelidir. Çözüm yolu bulan çocuğun öz güveni de gelişir.

Yetkisini aşıyorsa öğretmene iletme: Çocuk, tüm çabalarına rağmen problemi çözemiyorsa mutlaka öğretmeninden yardım almalıdır. Problemin çözümlenmemesi, çocuğu rahatsız eder, düşünmesini olumsuz etkiler. Problem çözülene kadar rahat edemez. Öğretmen yine çocukla iş birliği yaparak çözüm için seçenekler sunmalı ve çocukla birlikte ortak bir çözüm yolu bulunmalıdır.

Sorunun çözümlenmediğini takip etme: Problem için çözüm bulduktan sonra uygulanma sürecinin izlenmesi gerekir. Örneğin; arkadaşı ile kavga etmiş olan dokuz yaşındaki bir erkek çocuğunun, onunla tekrar barışması, birlikte yeni şeyler yapmaya başlamasını izlemek sorunun tamamen ortadan kalkması için önemlidir.

Sorunun çözümünü neticelendirme: Problemin çözümü için belirlenmiş seçeneklerden uygun olanı seçilerek uygulanmış ve sonuçta problemin çözümü gerçekleştirilmiştir. Başarılı sonuçlar, çocukta öz güven duygusunu geliştirir. Başarısız sonuçlarda ise yeni bir problem çözme süreci başlatılır. Problem çözümü neticelendirilmez ise çocuk sıkıntıları için doğru çözümler keşfetmek yerine, hareket yönü belirsiz bir performansta ısrar eder. Çocuk enerjisinin çoğunu boşa harcar.

Etkinlik: Öğretmen, sınıftaki öğrencileri gruplara ayırır. Bir torbanın içine farklı problemler yazıp koyar (sokağa çıkma, kardeş kavgaları, evdeki hayvan bakımı, harçlık vb.).

- Her gruptan bir öğrenci, torbadan bir kâğıt çeker.
- Gruptaki her öğrenci kendi aralarında fikirlerini söyleyerek çözüm yolu bulmaya çalışırlar.
- Daha sonra da diğer arkadaşları ile fikirlerini paylaşırlar.

3.3.1. Problem Çözümüne Yönelik Etkinlikler

Aile katılımları ile yapılan etkinlikler problemlerin çözümünde daha etkili olduğu için verilen örnekler genellikle bu şekildedir:

➤ **Gruba selam**

Her çocuk ebeveyni ile eş olur. Öğretmen (lider) onlara, “Siz çok ünlü kişilersiniz, biraz önceki gösteriniz büyük alkış aldı ve tekrar sahneye çağrılıyorsunuz, oraya çıkın ve seyirciyi selamlayın.” şeklinde yönerge verir. Seyirci durumunda kalanlardan ise bu muhteşem oyuncularını alkışlamaları, tezahürat yapmaları istenir.

Benlik algısı çok düşük olan ve pekiştirilmeye gereksinim duyan bu çocuklar için anne-babalarıyla birlikte yaşadıkları bu süreç oldukça heyecan verir.

➤ **El ele-göz göze**

Çiftlere ayağa kalkma ve el ele tutuşma yönergesi verilir. El ele tutuşalım ve göz teması kuralım. Şimdi sizlere bazı yönergeler vereceğim, el ele, göz göze konumunuzu bozmadan bu yönergelere uyunuz. Ağzımızı açabildiğimiz kadar açalım, burnumuzu büzelim, gözlerimizi açalım, dişlerimizi sıkalım, dilimizi çıkaralım, şimdi birbirimize çok şaşkın bakalım, çok üzgün bakalım, öfkeyle bakalım, sevgi ile bakalım vb.

Bu tür çalışmalar sonucu çocuklar karşısındakinin duygu durumunu gözlemlemeyi öğrenir.

Resim 3.3: Oyun yoluyla çocuğun problemlerine çözüm getirilebilir.

➤ **Paslaşarak cümle tamamlama**

Çocuklardan daire oluşturularak oturmaları, ebeveynlerden ise kendi çocuklarının tam arkasına oturmaları istenir. Bir kâğıt buruşturularak top şekline getirilir.

Şimdi çocuklar kendi aralarında, birbirlerine bu topu atacaklar ve isimlerini söyleyecekler. İkinci turda topu alan çocuk ismini söyleyecek ve topu başka bir arkadaşına atacak, çocuk adını söylediği anda ebeveyn de soyadını söyleyecek. Üçüncü turda çocuk adını söyleyip topu arkadaşına atacak, bu kez de ebeveyn çocuğun güzel bir özelliğini söyleyecek. Üçüncü tur 5-6 kez tekrarlanır.

Bazı çocuklar, top onlara gelmeden ebeveynlerine kendileri ile ilgili özelliği söyleyebilir. Bu da anne veya baba tarafından söylenen olumlu özelliklerin çocuklar üzerindeki etkisini ve onların olumlu pekiştireçlere ne çok ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

➤ **Donuk imgeler**

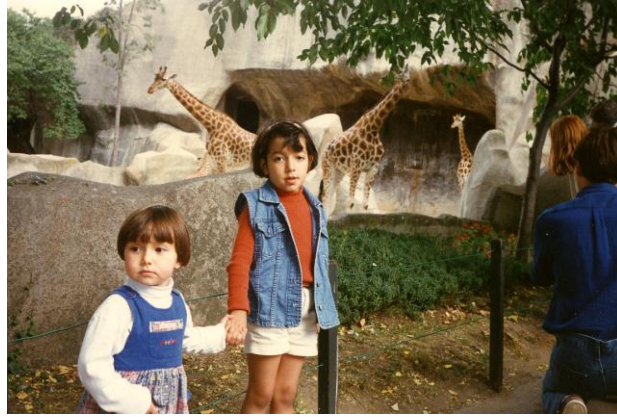
Çocukların en çok hoşuna giden etkinliklerden biri de tüm grubun önünde tek başlarına gerçekleştirdiği donuk imge görüntüleridir. Ortaya çıkan her çocuğa grup üyeleri tek tek donuk imge yönergesi verir ve çocuklar uygularlar. Daha sonra da ebeveynler sırayla ortaya geçer ve onlar çocukların söyledikleri imgeleri yaparlar. Genellikle çocukların zor imge seçtikleri görülmüştür.

➤ **Resim zinciri**

Çiftlere birer tane kâğıt ve herkese bir kalem verilir. Ortak resim yapacakları fakat karşılıklı birer çizgi sırasıyla yapmaları gerektiği hatırlatılır. Resimler tamamlandıca sergilenir. Eserin yaratıcıları olarak anons edilen çiftler, sırayla resimlerini anlatırlar.

➤ **Benim ailem**

Bu etkinlikte herkes bireysel çalışarak kendi ailesinin resmini yapar. Çalışma bitince tüm resimler duvara asılır. Çocukların resimleri hakkında konuşulur. Böylelikle çocuğun problemleri hakkında bilgi alınabilir.

Resim 3.4: Doğaçlama, çocuğa gösterilen bir resmin canlandırılması şeklinde de yapılabilir.

➤ **Doğaçlama**

Çocuklara yukarıdaki gibi bir resim gösterilir. Bu resimde gördüklerini anlatmaları istenir. Öğretmen, “Sizce bu resim anından sonra ne oldu? Aranızda konuşup canlandırınız.” der ve canlandırmalar izlenir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Öğrenme Faaliyeti 3 kapsamında görmüş olduğunuz bütün konular ile ilgili sorular ve cevapları içeren eşleştirme kartları hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Uygun çalışma ortamı hazırlayınız.	➤ Ortamın sessiz ve konsantrasyonunuzu bozmayacak şekilde olmasına özen gösteriniz.
➤ Çalışmanız için gerekli materyalleri hazırlayınız.	➤ Konularla ilgili kaynakları ve makas, karton, kalem cetvel gibi eşleştirme kartlarını hazırlamak için gerekli malzemeleri masanıza yerleştiriniz.
➤ Problem çözme teknikleri konusunu inceleyiniz.	➤ Konuyu ve alt başlıklarını dikkatlice okuyunuz. Değişik kaynaklara da ulaşınız.
➤ Çocuğun sorununa çözüm bulma konusunu inceleyiniz.	➤ Değişik kaynaklara ulaşarak konuyu dikkatlice okuyunuz.
➤ Soru kartlarının her birine yazmak için konu ile ilgili sorular hazırlayınız.	➤ Soruların açık ve anlaşılır olmasına dikkat ediniz. ➤ Soruların açık uçlu olmasına dikkat ediniz. ➤ Soruların konuyu kapsayacak şekilde uygun sayıda olmasına dikkat ediniz.
➤ Cevap kartlarına yazmak için sorulara uygun cevapları hazırlayınız.	➤ Cevapların anlaşılır ve net olmasına dikkat ediniz.
➤ Eşleştirme kartlarınızı hazırlayınız.	➤ Dilediğiniz iki renk fon kartonlarını birini sorular diğerini cevaplar için kullanılmak üzere 8x10 cm olacak şekilde eşit boyutlarda kesiniz. ➤ Hazırladığınız soruları belirlediğiniz bir renge, cevapları da diğerine yazınız.
➤ Hazırladığınız eşleştirme kartlarını kullanarak arkadaşınızla uygulama yapınız.	➤ Masaya soru kartlarını ve cevap kartlarını yazılar iç kısma gelecek şekilde ters olarak yerleştiriniz. Sıra ile kart çekerek soru ve cevapları doğru şekilde eşleştiriniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Tümüyle sorunsuz geçen bir çocukluk da sorunlu ve adil olmayan hayata çocuğu hazırlayamaz.
2. () Yapılan araştırmalar başarılı sorun çözücülerin problem konusunda çok bilgi sahibi olduklarını, problemin özünü anlamayı başardıklarını göstermiştir.
3. () Birey, çözüm bulamadığı problemlerini bir süre bir kenara bırakıp ona tekrar geri dönerse duygusal ve diğer engelleyici uyarıcıların etkilerini kaybetmelerinden dolayı problemi çözmekte güçlük çeker.
4. () Problem çözme anne-babanın esnek olmaya hazır ve çocuğunun önerilerine açık olduğu zaman işe yarar.
5. () Okul çağıyla birlikte, anne-babanın problem çözen değil yardım eden, destek olan ve gerektiğinde danışılan bir gözlemci olması gerekir.
6. () Çocuk, problemlerini çözerken anne-baba karışmamalıdır.
7. () Problem çözme sürecinde çocuğun kendi kendini denetlemesi için teşvik edilmesi gerekir.
8. () Problem çözme basamaklarından biri de geri bildirimdir.
9. () Değerlendirme aşaması her zaman problem çözme basamaklarında yer almayabilir.
10. () Problem çözme başarısı çocuklarda öz güven gelişimi sağlar.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

- İletişimle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
A) İletişim, bilgi ve anlamların kaynaktan hedefe aktarılmasıdır.
B) İletişimle ruh sağlığı arasında hiçbir ilişki yoktur.
C) İletişim iki insan birbirinin farkına varınca başlar.
D) İletişim, paylaşmak demektir.
- İletişimin temel unsurları arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?
A) Mesaj
B) Alıcı
C) Yazıcı
D) Gönderici
- Aşağıdakilerden hangisi liderin özelliklerinden biridir?
A) Bugünü düzenler.
B) Düşüncelere yön verir.
C) Sert tavırları ile sözünü geçirir.
D) Yol açar.
- Beden dili, jest ve mimikler, duruş, oturuş gibi tavırlarla gerçekleşen iletişime ne ad verilir?
A) Kitle iletişim
B) Sözsüz iletişim
C) Sözlü iletişim
D) Psikolojik iletişim
- Aşağıdakilerden hangisi iletişim engellerinden biri değildir?
A) Fiziksel şartlar
B) Kişisel (psikososyal) engeller
C) Zaman baskısı
D) Sessiz ve huzurlu bir ortam
- Bireyin kendini başkasının yerine koyarak yaptığı iletişime ne ad verilir?
A) Etkin iletişim
B) Aktif iletişim
C) Empatik iletişim
D) Edilgen iletişim

7. Aşağıdakilerden hangisi çocuğu dinlerken dikkat edilmesi gereken noktalardan biri değildir?
- A) Çocuğu diğer çocuklarla kıyaslayarak dinleyiniz, böylece problemlerine çözüm bulmak kolaylaşır.
- B) Çocuğun sözünü kesmeyiniz ve anlatacaklarını bitirene kadar sabırla dinleyiniz.
- C) İsteği ya da söylediği size çok mantıksız gelse de olumsuz tepki göstermeyiniz.
- D) Onun duygularını paylaştığınıza ona dokunarak, sarılarak ifade ediniz.
8. Aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?
- A) Çocukla empati kurmanın ilk şartı, diz çökerek onun bakış açısından dünyayı görmektir.
- B) Çocuk bir şeyler anlatırken onunla karşı karşıya oturmalı, kucağa almamalıdır.
- C) Annenin işi varsa örneğin mutfakta hem yemek yapıp hem de konuşması da empatik yeteneği geliştirir.
- D) Çocukla empati kurabilmek için onun o andaki duygularını hissedebilmek çok önemli değildir.
9. Aşağıdakilerden hangisinde problem çözme basamakları doğru verilmiştir?
- A) Genel yaklaşım, seçeneklerin yaratılması, problemin tanımlanması, karar verme, değerlendirme
- B) Problemin tanımlanması, genel yaklaşım, seçeneklerin yaratılması, karar verme, değerlendirme
- C) Genel yaklaşım, seçeneklerin yaratılması, karar verme, değerlendirme, problemin tanımlanması.
- D) Genel yaklaşım, problemin tanımlanması, seçeneklerin yaratılması, karar verme, değerlendirme
10. Problem çözme ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
- A) Problemi konuşmak için sessiz bir ortam tercih edilmelidir.
- B) Çocuğun problemi kendi açısından anlatmasına izin verilmelidir.
- C) Problemin çözümünde son kararı anne-baba vermelidir.
- D) Çözüm için önerilen tüm seçenekler tartışılmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1'İN CEVAP ANAHTARI

Doğru/Yanlış	
1	D
2	Y
3	Y
4	D
5	D
6	D
7	Y
8	Y
9	D
10	D

ÖĞRENME FAALİYETİ 2'NİN CEVAP ANAHTARI

Doğru/Yanlış	
1	D
2	Y
3	D
4	D
5	Y
Çoktan Seçmeli	
1	D
2	B
3	B
4	C
5	D

ÖĞRENME FAALİYETİ -3' ÜN CEVAP ANAHTARI

Doğru/Yanlış	
1	D
2	D
3	Y
4	D
5	D
6	Y
7	D
8	Y
9	Y
10	D

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

Çoktan Seçmeli	
1	B
2	C
3	B
4	B
5	D
6	A
7	A
8	A
9	D
10	C

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- CÜCELOĞLU Doğan, **İletişim Donanımları**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2002.
- CÜCELOĞLU Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, Remzi Kitabevi, İstanbul,1992.
- İZGÖREN, A. Şerif, **Dikkat vücudunuz konuşuyor.**
- İZGÖREN, A. Şerif, **Şu Hortumlu Dünya Da Fil Yalnız Bir Hayvandır**, Elma Yayınevi, Ankara, 2006.
- OSMAY Nüvit, **İnsan Mühendisliği**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001.
- ÖZ İlkin, **Çocuk ve İletişim**, Kök Yayıncılık, Ankara,1997.

KAYNAKLAR

- BİLEN Mürüvvet, **Sağlıklı İnsan İlişkileri**, Ankara, 1986.
- BALTAŞ Zuhâl, Acar BALTAŞ, **Beden Dili**, İstanbul, 1995.
- CÜCELOĞLU Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, İstanbul, 1992.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İletişim Donanımları**, İstanbul, 2002.
- DOĞAN Süleyman, **Mutlu Aile, Mutlu Çocuk**, İstanbul, 2003.
- DÖKMEN Üstün, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, İstanbul, 2003.
- DÖNMEZER Sulhi, **Sosyoloji**, Ankara, 1984.
- GORDON Thomas, E. A. E. **Aile İletişim Dili**, İstanbul, 2005.
- İZGÖREN Ahmet Şerif, **Dikkat Vücudunuz Konuşuyor**, Ankara.
- İZGÖREN Ahmet Şerif, **Şu Hortumlu Dünyada Fil Yalnız Bir Hayvandır**, Ankara, 2006.
- LİNDENFİELD Gael, **Kendine Güvenen Çocuk Yetiştirme**, Ankara, 1997.
- NAZİK M. Hamit, Ateş BEYAZIT, **İnsan İlişkileri ve İletişim**, Ankara, 2005.
- NAVARO Leyla, **Beni Duyuyor musun?** İstanbul, 1987.
- OSMAY Nüvit, **İnsan Mühendisliği**, İstanbul, 2001.
- ÖZ İlkin, **Çocuk ve İletişim**, Ankara, 1997.
- ÖZ İlkin, **Anne Baba Olma Sanatı**, Ankara, 2005.
- PANTLEY Elizabeth, **Çocuğunuzla İş Birliği Yapabilme**, Ankara, 1997.
- ROSENBERG Marshall, **Şiddetsiz İletişim**, İstanbul, 2004.
- SHARMA Robin, **Aile Bilgeliği**, İstanbul, 2006.
- TOPUZOĞLU, Necla, DALKIRAN, Serpil, YILDIZ, Feryal, DİNLER, Zehra, ULUSOY, Nahide, POLAT, Feriha, VERGİLİ, Bilgin, Semra, TOKYAY, Emel, **Çocuk Bakım Elemanı Kitapçığı**, Ankara, 2006.
- VAROL Metin, **Zerdüşt “Yaşamak İstiyorum.”Dedi**, Ankara, 2002.

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÇOCUKLA İLETİŞİM II

ANKARA, 2009

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilir.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. İNSAN İLİŞKİLERİ	3
1.1. Tanımı	3
1.2. İnsan İlişkilerinin Önemi	4
1.3. İnsan İlişkilerini Düzenleyen Kurallar	5
1.3.1. Görgü Kuralları	6
1.3.2. Ahlak Kuralları	12
1.3.3. Gelenek ve Görenekler	13
1.3.4. Hukuk Kuralları	16
1.3.5. Din Kuralları	17
1.4. Kültür	18
1.5. Sosyal Sınıflar	21
UYGULAMA FAALİYETİ	24
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	26
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	27
2. İŞ HAYATINDA İNSAN İLİŞKİLERİ	27
2.1. İş Hayatında İnsan İlişkileri	27
2.1.1. Sosyal Yapı İçinde İnsan	29
2.1.2. İş Hayatında İnsan İlişkileri Kuralları	30
2.2. Kişilerin Etkileşimi	36
2.2.1. Etkileşimin Duygusal Boyutu	37
2.2.1.2. Ön Yargı	38
2.2.2. Etkileşimde Konuşma ve Dinlemenin Önemi	45
2.2.3. Etkileşimde Kitle İletişim Araçlarının Rolü	47
UYGULAMA FAALİYETİ	49
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	51
MODÜL DEĞERLENDİRME	52
CEVAP ANAHTARLARI	54
ÖNERİLEN KAYNAKLAR	55
KAYNAKÇA	56

AÇIKLAMALAR

KOD	761CBG009
ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken Çocuklukta Öğretmen Yardımcılığı-Özel Eğitimde Öğretmen Yardımcılığı
MODÜLÜN ADI	Çocukla İletişim II
MODÜLÜN TANIMI	Öğrenciye çocukla iletişim kurma teknikleri ve çevre ilişkilerini yürütmeye yönelik etkinlikler hazırlama ile ilgili bilgi ve becerilerin verildiği öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	Çocukla İletişim 1 modülünü almış ve başarmış olmak
YETERLİK	İnsan ilişkilerini doğru yürütebilmek
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu modül ile gerekli ortam sağlandığında çocuk ve çevre ile ilişkilerinizi yürütebileceksiniz. Amaçlar <ol style="list-style-type: none">1. Uygun ortam sağlandığında çocuklarla olumlu insan ilişkileri kurabileceksiniz.2. Uygun ortam sağlandığında çalışma arkadaşlarınız ile olumlu insan ilişkileri kurabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, erken çocukluk eğitim kurumları, özel eğitim kurumları, rehberlik araştırma merkezleri, özel ve kamu kurum ve kuruluşları, atölye Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, tepegöz, asetat, CD, DVD, VCD, televizyon
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülde yer alan her bir öğrenme faaliyetinden sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek kendinizi değerlendirebileceksiniz. Öğretmen tarafından modül sonunda kazandığınız bilgi ve becerileri değerlendirmek amacıyla çeşitli ölçme araçları uygulanacaktır.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Toplum içindeki bireylerin birbirleri ile sağlıklı iletişim kurması, o toplumu oluşturan bireylerin iyi ilişki kurma konusundaki bilgi ve becerilerine bağlıdır. Sağlıklı iletişimin gerçekleştirildiği toplumlarda, bireyler arasında çatışma ve gerginlikler yok denecek kadar azdır.

İletişim, var olmak ve yaşamak kadar doğal ve kaçınılmazdır. Ailenin sosyoekonomik durumu, kültür, din kuralları, gelenek ve görenekler, görgü kurallarının uygulanışı iletişimi etkiler.

İletişimin sağlıklı olabilmesinde, empati kurmanın önemi büyüktür. Empati kurmak için öncelikle karşınızdaki kişinin bizim gibi bir varlığı, bizden farklı değer yargıları ve inançları olduğunu bilmek ve bunu kabul etmek gerekir. Etkin dinleme de sağlıklı iletişim için çok önemlidir.

Bu modül ile iletişimin tanımı, önemi, insan ilişkilerini düzenleyen kuralları, kültür ve sosyal sınıfların insan ilişkilerini nasıl etkilediğini, iş hayatında insan ilişkilerini, kişiler arası etkileşimi öğrenip uygulayabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında çocuklarla olumlu insan ilişkileri kurabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- İnsan ilişkilerini araştırınız ve bu konuyla ilgili bir sunu hazırlayınız.
- İnsan ilişkilerini düzenleyen kuralları araştırınız ve bu konuyla ilgili bir sunu hazırlayınız.
- İnsan ilişkilerini düzenleyen kuralları uygulayınız.

1. İNSAN İLİŞKİLERİ

1.1. Tanımı

İki insanın birbirini fark etmesiyle iletişim başlar. İletişim hem kişisel hem de toplumsal bir süreçtir. İletişim, psikososyal bir süreçtir. Bir kişinin kendinden hoşlanması ve kendini diğer insanlarla, doğayla ilişki içinde görmesi, yaşamın anlamlı olmasını sağlar. Bilinçli iletişim, anlamlı yaşama, anlamlı yaşam da sakin ruh hâlinin gelişmesine yol açar.

Resim 1.1: İki insanın birbirini fark etmesi ile iletişim başlar.

İnsan ilişkileri; insanların iş birliği yapabilmeleri, günlük hayatta ve işlerinde başarılı ve verimli olabilmeleri, ihtiyaçlarını dengeli bir biçimde giderebilmeleri için birleşme ve örgütlenmeye istekli olmalarıdır.

İnsan ilişkileri, etkinlik, denge ve doyum gibi temellere dayanır. İnsan ilişkileri bilimle sanatın sentezi şeklinde olmalı, davranışlar hem mantıklı, akla uygun, hem de incelik, zarafet ve güzellik içermelidir.

1.2. İnsan İlişkilerinin Önemi

İnsan ancak ilişkileri içinde var olabilen bir yaratık olduğundan, insanların düşünebilme, düşündüğünü karşısındakine anlatabilme yeteneği, toplumsal yaşamın temelini oluşturur. İnsanın düşünce ve duygu alışverişini kısıtlamak ya da genişletmek onun yaşam biçimini değiştirir.

Resim 1.2: Ortak uğraşlar insan ilişkilerini güçlendirir.

Günümüzde aynı apartmanı, aynı iş yerini, aynı okulu hatta aynı evi paylaştığı hâlde duygusal yakınlık kuramayan insanların sayısı azımsanmayacak miktardadır. Birey bazen kendini günlük uğraşlarına, hayat mücadelesine o kadar çok kaptırır ki, kendini bile unuttur. Çevresiyle ilişkileri en aza iner.

Bu problemleri çözmek hem bireyi hem de etrafındakileri daha mutlu yapar. İnsanların çevresindekilerle dengeli ve uyumlu ilişki kurmalarının yolu, kendilerini yalnızlıktan kurtaracak olan insan ilişkilerinin gereğine inanmaları ve bunu gerçekleştirme yollarını aramalarıdır.

Mutlu insan hem fiziksel ihtiyaçları hem de psikososyal ihtiyaçları zamanında ve yeterli karşılanmış insandır. Mutlu insanların diğeri insanlarla uyumu iyidir. Farklı fikirlere karşı saygılıdır, hoşgörülüdür, empati yeteneği gelişmiştir.

Şimdi siz düşünün; temel ihtiyaçlarınız zamanında karşılanmış, böylelikle kendinize güveniniz gelişmiş, diğeri insanlar tarafından da dinleniyor, kabul görüyorsunuz, böyle bir durum kendinizi nasıl hissettirir?

Bireyler arası iletişimsizlik motivasyonu düşürür. Örneğin aile üyeleri arasındaki iletişim bozukluğu, çocukları okulda, eşleri işlerinde başarısız yapabilir. Bireyin başarısı, diğeri insanlarla kurduğu iletişim başarısına bağlıdır.

Günümüz yaşam şartları insanın tek başına yaşaması için uygun değildir. Dolayısıyla insanlar olumsuz ilişkilerden kaçınmalı, ortak hedefler geliştirmeli ve bu hedeflere ulaşmak için birlikte çalışmalıdır.

Etkinlik:

Çevrenizdekilerle olan ilişkilerinizi gözden geçiriniz.

- İlişkileriniz iyi ya da kötü olduğunda kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Bununla ilgili bir kompozisyon hazırlayınız.

1.3. İnsan İlişkilerini Düzenleyen Kurallar

Sosyal bir varlık olan insan, yaşadığı toplumda belirli kurallara uymak zorundadır. Bu kurallar insanlar arasındaki ilişkileri de düzenler. Kurallara aykırı davranışlar, kişileri mutsuz eder. Yazılı ve yazısız olan bu kuralları, birey davranış hâline getirdiğinde bireyin topluma uyumu da kolay olur. İnsan davranışları, hukuk kurallarına aykırı ise, “hata veya suç”, gelenek ve göreneklere aykırı ise, “ayıp”, inançlara yani din kurallarına aykırı ise, “günah” şeklinde değerlendirilir.

İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallar, insanlar arası ilişkiler ve etkileşimlerde yön veren, sınırlayan ve ideal ölçüde uyulması gereken ilkelerdir. Kuralların genel olarak üç özelliğinden bahsedilebilir.

- Kurallar belirsizliği azaltır.
- Kurallar insan davranışlarına denetim ve sınırlama getirir.
- Kurallar bireyi özgür kılar.
- **Kurallar belirsizliği azaltır:** Kurallar sayesinde bireyler neleri yapacaklarını ve neleri yapamayacaklarını önceden bilirler. Toplumsal bir olay karşısında nasıl davranması gerektiğini bilen birey, özgür ve istikrarlı davranışlarda bulunabilir. Birey sadece kendisinin nasıl davranacağını bilmez, karşısındaki bireyin de ne yapacağını, nasıl davranacağını bilir. Örneğin, büyük bir kavşaktaki trafik lambaları ile her sürücü geçiş hakkını bilerek öyle davranır, böylece belirsizlik

ortadan kalkar ya da “Bayramlarda küçükler büyükleri önce ziyaret eder.” geleneği bu konuda oluşabilecek belirsizliği ortadan kaldırır.

- **Kurallar insan davranışlarına denetim ve sınırlama getirir:** Kurallar, bireyin istediğini istediği zaman yapmasına engel olur. Düzen için, kurallarla sınırlanmış özgürlükler gereklidir. Örneğin bir basketbol maçında, oyunun düzenli bir şekilde oynanması için kurallara ihtiyaç vardır.
- **Kurallar bireyi daha özgür kılar:** Kurallar bireye diğer insanlarla olan ilişkilerinde sınırlamalar getirerek onun davranışlarını belirli sınırlar içine almakla, aynı zamanda o bireye hangi durumlarda başkalarının kendisine müdahale edip edemeyeceğini de gösterir. Kuralların bu şekilde kişisel özgürlüğün çerçevesini çizmesi, başkalarının bu özgürlük alanına müdahale etmesine engel olur.

İnsan önce yaşadığı toplumun değerlerini öğrenmelidir. İnsan ilişkilerini belirleyen kurallar bilinip uygulandığı oranda, insanlar medeni ve seviyeli bir toplum meydana getirmiş olurlar. Böyle bir ortamın oluşması sonunda insanlar haz ve gurur duyarlar.

Toplum hayatını kanunlardan çok örf ve âdetlerden kaynaklanan kurallar düzenler. Hukuk kuralları, insan ilişkilerini hukuk açısından düzenler ve toplumda huzur sağlar. Gelenek görenekler, din ve ahlak kuralları ise, gerek ailede gerekse toplumda huzur, mutluluk, sevgi ve saygıyı sağlamada etkili olmaktadır.

1.3.1. Görgü Kuralları

Toplumsal kurumları oluşturan kurallardan biri de görgü kurallarıdır. Belirli bir zaman süresinde alışlagelmiş ve kişilerde yapılması veya yapılmaması gerektiği yolunda yaygın bir fikrin olduğu davranış biçimleri görgü kuralları olarak tanımlanabilir. Örneğin, yüksek sesle konuşmamak bir görgü kuralıdır. Görgü kurallarına uymayan kişiler toplumda görgüsüz, kaba, nezaketsiz olarak adlandırılır. Fakat görgü kurallarına uymamak suç değildir.

Resim 1.3: Birey, görgü kurallarını erken çocukluk döneminde öğrenmelidir.

Görgü kuralları, toplumların inanç, eğitim, ekonomik güç, teknolojik seviye, örf ve âdetlerine göre farklılık gösterir. Teknolojik ilerlemeler bazı görgü kurallarının zamanla değişmesine neden olmaktadır.

Etkinlik:

Öğretmen aşağıdaki öyküyü öğrencilere okuyarak yarım bıraktığı yerden öğrencilerin tamamlamasını ister:

Selamlaşma

Tam da apartmandan içeriye girecekti ki; kapıda kendisine gülümseyen biri duruyordu. Kendi yaştıydı besbelli. “Merhaba ben Canberk” demişti. Kadir ne diyeceğini bilememişti. Biraz utanmış hiçbir şey söylemeden koşarcasına merdivenlere yönelmişti. Merdivenleri üçer beşer çıkarken bir taraftan da düşünüyordu. Aslında birkaç kez daha görmüştü Canberk’i. Yeni taşınmışlardı apartmana. Canberk, Kadir’i her gördüğünde ya gülümsüyor ya “merhaba” diyor ya da “selam” diyordu. O ise her seferinde susuyordu. Bir kere karşılık verebilse, gerisi gelecekti elbet. Böylece çok iyi arkadaş olabileceklerdi beklide.

Aslında yaşadığı çevrede o kadar sıkça rastlıyordu ki, bu duruma. Komşular birbirini gördüğünde ya da bir yerlere girilip çıktığında, insanlar yeni tanıştıklarında ve sonrasında karşılaştıklarında, eve misafir geldiğinde hep ama hep “Merhaba biz geldik.”, “Selam nasılsınız?” sözlerini duyuyordu. Bunun önemli olduğunun farkındaydı. İnsanlar bunu niye sıkça yapıyorlardı, ne işe yarayıyordu?

Öyküsünü tamamlayan öğrenciler içinde okumak isteyenler okurlar. Tanışma ve karşılaşmalarda neler söylenebilir? Nasıl davranılır? Soruları hakkında konuşulur.

1.3.1.1. Tanışma ve Karşılaşmalar

Tanışma, karşılaşma ve selamlaşmalarda, yaş, cinsiyet, statü gibi durumlar önemlidir. Aynı yaşta ve aynı konumda olan kişilerin karşılaştıklarında gösterdikleri selamlaşma samimi ve rahatken, farklı yaş ve konumdakilerin selamlaşmaları daha resmi ve soğuk olabilir.

Tanışma ve karşılaşmalarda uyulması gereken genel görgü kuralları şunlardır:

- Tanışma ve karşılaşmalar sırasında abartılmış konuşma ve davranışlardan uzak durmak gerekir.
- Devlet büyüklerine, idarecilere karşı bir saygı ifadesi olarak karşılaşılan herhangi bir yerde baş eğilerek selam verilir. Törenlerde de bayrağımız büyük bir gururla ayakta selamlanır.
- Gerek ilk tanışmada gerekse selamlaşmada bayan elini uzatmadıkça erkeğin elini uzatması hoş karşılanmaz.
- El sıkışmada, üst makamda bulunanların veya yaşlıların önce el uzatmaları genel görgü kurallarındandır.

- Karşılaşmalarda selamlanan kişinin yanında bulunanlar, selam vereni tanımasalar bile, selamlanan kişi ile birlikte selam almaları gerekir.
- Tanıdık iki kişinin, sokakta karşılaşmaları hâlinde birbirlerini selamlamaları, yolu işgal etmeden bir kenara çekilerek konuşmaları yerinde olur.
- Erkeğin bayanı, gencin yaşlıyı, kıdemsizin kıdemliyi, gelenin orada bulunanları, ayrılanın ayrıldığı yerde kalanları selamlaması gerekir.
- El sıkma dostluğun, samimiyetin ifadesidir. El sıkma sırasında, elin ne kuvvet denemesi yaparcasına fazla sıkılması ne de uzatılıp bırakılması doğrudur. Doğru olan karşıdaki kişinin elini kavrayacak şekilde elin tutulmasıdır. Uzatılan eli havada bırakmak, el sıkmada soğuk davranmak hiç hoş değildir.
- Karşılaşma ve tanışmalarda insanın yüzünden tebessümü eksik etmemesi gerekir.
- Karşılaşmalar sırasında birbirlerini tanımayan kişileri, gruptaki diğer kişiler tanıştırmalıdır.
- Asansörde, markette, okul ya da iş servislerinde, apartman girişlerinde vb. yerlerde karşılaşılan kişilere gülümseyerek selam verilmelidir. Giderek azalan komşuluk ilişkileri de böylece biraz daha sıcak hâle gelebilir.

Her ülkenin farklı selamlaşma şekilleri vardır. Türkler el sıkışıp yanaklardan öperken Ruslar, Afrika'da yaşayan yerliler farklı selamlaşırlar. Selamlaşma da kültürden etkilenir.

Resim 1.4: El sıkma dostluğun, samimiyetin ifadesidir

1.3.1.2. Hitap

Hitap etme, bir topluluk karşısında etkili konuşma, karşı tarafı etkileme anlamını taşır. İletişim aracı olarak kullanılan dilin, insanları etkileyecek, ikna edecek şekilde kullanılması birey için önemlidir. Bu nedenle, kullanılan sözcüklerin çok iyi seçilmesi ve kullanılmasında büyük yarar vardır.

Resim 1.5: İyi bir hitap için önceden hazırlanmalıdır.

Toplumsal ilişkilerde birey, hitap etmeleri gereken kişilerin buldukları yer ve makama göre farklı hitap şekilleri kullanır.

➤ **Hitap Etmede Uyulması Gereken Genel Görgü Kuralları**

- Hitap edilen grubun düzeyine uygun bir konuşma (dil, anlatım) hazırlanmalıdır.
- Argo ve sert sözcüklerden uzak kalınmalıdır.
- Yüksek sesle ve hızlı konuşma yapılmamalıdır.
- Yeni tanışılan kişilere karşı mesafeli olunmalıdır.
- Beden dili hitap sırasında doğru kullanılmalı, söylenenleri destekleyici nitelikte olmalıdır. Konuşmacı vermek istediği mesajın %7'sini söyledikleri ile %93'ünü sesi ve beden dili ile iletir.
- Araştırılmadan kesin bilgi edinilmemiş konular hakkında ısrarcı davranılmamalıdır.
- Kişinin kendinden çok söz etmesi, karşısındakilere hiç söz hakkı vermemesi doğru değildir.
- Samimi, sakin, güvenilir ve doğal davranışlar içinde olunmalıdır.
- Toplumca yanlış anlaşılacak konuşmalardan kaçınılmalıdır.
- Hitap edecek kişinin mutlaka ön hazırlık yapması gereklidir.
- Konuşmacının, konusunu dinleyenleri etkileyecek şekilde anlatması, gerektiğinde kısa sorular sorarak dinleyenlerin dikkatlerini toplaması ve konuşmaları bir sonuca bağlaması gerekir.
- Konuşmacının tutarsız, kuşkulu, çekingen, kararsız, davranışlarla dinleyicileri sıkmaktan kaçınması gerekir.
- Konuşmacı, dinleyicileri küçümser davranışlardan kaçınmalıdır.

1.3.1.3. Giyim

Toplum hayatının her alanında, her sosyal faaliyette, her meslek grubunda insanlar, giyim kuşamları ile kabul görürler. Çalışanların iş yeri şartlarını dikkate alarak giyinme zorunlulukları vardır. Siz hiç ince telli gözlükleri olan, keçi sakallı, papyon takmış bir kurban satıcısı gördünüz mü? İnsanın giyimi ve aksesuarları karşınızdaki kişinin kim olduğunu ve kurumunu anlatır. Örneğin, bir maden işçisinin, bir garsonun, bir öğretmenin giyimleri birbirinden farklıdır. İnsanlar, görgülü, nazik, zevkli, ağırbaşlı izlenimleri karşı tarafa

yansıtabak şekilde giyinmeye özen göstermelidirler. Yoksa bizim Türk filmlerinde olduğu gibi sonradan görme birinin yaz sıcağında kürk giymesi şeklinde olmamalıdır.

Satıcılara, konuşmacılara, politikacılara insanların aklında kalmaları için üzerlerine farklı bir aksesuar bulundurmaları tavsiye edilir. Örneğın, Süleyman Demirel'in şapkası onu diğer liderlerden ayıran bir semboldür. Tansu Çiller'in fuları, Bülent Ecevit'in mavi gömleği de ayırt edici sembollerdir.

Resim 1.6: Bireyler mevsimlere uygun giyinmelidirler.

- “**Kıyafet iyi bir tavsiye mektubudur.**” sözünden esinlenerek giyim konusunda dikkat edilmesi gereken noktaları da şu şekilde sıralayabiliriz:
- Her birey kendi cinsiyetine uygun giyinmelidir.
 - Giysi seçerken bireyin yaşı, fiziksel yapısı, mesleği gibi noktalar göz önüne alınmalıdır.
 - Giyilen elbise, gömlek, kravat, ayakkabı, şapka gibi eşyalar arasında uyum sağlanmalıdır.
 - Sökük, yırtık, kirlı, ütüsüz elbise, boyasız ayakkabı giyilmemelidir.
 - Çalışılan iş yerinde, toplantılarda yer ve zamana uygun giyinilmeli, abartılı kıyafetlerden, takılardan, makyajdan kaçınılmalı, sadeliğe önem verilmelidir.
 - Misafir ağırlarken ya da misafir olduğunda uygun kıyafet seçilmeli, ev içinde de giyime özen gösterilmelidir.
 - Tatillerde de bulunulan yerin özelliğine uygun giyinilmelidir.
 - Mevsimlere uygun renk ve özellikte giyinilmelidir.

“NE İNSANLAR GÖRDÜM ÜSTLERİNDE ELBİSE YOKTU; NE ELBİSELER GÖRDÜM İÇİNDE İNSAN YOKTU”

MEVLANA

Giyim, insanın yaşadığı kültürden etkilenir. Dışarıdan bakıldığında yöresel giysilerini giymiş insanların hangi ülkelerden olduğu anlaşılabilir.

Etkinlik:

Farklı kültürden oluşan insanların kültürlerini yansıtan giysilerden oluşan albüm hazırlama.

1.3.1.4. Telefon Görüşmeleri

Resim 1.7: Telefonla konuşmada ses tonu önemlidir

Telefonla konuşmak belli bir kültürü ve beceriyi gerektirir. Toplumda dikkat edilmesi gerekli kurallardan birisi de telefon konuşmalarıdır. Önemli bir iletişim aracı olan telefon, giderek amacının dışında da kullanılmaya başlamıştır.

➤ **Telefonla Konuşurken Uyulması Gerekli Kurallar**

- Telefon edenin karşısındakine kendini tanıtmaması gerekir.
- Ahizenin içine doğru konuşulmalıdır.
- Sekreter aracılığı ile yapılan telefon görüşmelerinde astın telefonunun üst makamda bağlanması uygundur.
- Ölçülü ve nazik bir dil kullanılmalı, istekler uygun bir ses tonu ile anlatılmalıdır.
- Karşıdaki kişinin sözü kesilmemelidir.
- Aranan kişi arada bir şeyler söyleyerek dinlediğini belli etmelidir.
- Sabah saat 10:00' dan önce, akşam saat 22:00'den sonra telefon etmemeye özen gösterilmelidir.
- Telefon konuşmaları çok uzatılmamalıdır.

- Cep telefonları uygun olmayan yer ve zamanlarda (toplantılarda vb.) kapalı tutulmalıdır.
- Telefonda konuşulurken bir şey yenmemelidir.

1.3.2. Ahlak Kuralları

Ahlak; “Toplumsal yaşamda belirli kişi, grup ya da toplum için belirli zamanda ve belirli bir yerde geçerli olan değer yargılarının örf, âdet, norm ve kuralların oluşturduğu bir sistem bütünüdür.” Daha dar bir anlamda ahlak; “Kişi vicdanının, belirli hareketleri “doğru” ve “iyi” olarak isimlendirirken kullandığı kuralların bütünüdür.” Ahlak kurallarının kontrol aracı vicdandır. Ahlak kuralları, belirli bir kişi, grup ya da toplum için geçerli olan değer yargılarıdır.

➤ Ahlak Kurallarının Genel Özellikleri

- Neyin doğru, neyin yanlış olduğu, kişiden kişiye, gruptan gruba, toplumdan topluma değişiklik gösterebilir. Yani ahlak kuralları subjektif ve göreceli özelliğe sahiptir.
- Ahlak kuralları, belirli zamanda geçerli olan değer yargılarıdır. Günümüzde geçerli olan bir ahlak kuralı, önemini zamanla kaybedebilir.
- Ahlak kuralları bireyler arası ilişkilerde nasıl davranılması ya da nasıl davranılmaması gerektiğini gösteren kendiliğinden oluşmuş ve hazır değer yargıları sistemidir. Kendiliğinden, toplumun özelliklerine göre oluşan ahlak kuralları, daha sonra “hukuk kuralları” hâline dönüşebilir.
- Ahlak, bireyler arası ilişkilerde uyulması beklenen kuralları ve yapılması gereken görevleri belirtir.

Ahlak kuralları toplumun farklı kuruluşlarında farklı özellikler gösterir. Örneğin, bir siyasetçinin ya da medyada çalışan bir bireyin ya da iş piyasasındaki bireyin uyacağı ortak ahlak kuralları ile birlikte, yaptıkları işlere göre farklı kuralları da vardır.

İyi bir toplumsal düzende devletin ve vatandaşların hukukun üstünlüğüne inanmaları ve saygı göstermeleri gerekir. Yani devlet ahlakının temeli hukukun üstünlüğüne dayalı olmalıdır.

İş dünyasında mal ve hizmetlerin, üretim ve tüketim sürecindeki doğrular ve yanlışlar iş ahlakının konusunu oluşturur. Üretim sürecinde firmadan beklenen görev ve sorumluluklar ile firmanın uyması istenilen kurallar üretici ahlakını belirler. Tüketicilerden beklenen görev ve sorumluluk ile uymaları istenen kurallar ise tüketici ahlakı olarak adlandırılır.

Medya ahlakı ise, medya kuruluşlarının, haber, ilan, reklâm ve satış promosyonlarının dürüst, gerçeğe dayalı, topluma karşı bir sorumluluk duygusunu taşıyacak biçimde olmasını gerektirir.

Resim 1.8: Medya ahlakı topluma karşı bir sorumluluktur

Eğitim, öğretim ve bilimsel araştırmanın ahlaki ölçüleri ve kuralları olmalıdır. İyi bir toplumsal düzenin temelinde bilim, araştırma, eğitim ve öğretim vardır.

HAYAT BİSİKLETE BİNMEK GİBİDİR, PEDALI ÇEVİRMEYE DEVAM ETTİĞİNİZ SÜRECE DÜŞMEZSİNİZ.

CLAUDE PEPPER

1.3.3. Gelenek ve Görenekler

Toplumların yaşantılarını, ilgilerini, tutum ve davranış biçimlerini, alışkanlıklarını gelenek ve görenekler etkiler. Ülkemiz farklı kültürlerin harmanlanıp kaynaştığı bir ülkedir. Bu yüzden gelenek görenekler, örf ve âdetler her yörede farklılık gösterir.

Gelenekler, günlük hayatta insanların uydukları basit birtakım uygulamalardır (Örneğin; kendisine kızan bir büyüğüne karşı gencin saygılı ve sessiz kalması). Gelenek ve göreneklerin yaptırım gücü örf ve âdetlere göre daha azdır.

Resim 1.9: Gelenek ve görenekler insan ilişkilerini etkiler.

Sözcük anlamı olarak gelenek, eski çağlardan beri yerleşmiş olup kuşaktan kuşağa geçerek gelen ve toplumun üyeleri arasında ortak bir ruh, dolayısıyla sağlam bir bağ oluşturan her türlü alışkanlıklardır. Gelenekle ilgili yapılan tanımların ortak özellikleri, geleneğin geçmişten günümüze gelmesi, toplum üyelerini birbirine bağlaması ve genç kuşaklara birtakım manevi değer ve alışkanlıklar aktarmasıdır.

İnsanların geleneklere körü körüne bağlanması ya da bunlardan kaçması doğru değildir. Bazı gelenekler, toplumsal gelişme ve değişmelerin sonucunda kendiliğinden ortadan kalkar. Fakat bunun yanında toplumun devamına yardımcı olan, toplum benliğini destekleyen, onu diğer toplumlardan ayıran, yaşantısına renk katan gelenekler devam eder (örneğin, folklor ve konukseverlik)

ALİŞKANLIK, ANAHTARI KAYBOLMUŞ BİR KELEPÇEDİR.

Amos Parrish

Gelenek ve göreneklere uymamanın sonucunda hukuki bir ceza uygulanmaz. Ancak bu kurallara uymayan kişiler toplum tarafından kınanır, toplum içine alınmazlar. Birey, doğduğu andan itibaren bu kurallara uygun olarak büyütülür.

Görenek, geçmişi taklit etmek suretiyle, zamanla bireyler arasında yaygın bir duruma gelmiş olan yaptırımlı davranış kurallarıdır. Görenekler ilkel toplumlarda kanun yerine geçmektedir (örneğin, düğün, tören, kurban kesmek, avlanmak vb.). Bu görenekler ilkel toplumlar için toplum yaşamını düzene sokan önemli faktörlerdir.

Resim 1.10: Düğün törenleri göreneklere örnek verilebilir.

➤ **Örf ve Âdetler**

Belirli davranış biçimlerinin toplumda yerleşmesi ve bu davranışların tekrarlanması zorunluluğu inancının yaygınlaşmasıyla örf ve âdet kuralları oluşur. Bu kurallar, kaynağının ve yaptırımlarının ilahi olmaması bakımından din kurallarından ayrılır. Ahlak kuralları temelde bireysel değerler olmasına karşın örf ve âdetler, toplumsal değerlerdir.

Örf kavramı, bilmek ve tanımak anlamına gelmektedir. Âdet ise izlene izlene alışkanlık hâline gelen davranışları ifade eder. Âdet kelimesinin sözlük anlamı “Bir kimsenin yapmaya alışmış olduğu, sık sık tekrarladığı davranış biçimi” dir. Örf kelimesinin anlamı ise “Yasalarla belirlenmemiş halkın kendiliğinden uyduğu gelenek, töre, âdettir.”

Örflerden (törelere) sapma sonucu uygulanan yaptırım, âdetlerden sapmada uygulanan yaptırımından daha ağırdır. Özellikle ülkemizin bazı bölgelerinde evli bir kadının kocasından başka bir erkekle ilişki kurması çok ağır yaptırımlarla sonuçlanmaktadır.

➤ **Örf ve Âdetlerin Özellikleri**

- Örf ve âdetler toplumdan topluma, aynı toplum içindeki alt kültürlere ve zamana göre değişir. Örflerin önceden doğru kabul ettiği davranışlar sonradan yanlış kabul edilebilir (örneğin; başlık parası).
- Örf ve âdet kurallarının bağlayıcı, kendilerine uymaya zorlayıcı güçleri de farklıdır. Bunlardan bazılarını uymaya sevk için, toplumun bir baskısı yoktur, kendiliğinden uyulur. Bazılarına ise uymak zorunlu hâle gelmiştir. Zorlayıcı bir yaptırımın uygulanması gerektiği hâllerde, artık örf ve âdet

normu hukuk kuralı hâline gelmiştir. Örneğin zina yapmak hem örflere aykırı, hem din kurallarına aykırı, hem de hukuk kurallarına aykırıdır.

- İkel toplumlarda örf ve âdetler aynı zamanda “demokratik” ve “totaliter”dir. Çünkü toplum kuralları toplum tarafından oluşturulmakta, herkes örf ve âdet kurallarının gelişmesine yardım etmektedir. Totaliterdir, çünkü insanın faaliyette bulunduğu bütün alanlarda etkilidir. İnsanın düşünce, tavır ve hareketleri üzerinde egemendir. Buna karşılık örf ve âdetlerin etkisi çağdaş toplumlarda etkisini yitirmektedir. Hatta kanunlarla örf ve âdetlerin değiştirilmesine çalışılmaktadır.

Hukuk düzenine aykırı kuralların örf ve âdet olarak kabul görmemesi, korunması, bu kuralların hukuka kaynaklık etmesi bakımından da önem taşımaktadır. Örneğin Medeni Kanununun 1. maddesine göre hâkim, kanunda hüküm bulunmayan hâllerde örf ve âdete uygun karar vermekle yükümlüdür. Örf ve âdet kuralı da bulunmuyorsa konunun çözümü hâkimin takdirine bırakılmıştır. Ayrıca önemli bir başka noktada şudur: “Toplumda geçerli örf ve âdet kurallarına tamamen ters düşen ve toplum tarafından benimsenmeyen yazılı hukukun, örf ve âdet kuralları tarafından etkisiz hâle getirilmesi, kanunun ölü kanun niteliğini kazanmasına neden olabilir.” Bu yüzden kanunlar düzenlenirken toplumun örf ve âdetleri göz önüne alınmalıdır.

1.3.4. Hukuk Kuralları

Bireylerin topluma, birbirleriyle ve devletle ilişkilerini, haklarını, yükümlülüklerini, ödevlerini düzenleyen ve uyulması kamu gücüyle sağlanan kurallara hukuk kuralları denir. Bireylerin canlı ve cansız varlıklarla ilişkilerini düzenleyen hukuk kuralları da vardır. Ancak bu düzenlemeler de sonuçta kişilere yönelik olduğu için, bu yönü tanıma dâhil edilmeyebilir.

Bir başka tanıma göre; “Toplum üyelerinin haklarını ve hukuki ödevlerini gösteren, devletçe belirlenen, sosyal dayanışmayı korumayı ve uyuşmazlıkları çözmeyi amaçlayan, kişilerle devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen, uyulması devlet tarafından sağlanan ve güvence altına alınan, hiyerarşik bir sistem oluşturan esaslara hukuk kuralları denir.”

Din, ahlak, örf ve âdet kurallarının yetersiz kalması, hukuk düzenini geliştirmiştir. Toplumunu düzenleyen kurallardan en önemlisi ve en etkilisi hukuk kurallarıdır. Hukuk kurallarını diğer kurallardan ayıran temel özellik; hukuk kurallarına aykırı davranışların kamu gücü tarafından belirlenen yaptırımlarla karşılaşmasıdır. Yani, insanlar hukukun kendilerine yüklediği yükümlülükleri kendi istekleriyle yerine getirmediği takdirde devletin yetkili organları, bu yükümlülüklerin zorla yerine getirilmesini sağlar. Hukuk kurallarını ahlak kurallarından, örf ve âdet kurallarından farklı kılan bir diğer yön ise, toplum içinde zamanla oluşmaması, yetkili kamusal organlar tarafından yapılmalarıdır.

Din kurallarının ilahi kaynaklı olduğu bilinmektedir. Ayrıca, “Ahlak, iyiye; örf ve âdetler, alışlagelmiş olanın sağladığı davranış kolaylığına; din kuralları, mutlak iyi olan Allah’a; hukuk kuralları ise adaletle yönelmiş olma ile belirginleşirler.” Hukukun adaletle yönelmiş olması, diğer kurallardan ayrılmasını sağlayan önemli bir ölçüttür.

Toplumun düzeni, güvenliği, eşitliği ve özgürlüğü hukuk kuralları ile sağlanır. Ülkenin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısı hukuk kurallarıyla düzenlenir. Toplumsal ilişkileri düzenlerken bireysel yararlarla kamu yararı arasındaki dengenin korunması, bireylere azami özgürlük tanınması, hukuk düzeninin gelişmişliğinin göstergesidir.

Hukuk düzenin temel fonksiyonları şunlardır:

- Hukuk düzeni barışı sağlar.
- Hukuk düzeni güven sağlar.
- Hukuk düzeni eşitlik sağlar.
- Hukuk düzeni özgürlük sağlar.

Hukuk düzen demektir. Düzenin bulunmadığı toplumlarda özgürlükten söz edilemez. Hukuk, sınırlı fakat sürekli bir özgürlük sağlar.

Hukuk sistemini oluşturan kuralların başında Anayasa yer almaktadır. Daha sonra uluslararası anlaşmalar, yasalar, kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, yönetmelikler ve diğer idari düzenleyici işlemler ile yargı kararları gelmektedir.

1.3.5. Din Kuralları

Sözcük anlamına uygun olarak din şu şekilde tanımlanmaktadır; “Genel olarak büyük ve üstün, insanın karşı koyamayacağı tabiatüstü ilahi bir varlık tarafından bazı şekiller altında emredildiği kabul olunan kural ve inançlardan oluşmuş bütüne din denir.” Bir başka tanıma göre ise din; “İnsanların, duygusal ya da bilinçli olarak bağlı buldukları birtakım doğaüstü kudretlere ya da varlıklara inanması ve bunlara ibadet etmesidir.

Din sadece insanla Tanrı arasındaki ilişkiyi düzenlemez, insanın insanla ve toplumla olan ilişkileri konusunda da kurallar içerir. Hatta hukukun başlangıçta çoğu kez dini ayinlerle ve usullerle karmaşık şekilde ortaya çıktığını gösteren kanıtlar vardır. Günümüzde din kurallarının toplumsal yaşamdaki yeri, laiklik ilkesinin çizdiği sınırlar içerisindedir.

Dinlerin hak ve adaleti savunmaları; insanların iyi ahlaklı olmalarını, insanlara iyi davranmalarını, insanlara saygı duymalarını sağlamaları, toplum yaşamına olumlu katkılarıdır. Örneğin çoğu dinler gibi bizim dinimiz de büyüklere saygılı olmak, onları kırmamak gerektiğini söyler. Din sosyal bütünlüğün korunmasında da önemli rol oynamaktadır.

Dinin ayrıca şu fonksiyonları vardır:

- Din toplumun devamına yardımcı olur.
- Dua etmek insanları ruhsal baskılardan korumak için bir kurtuluş yoludur.
- Dinsel törenler toplum dayanışmasını kuvvetlendirici araçlardır.
- Yeni dinler toplum üyelerine, zor çevre şartları içinde varlığı sürdürme mücadelesi için daima cesaret vermişlerdir.
- Dinler meydana çıkışlarında sosyal düzene karşı bir eleştiri unsurunu getirmiştir.

Din kuralları, iyi ahlaklı olma, haklara saygılı davranma, birbirleri hakkında sürekli olarak iyi ve güzel şeyler düşünme gibi yüksek ahlak ilkelerine yönelik düzenlemeler içerir. Diğer normlara göre din kurallarının en büyük farkı, insan ve toplum dışında bir varlık tarafından konulmuş olduklarından, inananların sorgusuz sualsiz mutlak uymalarının yanı sıra tartışılmaz ve değiştirilemez nitelikte olmalarıdır.

1.4. Kültür

Kültür; dil, inanç, değer, norm davranışlar ile bir nesilden bir nesile maddi ve manevi öğelerden oluşan bir bütün olarak açıklanabilir.

Resim 1.11: Farklı kültürlerin simgeleri

Sosyologlar bu kavramı daha da genişleterek kültürü, bir toplumun genel yaşam biçimi olarak ifade ederler. Dünyaya gelen her canlı zamanla kültürleşmektedir. Kültür bu nedenle, bir toplumda yaşayanların öğrendikleri ve paylaştıkları her şeyi kapsar. Her birey doğduğu, büyüdüğü yerin dilini, dinini, yemeyi, içmeyi, sosyal yaşantısını, çocuk yetiştirmesini, kurallarını, manevi değerlerini, müziğini, sevmeyi ve sevilmeyi bir kültür içerisinde yaşayarak öğrenir. İnsanlar bu öğrendiklerini o kadar çok benimser ve içselleştirir ki, kendi kültürünün dışında olan kültürleri kolay kabul edemezler. Örneğin, Hintli bir kadının farklı yönlerini hemen görürsünüz. Onun gibi giyinmeyi, makyaj yapmayı, saç biçiminizi değiştirmeyi kabul eder misiniz? Onun tavırları, selam veriş, konuştuğu dil bizimkinden çok farklıdır.

Bir toplumun kültürel öğeleri maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrılır. Maddi öğeler toplumun ya da grubun herhangi bir gelişim aşamasındaki teknolojik ilerlemesini; üretim, teknik becerilerini ifade eder (örneğin, fabrikalar, arabalar, kitaplar, uzay araçları gibi.) Manevi öğeler ise soyut olan ancak toplumun yaşamını düzenleyen değerler, inançlar, gelenek, görenekler ve ahlak kurallarından oluşur.

➤ **Kültürün Özellikleri**

- İnsanoğlu sahip olduğu dil sayesinde kültürü açıklayabilir ve gelecek nesillere aktarabilir.
- Kültür toplumsal bir üründür. İnsanlar arası etkileşim sonucu doğup gelişir. Kültür, genetik bir faktör değildir. Kültür yaşanılarak kazanılır. Toplumda her yeni katılan üye bunu öğrenerek geliştirir ve gelecek nesillere aktarır.
- Her toplumun kültürü kendine özgüdür. Bazı toplumlarda iyi ve doğru olarak benimsenen davranışlar, bir diğer kültürde farklı olabilir. Bu nedenle toplumlar arası farklılıklar vardır.
- İnsanoğlu kültür sayesinde içinde yaşadığı çevreye uyum sağlar. Her toplumun kültürü kendine özgüdür. Örneğin Amerikalılar istiridyeyi severek yerler ama salyangoz yemezler, Fransızlar salyangoz yer ama çekirge yemezler. Zulular çekirge yer ama balık yemezler. Ruslar dana eti yer ama yılan yemezler. Çinliler yılan yer ama insan yemezler. Buna karşılık Yeni Gine de yaşayan Yale Kabilesi üyeleri ise insan etini çok lezzetli bulurlar. Görüldüğü gibi basit bir yemek zevkinde bile kültürel farklılıklar ortaya çıkar.

Resim 1.12: Folklor kültürümüzün ayrılmaz parçasıdır.

Kültür insanların toplumsal mirasıdır. Kültürün yaratılışı ve aktarılışı insanın özel bir becerisi olan sembollere dayanır. Bu sembollerin en önemlisi o ülkede konuşulan dildir. İnsanların temel iletişim biçimlerinden olan, işaret ve mimiklerden oluşan vücut dili bile sembollerden oluşur.

Dünyanın her kültüründe insanlar bazen birbirlerine bir şey ifade etmek isterlerken sözlü dil yerine bu işareti veya vücut dilini kullanırlar. Ancak her kültürde bunlar farklılık taşır. Kendi kültürümüzde yaygın olarak kullandığımız bir işaret bir başka dilde çok farklı anlamlara gelebilir. Örneğin, ülkemizde düşünmek için yapılan elin yüze konması, Almanlarda karşıdaki kişiye “Sen aptalsın.” anlamına gelmektedir. Bu nedenle vücut dili insanların iletişimini kolaylaştırırken, bazen de insanların başına umulmadık dertler de açabilir. Yine bizim kültürümüzde “hayır” anlamında başımızı yukarı aşağı sallamamız batı kültüründe “evet” demeyi ifade etmektedir. Batı kültüründe başını sağa sola çevirmek “hayır” anlamını ifade eder.

Dil, insanları zamanın ve dünyanın sınırlılıklarından uzaklaştırarak bir kültür yaratmalarına neden olur. İnsanların birbirleri ile iletişimlerinin en temel yolu dildir. Dil insanlar için evrensel olmasına karşılık, her ülkenin kendine uygun bir dili vardır. Kültür ancak dil yardımıyla varlığını sürdürür.

Toplumun maddi ve manevi kültür öğeleri, yaşamın ekonomik politika ve dini yönleri ile sınırlı değildir. Bir toplumda yaşarken gördüğümüz, duyduğumuz şeyler genelde toplumun popüler kültürü ile ilgilidir. Popüler kültür, yaşadığımız günlük hayattır. Bu kültür sporu, müziği, televizyonu, sinemayı, kitapları, dergileri kapsar. Çünkü günlük yaşantıyı anlamlandıran gerçekte bunlardır.

Her toplumun popüler kültürü kendine özgüdür. Örneğin, Japonların popüler kültürünü “Manga” denilen komik el kitapçıkları oluştururken Rusya’da yaşayan halkın en sevdiği şey televizyon dizileridir.

Popüler kültür yolu ile geçmişi yeniden yorumluyor, şimdiki zamanı değerlendiriyor ve gelecek hakkında fikir veriyor. 1950’lerde yapılmış II. Dünya Savaşı’na ilişkin bir film insanları o yılların zor günlerine ve savaşın acımazlığına götürebilmektedir.

Resim 1.13: Aile yaşantısı çocuklar için önemlidir

Etkinlik:

Farklı kültürlerin aile yaşantılarını araştırarak örnekleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.5. Sosyal Sınıflar

İnsanları anlamak için onların toplum içindeki yerlerini bilmek gerekir. Özellikle belirgin bir sosyal sınıf, eğitim ve gelir düzeyi, mesleki kariyer insanlar arası ilişkiyi etkiler. İnsanın içinde yaşadığı sosyal sınıf, hem bireyin davranışını hem düşüncelerini etkiler.

Birey, hangi sosyal sınıfa mensupsa, bu sınıfın düşünce, giyim ve davranış modellerini örnek alır. Bu nedenle sosyal sınıflar, toplumun tutum ve davranışlarının belirlenmesinde çok önemlidir. Sosyal sınıf, aynı toplumsal saygınlığa sahip, birbirleri ile sıkı ilişkileri olan ve davranışsal beklentileri benzer olan kişilerin oluşturduğu bir sosyal yapıdır.

Sosyal sınıf, sosyal hiyerarşi içinde kişilerin derecelendirilmesi işlemi olup hiyerarşik bir özelliğe sahiptir. Bu özellikten dolayı, aynı sınıftaki üyeler hemen hemen aynı statüye sahiptir.

Resim 1.14: Toplum içinde farklı sosyal sınıflar vardır.

- **“Statü özellikleri indeksi”ne göre genel olarak dikkate alınan değişkenler şunlardır:**
 - Meslek
 - Eğitim
 - Gelir seviyesi
 - Gelirin kaynağı
 - Yaşanılan evin tipi
 - Yaşanılan çevrenin yapısı (yaşanılan semt)
 - Sahip olunan mal, mülk (ev, yazlık, otomobil, elektronik eşya)

Görüldüğü gibi bu yönetime göre kişinin sadece iyi bir geliri olması, onun üst sınıfta yer almasına imkân vermemektedir. İyi bir gelir yanında iyi bir eğitim, yaşanılan evin yeri ve servet de önem kazanmaktadır.

- **Genel olarak sosyal sınıflar altı kategoriye ayrılmaktadır:**
 - **En üst sosyal sınıflar:** Sosyal elit tabaka, soylu aileler, serveti en az 2-3 nesilden gelenler, büyük sanayiciler, üst düzey yöneticiler ve ünlü serbest

meslek sahiplerinden (doktor, avukat) oluşan grubun genel özellikleri şunlardır:

- Az sayıdaki köklü ailelerde söz konusudur.
- Sosyal kulüplere üyedirler.
- Varlığa ve refaha alışıklardır, ancak gösteriş için harcama yapmazlar.
- Marka bağımlılıkları vardır. Kendi markalarını ya da kendilerini vurgulayacak markaları tercih ederler.
- Çeşitli sosyal etkinliklerin sponsorluğunu gerçekleştirirler.
- Genelde çocuklarına yabancı dil öğrenmeleri için yabancı bakıcı tutarlar. Yurt dışında öğrenimi tercih ederler.
- **En üstün altı sosyal sınıflar:** Yeni zengin olan bu grup, özel sektör yöneticileri, gazeteci, yazar, kamu üst düzey yöneticileri ve orta-büyük esnaftan oluşmaktadır. Bu grubun özellikleri şunlardır:
 - Yeni varlıkları, temsilcileri temsil ederler,
 - Başarılı yöneticiler örnek verilebilir.
 - Tasarrufları konuta yöneliktir.
 - Tatillerini genellikle tatil köylerinde geçirirler.
 - En üst sınıf tarafından kabul edilmezler.
- **Ortanın üstü sosyal sınıflar:** Profesyonel meslek sahipleri ve yöneticilerden oluşan bu grup ortanın altı ile beraber ülke genelinin büyük bölümünü oluşturur. Bu grubun özellikleri şunlardır:
 - Ne aile statüsüne ne de olağanüstü varlığa sahiptirler.
 - Kariyer yönlüdürler.
 - Çoğunlukla üniversite mezunlardır.
 - Çevrede ve sosyal etkinliklerde aktiftirler.
 - Genç, başarılı, profesyonel ve iş sahibi kişiler örnek verilebilir.
 - Genelde yerli ve ekonomik markaları tercih ederler.
- **Ortanın altı sosyal sınıflar:** Memurlar, işçiler ve küçük iş sahiplerinden (esnaf) oluşmaktadır. Bu grubun özellikleri şunlardır:
 - Saygı ve kabul görmeyi arzulurlar.
 - Kazançlarını genellikle tüketim yönlü kullanırlar.
 - Ev, araba, tatil sıralamasına önem verirler.
 - Promosyona duyarlıdırlar.
 - Semt pazarlarından alışveriş yaparlar.
- **Altın üstü sosyal sınıflar:** Kalifiye ya da yarı kalifiye işçilerden oluşmaktadır. Bu grubun özellikleri şunlardır:

- En büyük sosyal sınıftır.
- Güvenlik içinde olmaya, sigortaya ve sendikaya çok önem verirler.
- En büyük eğlenceleri televizyondur.
- Çocuklarının okumalarını arzu ederler.
- Tatillerini köylerinde ailelerine yardım ederek geçirirler.
- **Altın altı sosyal sınıflar:** Kalifiye olmayan işçiler, vücutları ile çalışanlar (hamallar, tarım işçileri) ve işsizlerden oluşmaktadır. Gelir ve eğitim seviyesi en düşük olan gruptur. Bu grubun özellikleri şunlardır:
 - Ucuz ve taksitle satış yapan mağazalara giderler.
 - Evde baba mutlak söz sahibidir.
 - Pek tatil yapmazlar.

Sosyal sınıflar toplum hayatının önemli bir gerçeğidir. Tüm insanlar yasalar karşısında eşit olarak kabul edilmekle beraber, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yönden farklı yaşam biçimleri içindedir. Yaşam şekilleri farklı olan kişilerin davranışları, ilgileri, istekleri birbirinden farklıdır. Ülkemizde plansız olarak yaşanan sanayileşme ve çarpık kentleşme sınıflar arasındaki farklılığı azaltmak bir yana katlanılmaz hâle getirmektedir.

Çeşitli sosyal faaliyetlerde sosyal sınıfın etkisi görülür. Belçika’da yetişkinler arasında spor uğraşının ülkenin sınıf yapısı ile doğrudan ilgisi vardır. Özellikle kayak, golf, tenis ile uğraşanlar üst tabakadandır. Buna karşılık jimnastik, judo, boks, futbol, hentbol alt sosyal sınıfın uğraşlarıdır. Jimnastik Almanya’da orta sınıf, Amerika’da üst-orta sınıfta yaygındır. İkinci Dünya Savaşı’ndan önce Japonya’daki bütün ulusal ve uluslararası şampiyon sporcuların kolej mezunu olduğu ortaya çıkmıştır.

Etkinlik: Münazara

Sınıf iki gruba ayrılır, aşağıdaki konular gruplara verilir ve münazaraya başlanır.

- Sosyal sınıf farklılıkları iletişimde etkilidir.
- Sosyal sınıf farklılıkları iletişimde etkili değildir.

Resim 1.15: Münazara ortamına bir örnek

UYGULAMA FAALİYETİ

İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallarla ilgili bir anket hazırlayınız. Hazırladığınız bu anketi en az 50 kişiye uygulayarak sonucunu arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallar konusunda değişik kaynaklardan araştırma yapınız.	➤ Kaynak kitaplardan, internette yararlanarak araştırma yapınız.
➤ Bu konuda derste öğrendiğiniz bilgileri toparlayınız.	➤ Modül kitabınızdan faydalanarak derste öğrendiğiniz bilgileri hatırlayınız.
➤ İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallarla ilgili gazete ve dergilerden de örnekler toplayınız.	➤ İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallarla ilgili gazete ve dergilerden haberleri takip ediniz.
➤ Gruplar oluşturarak anket sorularını hazırlayınız.	➤ Soru hazırlarken birbirinizin fikirlerine saygı gösteriniz.
➤ Soruların açık ve anlaşılır olmasına önem veriniz.	➤ Soruları açık, anlaşılır bir şekilde hazırlayarak bilgisayarda yazınız.
➤ Anket sorularını çoğaltarak grup üyeleri eşit olacak şekilde çevrenizdeki insanlara uygulayınız.	➤ Çoğalttığınız anket sorularını farklı seviyedeki insanlara uygulayınız.
➤ Anket sonuçlarını öğretmeninizin yardımı ile değerlendiriniz.	➤ Anketlerin değerlendirilmesi ile ilgili kaynak kitaplardan da yararlanabilirsiniz.
➤ Çalışmalarınız sonunda bir rapor hazırlayınız.	➤ Çalışmalarınızın sonucunu sınıfta paylaştıktan sonra rapor hazırlayınız.
➤ Sınıf içinde arkadaşlarınızla çalışmanız hakkında konuşunuz.	➤ Farklı görüşleri olan arkadaşlarınızın fikirlerine saygı gösteriniz.

KONTROL LİSTESİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmayı kendiniz ya da arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallar konusunda değişik kaynaklardan araştırma yaptınız mı?		
2. Bu konuda derste öğrendiğiniz bilgileri topladınız mı?		
3. İnsan ilişkilerini düzenleyen kurallarla ilgili gazete ve dergilerden de örnekler topladınız mı?		
4. Gruplar oluşturarak anket sorularını hazırladınız mı?		
5. Soruların açık ve anlaşılır olmasına önem verdiniz mi?		
6. Anket sorularını çoğaltarak, grup üyeleri eşit olacak şekilde çevrenizdeki insanlara uyguladınız mı?		
7. Anket sonuçlarını öğretmeninizin yardımı ile değerlendirdiniz mi?		
8. Çalışmalarınız sonunda bir rapor hazırladınız mı?		
9. Sınıf içinde arkadaşlarınızla çalışmanız hakkında konuştunuz mu?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmayı kontrol listesine göre değerlendiriniz.

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonucunda eksikliğiniz varsa, faaliyete dönerek ilgili konuyu tekrarlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki boşlukları doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. () Bilinçli iletişim, anlamlı yaşama, anlamlı yaşam da sakin ruh hâlinin gelişmesine yol açar.
2. () Kanunlar düzenlenirken toplumun örf ve âdetleri göz önüne alınmalıdır.
3. () Kurallar insan davranışlarına denetim ve sınırlama getirmez.
4. () Toplumsal ilişkileri düzenlerken bireysel yararlarla kamu yararı arasındaki dengenin korunması, bireylere azami özgürlük tanınması, hukuk düzeninin gelişmişliğinin göstergesidir.
5. () El sıkışmada, üst makamda bulunanların veya yaşlıların sonra el uzatmaları genel görgü kurallarındandır.
6. () Gelenek ve göreneklerin yaptırım gücü örf ve âdetlere göre daha çoktur.
7. () Görenek, geçmişi taklit etmek suretiyle, zamanla bireyler arasında yaygın bir duruma gelmiş olan yaptırımlı davranış kurallarıdır.
8. () Din kuralları, iyi ahlaklı olma, haklara saygılı davranma, birbirleri hakkında sürekli olarak iyi ve güzel şeyler düşünme gibi yüksek ahlak ilkelerine yönelik düzenlemeler içerir.
9. () Kültür ancak dil yardımıyla varlığını sürdürür.
10. () Ülkemizde plansız olarak yaşanan sanayileşme ve çarpık kentleşme sınıflar arasındaki farklılığı azaltmıştır.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında çalışma arkadaşlarınız ile olumlu insan ilişkileri kurabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çocukla iletişimin kurumdaki yeri ve önemi, kurumda çalışan personelin iletişim konusunda eğitimi ve çocukla iletişime yönelik etkinlikleri tespit etme konularıyla ilgili araştırma yapınız. Bu araştırmayı arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. İŞ HAYATINDA İNSAN İLİŞKİLERİ

2.1. İş Hayatında İnsan İlişkileri

Birinci Dünya Savaşı' na kadar insan ögesi üzerinde pek durulmamış, işveren ve işçiler arasındaki ilişkilerde sürekli bir güvensizlik ortamı söz konusu olmuştur. Savaş sırasında ve sonrasında işçi ve işveren temsilcilerinin ortak konularda çalışmaları güvensizliği ortadan kaldırmış ve iş birliği kurma gereği ortaya çıkmıştır. Bireyin sorunlarının üretime engel olduğu ve bu nedenle de sorunların çözülmesi gerektiği belirlenmiştir. Araştırmaların ve gelişmelerin sonucunda yeni yönetim anlayışı insan ilişkileri üzerinde durmuştur.

İş hayatında yöneticiler ile çalışanlar arasında kurulacak iyi bir iletişim, iş yerinin başarısını artırır. İnsanların bakış açılarını anlamadaki beceri ya da becerisizlik, başarılı yöneticilerle başarısız yöneticiler arasındaki ince çizgiyi belirler. Başkalarını anlamak deyince de iletişim yetenekleri ön plana çıkar.

Ünlü psikoloji bilimcisi Carl Jung, insanları psikolojik tipler olarak dörde ayırmıştır:

- Düşünenler
- Hissedenler
- Yaratıcılar
- Yapanlar

Resim 2.1: İy bir iletişim, iş yerinin başarısını artırır

Bu dört psikolojik tip, her toplumda ve her kuruluştaki bütünü oluşturur ve bu tiplerin hepsine ihtiyaç vardır. Bu farklı tipteki insanların dengeli bir şekilde ve zamanında motive edilerek potansiyellerinin en üst düzeyde ortaya çıkartılması ise başarılı yönetim ve iyi bir iletişimle mümkündür.

Çalışanları ile iyi bir iletişimde olmak, başarılı bir yöneticinin en önemli özelliğidir. Dinlemek ve anlamak, anladığını değerlendirerek karar vermek ve kendi mesajlarını iletmek şeklinde çift yönlü bir iletişim başarının anahtarıdır.

Hızla gelişen dünyada klasik yönetim şekilleri artık mantık dışıdır. Yeni süreçleri yöneten kritik bilgi ve akıl, sadece üst yönetimde değildir. Bir işi en iyi bilen, onu yapan, o süreçte çalışandır. Sürecin nasıl iyileştirileceğini de en iyi o bilir.

Her şeyi en iyi bildiğini sanan, alçak gönüllükten uzak ve çalışanları ile sadece yukarıdan aşağıya iletişim kuran yöneticiler, bugünün dünyasında başarısızlığa mahkûmdur.

İş hayatında, organizasyonlar yalın, yönetim kademeleri azaltılmış olmalıdır. Böylelikle iletişim hızlanır ve iletişimin kalitesi artar. İş hayatında unutulmaması gereken önemli bir konu da tüm çalışanların çalıştıkları kurumda söz sahibi olması gerekliliğidir. Kurumun on yıl sonraki hedeflerini bilmeye hakkı vardır. Çalışanları önce bu konuda devamlı iletişimle bilgilendirmek ve onları hedefe yönlendirmek çok önemlidir.

Resim 2.2: İş hayatında iletişim önemlidir

“TÜM TOPLUMUN BAŞARISI O TOPLUMUN ÜYELERİNİN BAŞARISINA BAĞLIDIR, ÜYELERİN BAŞARISI DA TOPLUMUN BAŞARISINA”.

CAPRA

2.1.1. Sosyal Yapı İçinde İnsan

Sosyologlar toplumu tanımlarken onu bir organizmaya benzetmişlerdir. Her organizmanın bir yapısı olduğu gibi, toplumun da bir yapısı vardır. İnsandaki el, ayak, iç organlar gibi yapılar, birbirleri ile ilişkili bir bütünün parçalarıdır. İşte toplum da birbirinden farklı birçok insanın bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

Bu yapı, her bir parçanın diğerinden bağımsız olarak yer aldığı rastlantısal olarak bir araya gelmiş insanlardan oluşmuş bir şey değildir. Aksine toplumsal yapı, toplumdaki organize olmuş toplumsal ilişkilerin bütünüdür. Bu ilişkiler toplumdaki farklı olmakla beraber bir bütündür. Toplumsal yapı, toplumun bir çerçevesidir ve bizler doğmadan önce, insanların birbirleriyle kurmuş oldukları ilişkiler tarafından tayin edilir.

Resim 2.3: Sosyal yapı içinde her bireyin bir rolü vardır.

Kısacası insanlar, belirli davranışları toplumsal yapıdaki yerlerine bağlı olarak öğrenmekte ve bunlara göre hareket etmektedirler. Çocuk doğduktan sonra ailesinin yapısı, zengin ya da fakir oluşu, onun toplumdaki yerini belirler. Bireyler statüleri gereği belirli şeyleri benimser ve ona göre hareket etmeyi öğrenirler. Bireyler üzerinde sosyal yapı çok etkilidir. Sosyal yapıyı, kültür, toplumsal sınıf, statü, rol, grup ve kurumlar oluşturur. Sosyal yapı, bunların birbirleri ile kurmuş oldukları ilişkiler sonucu ortaya çıkmaktadır.

Einstein' dan bir gün hayatta başarılı olmayı, matematiksel bir ifade ile anlatmasını istediler .

Bu büyük fizik bilgini cevap olarak dedi ki:

Eğer (a) hayatta başarılı olmayı gösterirse, formül şöyledir:

$$a = x + y + z$$

Bu formülde (x) çalışmayı, (y) de eğlenmeyi gösterir.

Peki, (z) neyi gösterir, diye sordular.

Einstein cevap verdi : (z) de çenenizi tutmayı

2.1.2. İş Hayatında İnsan İlişkileri Kuralları

Kurallar hayatı düzenlemek için önemlidir. İş hayatında da belirli kurallar vardır. Bu kurallar verimliliği artırmak, başarılı olmak, sağlıklı insan ilişkilerini geliştirebilmek için gereklidir.

Yöneticiler, bu kuralların uygulanmasından sorumludur. Her şeyden önce çalışanla işveren arasında sağlıklı insan ilişkilerinin kurulması zorunludur. İlişkilerin yapısını ve düzeyini iletişim üzerindeki etkisinden ötürü örgütün yapısı belirler.

İş hayatında uyulması gereken kurallar şöyle sıralanabilir:

- Saygılı olmak
- Görgü kurallarını bilmek ve uygulamak
- Hoşgörü sahibi olmak
- İnsancıl olmak
- Empati yapabilmek
- Sırdaş olmak
- Sorumluluk sahibi olmak
- Gelişmeye açık olmak
- Etkili iletişim kurabilmek
- Ön yargısız olmak
- İş disiplinine sahip olmak
- İş etiğine sahip olmak
- Ekip çalışmasına önem vermek
- Yeri geldiğinde fedakâr olmak
- Yaptığı işi sevmek
- Temizlik kurallarını bilmek ve uygulamak

2.1.2.1. Ast-Üst İlişkileri

Bilgi ve haberin iki yönlü akışını sağlamak amacıyla izlenen yola iletişim çemberi denilebilir. İş hayatında bu çemberi yönetici ve çalışanlar oluşturur. Eğer bu çember bir yerden kırılırsa, çalışanların ilgisini ve katılımını sağlamak güçleşir. Çalışanların fikirlerinden yararlanılamaz, yöneticinin personelin sorun ve görüşlerini anlaması zorlaşır. Karar vermeye ve değerlendirmeye yetecek nitelik ve nicelik yönünden güvenilir bilgi sağlanamaz.

Kurumlarda asttan üste doğru olan iletişim hem yönetim amacıyla bilgi sağlamak hem de işçinin, memurun doyum sağlması bakımından önemlidir. Çalışanlar yönetimle olan iletişimin gerekliliğine inansalar da bunu gerçekleştirecek girişimden çekinmektedirler. Bu durum iş hayatında iletişimi engelleyen önemli bir faktördür. İletişim, şansa bırakılmamalı, engelleri ortadan kaldıracak önlemler alınmalıdır.

Bunu sağlamanın yolu:

- İletişim için yönetici olumlu bir girişimde bulunmalıdır.
- Birlikte çalıştığı kişilerin ilgi, gereksinim ve beklentilerini öğrenmelidir.
- Yemek ve çay saatlerinde onlarla birlikte olarak belirli ölçüde resmi olmayan ilişkiler kurmayı denemelidir.
- Korkulan bir yönetici olmaktan çok sevilen, sayılan bir lider olmalıdır.
- Çalışanlarla mümkün olduğunca yüz yüze iletişime girmelidir.
- Çalışanlar arasında eşit davranmalıdır.
- Başarıları ödüllendirmelidir.
- Yanlışlıklar, eksiklikler için rehber olmalıdır.

Böyle davranan bir yönetici ast-üst ilişkilerini dengeler, başarılı iletişimin yaratıcısı olabilir.

Resim 2.4: Başarılar, yönetici tarafından ödüllendirilmelidir.

2.1.2.2. Ekip Çalışmaları

Günümüzde iş birliğinin önemi hızla artmaktadır. Gerek özel yaşamda, gerek okul hayatında, gerekse iş hayatında yapıcı, başarılı ve verimli ilişkiler kurmanın ve etkin iletişimin önemi anlaşılmıştır.

İyi bir ekip, insanların kendi kendilerine bir araya gelmesiyle oluşmaz. Bir ekibin etkinliği, üyelerinin tavırlarına ve becerilerine olduğu kadar, ekibin kullandığı yöntemlere ve ekip kültürüne gösterilen ilgiye bağlıdır.

Ekipler birbirlerinden çok farklı olabilirler.

➤ İyi ve Etkin Ekiplerin En Belirgin Özellikleri

- Açık, belirli ve heyecan veren amaçlar
- Ortak bir karar verme yöntemi (tanımlanmış düşünce sistemi)
- Güven ve iş birliğini geliştirici ortam
- Anlamaya ve destek olmaya yönelik iletişim
- Zor zamanlarda birbirine destek olma
- Uzlaşmaya dayalı çatışma çözme yöntemlerini kullanma
- Ekip üyelerinin rol ve sorumluluklarında açıklık ve belirginlik
- Diğer ekiplere kendi ekibinde geliştirdiği yöntemlerle yaklaşım ve sağlam ilişkiler kurma
- Suçlamadan ve savunmaya geçmeden ekip performansını değerlendirme

Resim 2.5: Ekip çalışmalarında herkes rol ve sorumluluklarını bilir.

➤ **Ekip Gelişimini Destekleyen Davranışlar**

- Ekip üyelerini desteklemek ve cesaretlendirmek
- Ekip üyelerini gerektiğinde gerçeklerle yüzleştirmek
- Değişimlere karşı esnek olmak
- Öğrenmek ve öğrendiklerini paylaşmak için zaman ayırmak
- Yüksek kalitede sonuçlar elde etmek için kararlı olmak
- Sorunları gelişim için birer fırsat olarak görmek
- Bireysel farklılıklara saygı duymak
- Olumlu geri bildirimlerde bulunmak için her fırsatı değerlendirmek
- Tartışmaları birbirini daha iyi anlama yolunda atılmış bir adım olarak kabul etmek
- Kazanmak, uyum anlayışını temel alan ilişkiler geliştirmek

➤ **Etkin Ekip Oluşumunu Engelleyen Davranışlar**

- İşleri kendi başına yapmak
- Önemli bilgileri başkalarından gizlemek
- İhtiyaç olduğunda başkalarından yardım almamak için direnmek
- İşleri kendi bildiği yollardan yapmak için çaba harcamak
- Resmi bir lider olması konusunda ısrar etmek
- Başkalarının yaptıklarında sürekli hata bulmak
- Amaçlarının belirlenmesine zaman ayırmamak
- Başkaları ile plan yapmamak
- Düzenli olarak bilgi paylaşmamak
- Önemli değişiklikler ile ilgili ekip kararı almamak
- İlişkiyi bir yana bırakıp bütün ilgi ve enerjiyi göreve ve sorunlara yöneltmek
- Deneyimleri paylaşmamak ve ekip üyelerinin deneyimlerinden öğrenmek için zaman ayırmamak

Etkinlik: Drama

- Öğretmen iki grup oluşturur.
- İki gruba da ekip olarak çalışmaları gereken bir konu bulmalarını söyler.
- Gruplar belirledikleri konu ile ilgili canlandırma yaparlar.
- Kural olarak 1. gruptakiler ekip çalışmasını güzel yaparlar. 2. gruptakiler ise ekip çalışması yapamazlar.
- Sonuçları hakkında konuşulur.

Resim 2.6: Eğitimde drama ile ekip oluşturmmanın önemi pekiştirilebilir.

2.1.2.3. İş Disiplini

Disiplin, çoğu kimse tarafından “cezalandırma” olarak tanımlanır. Disiplin olayına bireysel ve örgütsel boyutta bakılabilir. Bireysel anlamda disiplin bireyin kendini belirli ihtiyaç ve isteklere uyarlamak amacıyla öz denetimini geliştirme çabasıdır. İş hayatında disiplin, çalışanın gönüllü olarak daha yüksek performans ve iş birliği için çaba harcamasını sağlayacak şekilde bilgi, tutum ve davranışlarının düzeltilmesini mümkün kılan eğitimidir.

Disiplin, ister olumlu ve harekete geçirici isterse olumsuz veya sınırlayıcı olsun her iki durumda da amaçların elde edilmesi için zorunlu kabul edilen politikaları, kuralları düzenlemeleri ve süreçleri, bir birey veya grubun izlemesini ya da bunlara ayak uydurmasını özendiren uygulamalardır.

Disiplin probleme, iş görene ve duruma göre farklılık gösteren bir olgudur. Disiplin, çalışanların örgütsel kural, düzenleme, politika ve normlardan sapmalarını engelleyen ve düzelten eylemleri kapsar. Disiplin kavramı cezayı çağrıştırmakla birlikte, kesinlikle ceza uygulaması ile sınırlı değildir.

Disiplinin temel amacı, iş görenin işletmenin performans standartlarına uygun olarak davranmasını sağlamaktır. İkinci amacı ise, iş gören- yönetici arasında karşılıklı saygı ve güven ortamını oluşturmak ve sürdürmektir. Disiplin yanlış uygulandığında, düşük moral, kızgınlık ve yönetici- çalışan kutuplaşması gibi problemlere yol açar. Disiplin uygulamaları yalnızca davranışı düzeltmekle kalmamalı, yönetici ile çalışan ilişkilerinde ortaya çıkabilecek problemleri en aza indirmelidir.

Disiplin eylemi yürütmeye iki esastan hareket edilir. Birincisi bir bütün olarak örgütün yararlarına zarar gelmemesi, ikincisi ise bireylerin haklarının korunması, başka bir deyişle iş güvencesinin sağlanmasıdır. Yönetim öncelikle duyarlı liderlik ve yapıcı bir disiplin ortamı

yaratarak çalışandan hangi tür bir davranış beklediğine ve bunu nasıl başarmayı umduğuna karar vermelidir.

Disiplinin fonksiyonu, grubun çıkarlarını tehlikeye atabilen bireysel davranışlara sınırlamalar getirmek ve düzeni sürdürmektir. İşletmenin başarılı olması iş disiplini ile olur.

➤ **İş yerinde olumsuz disiplin uygulamanın, disiplini “ceza” tehdidi olarak değerlendirmenin hatalı yönleri şunlardır:**

- Davranışı değil, kişiyi yargılama
- Yanlış zaman
- Yanlış ilişki
- Yanlış tavır
- Yanlış sorumluluk
- Geç müdahale
- Yanlış amaç
- Yanlış mantık

Olumsuz disiplin, çok sayıda kural ve düzenlemelerle çalışanın hareketlerini kısıtlar. Çalışanda kural korkusu oluşur. Ceza ve tehdit yoluyla çalışanı korkutmak ve doğru davranışa yöneltmek olumsuz disiplinin temel özelliğidir. Unutulmaması gereken önemli nokta ise, olumsuz disiplin istenmeyen davranışı ortadan kaldırmaz.

Günümüzde disiplin anlayışı oldukça değişiklik göstermiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerde insanların eğitim seviyelerinin yükselmesi, beklentilerinin farklılaşmış olması, iletişimin artması klasik disiplin anlayışının geçerliliğini büyük ölçüde yitirmesine yol açmıştır.

Toplumdaki sosyal gelişmelere paralel olarak, otoriter, cezalandırıcı olandan yapıcı, teşvik edici, eğitici olana doğru bir gelişim gözlenmektedir. Yönetici, çalışanlarda şahsi sorumluluk duygusu ve öz disiplin geliştirmeye çalışır. Olumlu motivasyon ve demokratik önderlik prensipleri uygular. Çalışanlar arasındaki bireysel farklılıkların bilincindedir. Çalışanlar istenilen davranışı anladıkları, inandıkları ve istedikleri için yaparlar.

Olumlu disiplinin temel özelliklerini olumsuz disipinden ayıran özellikler şunlardır:

- Çalışanı zorlamaz, öz disiplin ve sorumluluk duygusu oluşturmayı hedefler.
- Geçmişle değil, gelecekle ilgilenir.
- Tehdit etmez, teşvik eder.
- Ayrılcı değil, saygı ve güveni ön plana çıkarır.
- Sorunların çözümünde yönetici ve çalışanı sorumlu tutar.
- Başarıyı ödüllendirir.

Etkin disiplin sisteminin oluşması için öncelikle; disiplin tarafsız ve iyi niyetli uygulanmalı, danışmanlık metotlarını içermeli, yönetimin amacı, öz disiplini sağlamak olmalı ve çalışanlar doğru seçilmelidir.

Disiplin kurallarında bulunması gereken özellikleri bazıları şunlardır:

- Kurallar güncel olmalıdır.
- Mantıklı olmalıdır.
- Kurallar açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Kuralların hazırlanmasında olumlu ifadeler kullanılmalıdır.
- Kurallar için yapılmasına katkıda bulunmalıdır.
- Kurallar esnek olmalıdır.
- Kurallar hazırlanırken çalışana söz hakkı verilmelidir.
- Kurallar çevreye uyumlu olarak hazırlanmalıdır.

Etkinlik: Ders sonunda öğrendiğiniz konularla ilgili bir sonuç cümlesi oluştunuz. Bunu arkadaşlarınızla paylaşarak kendinizde eksik gördüğünüz yerleri tamamlayınız.

2.2. Kişilerin Etkileşimi

Durakta üç kişi
Adam kadın ve çocuk
Adamın elleri ceplerinde
Kadın çocuğun elini tutmuş
Adam hüzünlü
Hüzünlü şarkılar gibi hüzünlü
Kadın güzel
Güzel anılar gibi güzel
Çocuk
Güzel anılar gibi hüzünlü
Güzel şarkılar gibi güzel

CEMAL SÜREYA

Kişilerin etkileşiminde sevgi çok önemlidir. Sevgiyi en iyi anlatan yazarlardan biri de **Leo Buscaglia**'dır. Leo Buscaglia bir yazısında sevgiyi şöyle anlatmıştır:

“İnsanlar, bir şeyi ne denli az anarlarsa, o denli çok saygı gösteriyorlar, onun karşılığında boyun eğiyorlar. Hitler'i Einstein'dan; Napolyon'u da Jan Jack Rousseau'dan daha iyi tanıyorlar.

Onlara göre bir diktatör S. Freud'dan daha önemlidir (Dinle Küçük Adam-W. Reich'tan).

Önemli olan nedir?

Yaratıcı ve seven bireyler mi, yoksa üretileni, iyiyi, güzeli yok edenler mi?

“Bir dost kötülük ederse bana, bana ettiklerini bağışlıyorum, ya kendine ettiğini? Kendine ettiğini nasıl bağışlarım!” (Nietzsche)

Resim 2.7: Kişilerin etkileşiminde sevgi çok önemlidir

Ne yazık ki hemen hiç dikkatimizi çekmiyor ama bizler birbirimize giderek daha az “dokunuyor” ve sürekli aramıza mesafe koyuyoruz.

Böylece fiziksel temas yokluğu insanlar arasına duygusal uzaklığı sokuyor. Çağdaş kent yaşamı sanki insanlara duygusal bir zırh giydirmiş, yumuşak ellerine de bir demir eldiven taktırmış.

Böylece kendimizi tuzağa düşmüş ve en yakınlarımıza karşı yabancılaşmış gibi duyumsuyoruz.

Biz insanlar sevmenin yaşanması güzelliğini kabullenip bunu çevreye duyurmaktan neden bu denli korkuyoruz ?”

Hıncal Uluç’un köşe yazısından

2.2.1. Etkileşimin Duygusal Boyutu

2.2.1.1. İyi Niyet

Hayatta hiçbir şey nedensiz değildir, zorluklar bile... İnsanın mücadele ruhunu zorluklarla mücadele etmek kadar, hiçbir şey geliştiremez. Yaşam boyunca belli dönemlerde belli zorluklar yaşarız. Mesela koltuğa tırmanmaya çalışan bebeğinizi iyi niyetinizle alıp koltuğun üstüne oturttuğunuzda ona iyilik yapmış olur musunuz? Yapılması gereken doğru davranış bebeğin koltuğa tırmanması için ona destek olmak, ayağının altına bir şey koymaktır. Bebeği alıp da koltuğa koyanlar, çocukları evlenip anne ya da baba olduğu zamanda onların ebeveyn olma sorumluluklarını paylaşmak zorunda kalabiliyorlar. Sonuç: Kendinin farkında olmadan bir başkasıyla yaşamı paylaşmaya çalışanlar. Kendileri doğmadan doğuran anneler, büyüyemeden çocuk sahibi olan babalar.

“İnsan her şeyi göremez; sevdiğin şeyler seni kör ve sağır eder.” der Mevlana. Sevdiklerimize iyi niyetle, farkında olmadan birçok açıdan faydadan çok zarar sağlıyoruz.

İyi niyet her zaman da iyi sonuçlar doğurmaz. Doğru zamanda doğru davranışı sergilemek gerekir. İnsan bu doğruyu bilse de o doğruyu bulmakta zorlanabilir. İnsan bazen karşısındakine fayda sağlamak için çabalar gibi gözükse de aslında kendi canı yanmasın diye uğraşır ve bunu sanki bir refleks gibi yapar. Kendine bile karşısındakinin iyiliği için uğraştığını telkin eder.

Resim 2.8: Kişilerin etkileşiminde iyi niyet çok önemlidir

2.2.1.2. Ön Yargı

İçinde yaşadığımız toplumdaki birçok sorunun ana nedeni, bireylerin yeterli bilgiye sahip olmadan olayları yorumlamasıdır. Çevremizi hep yargılarız. Örneğin, sınıfa yeni gelen bir öğrenciyi, öğretmeni ya da apartmana yeni taşınan bir kişiyi daha tanımadan hakkında pek çok ön yargıya sahip olabiliriz. Ön yargılar birçok istenmeyen sonuçları doğurur.

Dünyaya baktığımızda geri kalmış toplumların ve ülkelerin hep sorun oluşturduklarını görürüz. Gelişmiş ülkelerin araştırma grupları dünya yüzeyinde huzur içinde yaşamalarını ve müreffeh olmalarını geri kalmış ülkelerde oluşan ön yargılı hareketlere borçludur.

İletişim ve teknolojideki gelişmeler toplumların bilgi seviyesini hızla yükseltmektedir. Bununla birlikte hızlı iletişim bilinçli olarak toplumlarda kargaşa ve bozgunculuk oluşturmak için de kullanılabilir. Boşuna dememişler "Çamur at izi kalsın" diye. İyi insanların başarılı olması kolay değildir. Yine ünlü fizikçi Einstein'ın söylediği rivayet edilen bir söz var. "İnsanlardaki ön yargıyı parçalamak benim atomu parçalamamdan çok daha zor."

2.2.1.3. Sevgi

Sevgi insan hayatı için çok önemlidir. Gebeliğin başından itibaren annenin bebeğini kabul etmesi, sevmesi onun tüm hayatını etkiler. Sevildiğini bilen çocuğun kendine güveni vardır, insan ilişkileri sağlıklı ve mutludur. Sevgi de dokunmanın da önemi büyüktür. Doktorların denetiminde olan bir yetimhanede çok sayıda bebeğin büyümeden öldüğü yönetimin dikkatini çekmiştir. Gıdaları ve temizlik koşulları kırsal kesimlerde yaşayan çocuklardan daha iyi olduğu halde, yetimhanedeki bebekler, yetersiz gıda alan ve pis koşullarda yetişen çocuklardan daha fazla hastalığa yakalanıyor ve ölüyorlardı.

Resim 2.9: Anne ve baba sevgisi her şeyden önemlidir.

Durumu araştıran psikolog, yetimhanede bir bebek bakıcısına 15 bebek düştüğünü görüyor. Çocuk bakıcıları çocukları beslemeye ve onların altını değiştirmeye o kadar çok zaman harcıyorlar ki, onları kucaklarına alacak vakit bulamıyorlardı.

Araştırmacı psikolog, çocukları dört gruba ayırır. Birinci grupta her bir bakıcıya üç, ikinci grupta altı, üçüncü grupta dokuz ve dördüncü grupta on iki çocuk düşüyor. Bakıcılar besleme ve alt değiştirme işleri bittikten sonra geri kalan zamanlarını çocukları kucaklayarak, onlara dokunup, öpüp, koklayarak geçirirler. Bu uygulama birkaç yıl devam eder. Bu sürenin sonunda araştırmacı şu sonuca ulaşır. En çok sevilen ve dokunulan birinci grupta hastalık ve ölüme en az rastlanırken, en az dokunulan ve sevilen gruptaki çocuklarda hastalık ve ölüme en çok rastlanmaktadır.

Sevilmeyen, kucaklanmayan, dokunulmayan çocukların bağışıklık sisteminin gelişmediği değişik araştırmalarla da ortaya çıkmıştır. Kucaklanan ve öpülen çocuk kendisine bir şey söylenirse de sevildiğini ve değer verildiğini bilmekte, böylece hem ruhen hem de bedenen daha sağlıklı gelişmektedir.

Bireyler arası ilişkilerin bir bitki gibi beslenmesi gerekir. Sevgi, saygı, hoşgörü, iyi niyet, değer verme ve fedakârlıkla bu beslenme amacına ulaşır. Herkes gibi çocuklar da kendilerine değer verilmesini ister. Çocuğun gelişmesinde en önemli faktörlerden biri de, küçüken ne derece umursandığı ve sevgi gördüğüdür.

Çocuklarla göz göze gelebilecek şekilde, onun boyuna inmelidir. Çocukla yürürken yürüyüş hızını çocukla aynı ayarda olmalıdır. Yeni biriyle tanışırken çocuklarda mutlaka tanıştırılmalıdır, karşılaşmalarda ya da veda zamanlarında çocuklar görmezlikten gelinmemelidir.

Sevgi anne-baba çocuk ilişkisinde ne kadar önemliyse, eşler arasında da o denli önemlidir. Eşe verilen bir çiçek, güzel bir söz evlilikte sağlıklı ilişkiler içinde önemlidir.

Resim 2.10: Küçük bir gülüş, dokunuş, bakış sevgiyi göstermek için önemlidir.

Öğretmenin sınıfa güler yüzle girmesi “Sizleri çok özledim, nasılsınız?” diyerek derse başlaması öğrencileri motive eder.

İş yerinde sevgi “adam yerine konmak” olarak isimlendirilebilir. Yönetici çalıştığı bireyleri, selamlamalı, güler yüzlü davranmalı, gerektiğinde fikirlerini almalıdır.

Sevgi hayatın her evresinde önemlidir. Sevgisiz yaşanılmaz. Herkes sevildiğinden emin olmak ister. Bundan emin olan birey kendine güvenir, sağlıklı ilişkiler geliştirir.

“ÇOCUKLARIN ANA BABALARINI DAHA YAKINDAN TANIMAK İSTEMEMİN TEK NEDENİ, ANA BABALARI TANIDIKÇA ÇOCUKLARA KIZAMAMAM, ONLARI AFFETMEMDİR.”

LOİS JOHANNOT

Etkinlik:

Ailenizde bulunan kişilere, arkadaşlarınıza, öğretmenlerinize kısacası çevrenizde bulunan kişilere karşı sevgi sözcüklerini kullanınız. Bu sözcüklerin ilişkilerinizi nasıl etkilediğinizi yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.2.1.4. Saygı

Etkinlik:

Öğrencilerden, Lübnanlı yazar Halil Cibran'ın şu sözleri okunarak verilmek istenen mesajı kapsayan bir hikâye oluşturmaları istenir.

“Çocuklarınız sizin çocuklarınız değildir.

Onlar kendini özleyen yaşamın oğulları ve kızlarıdır.

Onlar sizin aracılığınızla gelirler ama sizden gelmezler.

Sizinledirler ama size ait değildirler.

Onlara sevginizi verebilirsiniz ama düşüncelerinizi asla veremezsiniz. Onların kendi düşünceleri vardır.

Onların bedenlerini eve koyun ama ruhlarını hapsetmeyin; çünkü onların canları, sizin rüyanızda dahi ziyaret edemeyeceğiniz yarının evinde oturmaktadır.

Onlar gibi olmaya çalışabilirsiniz, ama onları kendiniz gibi yapmaya uğraşmayın.”

Oluşturulan hikâyeler okunur, içlerinden uygun olanlar seçilerek ve konu ile ilgili konuşulur.

Farklı kültürlerde çocuklara bakış açısı da farklı olmaktadır. Bizim ülkemizde 4 yaşında çocuğu olan anne- baba, onun odasına girerken izin almazken Amerika'da yaşayan bir aile izin almadan içeriye girmez.

Hatta lise çağındaki çocuğunun odasının kapısını örttürmeyen, kapı kapalı ise hışımla giren aileler de vardır.

Bu iki farklı kültürde yetişen kişiler, mekânları ile ilgili farklı sınırlara ve sorumluluk bilincine sahip olarak yetişeceklerdir.

Resim 2.11: Çocuklar oyun oynarken birbirlerine saygı gösterirler.

Her insan saygı görmek, değer verilmek ister. Bunun için öncelikle kendisine ve çevresindekilere değer vermeyi öğrenmeli, başkalarına karşı saygılı olmalıdır. Yoksa aradığı saygıyı bulamaz. Hasan Yılmaz “Öğretmenim Lütfen Bu Kitabı Okur musun?” adlı kitabında kısaca şöyle bir hikâye anlatır:

“Yeni mezun olmuş bir öğretmen atandığı okuluna gelir. Burada öğrencilerin, bir öğretmenin yanından geçerken ceketlerini düğmelediklerini, kenara çekildiklerini görür. Bunun nedenini öğretmen arkadaşına sorar yeni öğretmen. O da gururla, “Bunlardan birkaçını döv, bak o zaman sesleri çıkıyor mu” der. Genç öğretmen de söyleneni yapar ve birkaç öğrenciyi döver. Böylece öğrenciler ona saygı göstermeye başlarlar.

Bir gün genç öğretmen okul dışında gezerken okuldaki öğrencilerini görür ve onlara bakar. Oysa öğrencileri onu görmezlikten gelip yüzüne bile bakmazlar. Bu duruma çok üzülen öğretmen yaptığı hatayı anlar. Saygı görmek için önce kendisinin saygı göstermesi gerektiğini öğrenir.”

Hayat bir “yankı” gibidir. Siz ne söylerseniz onu duyarsınız. Atalarımız ne güzel söylemiş “Ne ekersen onu biçersin.”

2.2.1.5. Hoşgörü

Anne-baba ve çocuk üçgeninin sağlam temeller üzerine kurulması için erkek ve kadın arasındaki iletişimin temelini sağlam olması gerekir. Çocukla ve diğer insanlarla kurulacak ilişkinin sağlıklı olması sevgi, saygı, şefkat, hoşgörü ve paylaşım duygularının yaşanmasına bağlıdır.

Çocuklar belirlenmiş belirli kurallara dâhilinde, isteklerini gerçekleştirmeleri için özgür bırakılmalıdırlar. Büyüme sürecinde yaptıkları bazı hatalar hoşgörü ile karşılanabilmelidir.

Aşırıya varmadan uygulanan hoşgörü çocukta kendine güven duygusunu, yaratıcılığı geliştirir ve çocuk toplumsal bir birey olur.

Çocukluktan başlayarak bireyin yaptığı her davranışta hata bulmak, yaptığı küçük hatalardan dolayı sürekli eleştirmek bireyi mutsuz yapar. Yeterince mutlu olmayan birey, çevresiyle sağlıklı iletişim kuramaz. Kendine güvenmeyen birey, başkalarına da güvenmez. Takdir edilmemiş, onaylanmamış ve cezalandırılmış birey herhangi bir ortamda pasif ve ürkek davranır, diğer insanlarla paylaşım oluşturamaz.

Resim 2.12:Çocuk sevgi ister, hoşgörü ister.

Hoşgörülü olmak, kişinin ve birlikte yaşadığı insanların hayatını kolaylaştırır. Hoşgörülü kişiler, insanlar arası iletişimde başarılı ve kendileri ile barışık olurlar. Ancak hoşgörünün aşırı olması ve sınırları aşması kişinin yaşamdaki dengesini bozar. Birey için yemek yemek bedensel bir ihtiyaçtır ve bu ihtiyacı dengeli karşılamak zorundadır. Aşırı yemek vücuda nasıl zararlı ise, hoşgörünün fazlası da ruh sağlığına zararlıdır.

Hoşgörsünü yerinde ve zamanında kullanan annelerin çocukları öz güveni gelişmiş, kendisiyle barışık olurlar. Ancak aşırı hoşgörülü annelerin çocukları hırçın, öfkeli, şımarık ve yönergelere duyarsız olurlar. Çocuk zamanla bu davranışlarını zaman içerisinde çevresindeki her insana karşı genellemeye başlar. Aşırı hoşgörülü anneler çocuklarına sınır koymadıkları için, bu çocuklar disiplinsiz, nerede nasıl davranacaklarını bilmeyen çocuklar olarak hayata atılırlar.

Bu çocukların ergenlik dönemleri de zor geçer. Ergenlikte belirli kurallar koymaya çalışan anne-baba bunda başarısız olur. Çünkü disiplin erken çocukluk döneminde öğrenilmesi gereken bir davranış biçimidir.

Aşırı hoşgörölü annelerin çocukları ömür boyu mutluluğu ararlar. Yetişkinlik döneminde de zorluk çekerler. Yaşamlarında karşılarna çıkan insanları kendilerine yetmiyormuş gibi hissederler. “Her şeyi ben bilirim, en doğru benim, benim yaptıklarımı aşırı hoşgörü ile karşılayacaksın.” biçimindeki beklentilerden dolayı hem eşlerini hem de kendilerini mutsuz ederler. Sürekli arayış içine girerler.

KİŞİNİN, KENDİNE VE YAŞAMA BAKIŞ TARZININ TEMELLERİ ÇOCUKLUKTA ATILIR.

NATHANİEL BRANDEN

2.2.1.6. Fedakârlık

Fedakârlık, insan ilişkilerinde önemlidir. İnsanların zaman zaman bazı konularda fedakârlık yaparak karşısındaki kişiye verdiği değeri göstermesi bireyi mutlu eder. “Arkadaşım beni seviyor, annem bana değer veriyor, benim için bunu yapar.” diye düşünmesi güven duygusunu geliştirir. Sözlükte fedakâr, kendini, çıkarını, zamanını ya da başka bir şeyini feda etmekten çekinmeyen, özverili kişidir.

Resim2.13: Hayatın her döneminde anne hep fedakârdır.

Her şeyin fazlası zararlı olduğu gibi, fedakârlığın fazlası da bireye zarar verebilir. Aşırı fedakârlık edenler, kendi isteklerini bir kenara bırakarak başkalarının onlardan istediği gibi davranmaya çalışırlar. Aşırı fedakâr anneler, hiçbir zaman kendi istedikleri gibi yaşamazlar, sürekli çocukları, eşleri mutlu olsun diye kendi hayatından fedakârlık yaparlar. Onlar istemiyor diye çalışmayan, onları yalnız bırakmamak için arkadaşları ile dışarı çıkmayan anneler vardır.

Aşırı fedakâr kişiler, çevrelerinde “uyumlu” izlenimini bıraksalar da görünüşteki bu uyumluluk, günü geldiğinde birtakım patlamalara, çatışmalara yol açabilir. Bekli de “Yumuşak atın çiftesi sert olur.” sözü ile aşırı fedakâr kişilerin, günün birinde yoğun bir öfke yaşadıklarıdır. Birey günün birinde pişman olabileceği düzeyde aşırı fedakâr olmamalıdır.

2.2.2. Etkileşimde Konuşma ve Dinlemenin Önemi

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Önce hafiften bir rüzgâr esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda;
Uzarlarda, çok uzarlarda,
Sucuların hiç durmayan çingirakları;
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı.

ORHAN VELİ KANIK

Etkinlik: Dinlemenin önemi

- Öğretmen sınıftaki öğrencileri A ve B olarak iki gruba ayırır. Bir A'dan, bir B'den olmak üzere herkes eşleşir.
- İlk önce A'lar herhangi bir konu hakkında doksan saniye konuşurlar. B'ler dinleyecekler. Ama her otuz saniyede de farklı biçimde dinleyecekler. Otuz saniyenin dolduğunu öğretmen ellerini çırparak gösterecektir.
- İlk otuz saniyede B'ler yüz ifadeleri, beden duruşları ile A'ları dinleyecekler. Dinleyen güler yüzlü olacak, karşısındakinin gözlerinin içine bakacak, ara sıra onu takdir eden sözler söyleyecek. İkinci otuz saniyede dinleyen konuşana aşağılayarak bakacak, onun söylediklerini onaylamadığını belirten ifadeler kullanacak ve ara sıra konuşma tarzını veya söylediği şeyleri eleştirecek.
- Son defa öğretmen elini çırpıp son otuz saniyeyi haber verdiğinde A konuşurken B dinlemeyecek, "Sen yoksun, umurumda değilsin." bilincinde olacak. A konuşurken B onun yüzüne bile bakmayacak.
- Daha sonra roller değiştirilerek aynı çalışma tekrar edilir. Uygulama sonunda "Neler hissettiniz, nelerin farkına vardınız?" diye öğrencilere sorulur.

Yukarıdaki etkinlikte de görüldüğü gibi farklı dinleme şekilleri konuşanı etkiler. Bireyi, dikkatle gözlerinin içine bakarak dinlemek, konuşanın kendini değerli hissetmesini, anlattıkları konuyu önemli görmesini, daha da yaratıcı biçimde, zevkle konuyu geliştirmesini sağlar. Konuşanı aşağılayarak bakarak dinlemek, anlatacaklarını unutmamasına, konuşmaktan zevk almamasına ve gerginleşmesine neden olur. En kötü dinleme şekli de "Sen yoksun, umurumda değilsin." şeklindeki dinleme şeklidir. Bu şekilde dinlenen birey, kendini bir hiç gibi hisseder "Duvara konuşsam daha iyi olur." gibi bir duyguya kapılır.

Dinleme, en önemli iletişim davranışıdır ve çok önemli bir davranıştır. Çünkü insanlar, ancak bir başkası tarafından dinlenince kendini bulur, kim olduklarını anlarlar. Dinlenmeyen çocuk gelişemez.

Çocuğu önce dinlemek, dinledikten sonra konuşmak gerekir. Çocuğun gelişmesi için ailede dinleme ne denli önemliyse, öğrencinin gelişmesi için de sınıfta dinlenmesi o denli önemlidir.

Ailede dinlenmeyen çocuk, kendisini dinleyen arkadaşlarına uyar; arkadaşlarının yanlış alışkanlıkları varsa, onlara uyararak kötü alışkanlıklar edinebilir. Boş bir sandalyeye karşı konuşmak insanı nasıl yorarsa, onu dinlemeyen birine karşı konuşması da o kadar yorucu ve sıkıcı olur. Konuşmanın kalitesi ve hoşluğu, karşıdakinin dinleme kalitesinin bir sonucudur.

Dostluklar, ancak dinlemenin sonucunda oluşur. Çoğu kişi dostlukların konuşma sonucu oluştuğunu sanır, oysa dinlemenin sonucunda oluşur.

Dinlemesiyle insanları anlayan, değer veren kişi, öyle bir güven ve anlayış ortamı yaratır ki, bu ortam içinde herkes onu özler, onunla beraber olmak ister. İnsanlar birbirini dinlemezse, evlilikte, iş yaşamında, günlük hayatında, gelişme potansiyelini ve kalitesini kaybeder.

Konuşmaya değer olmayanlarla konuşursan kelimeleri kaybedersin. Konuşmaya değer olanlarla konuşmazsan dostlarını kaybedersin.

KONFÜÇYÜS

Konuşmak kızgın patates gibidir; kimin elindeyse onun elini yakar. Atın karşıya, sizin eliniz yanmasın. Ne kadar çok konuşuyorsanız o kadar az dinlersiniz.

Birey karşısındakinin fikirlerine katılmadığında, onu ikna etmeye çalışır. Mevlana bu konuda çok güzel bir söz söylemiştir, “Aptalın karşısında kitap gibi sessiz ol.” Batı’da da bununla ilgili bir deyim vardır. “Budalayla tartışma, dışarıdan bakanlar farkı anlamayabilirler.”

Etkileşimde konuşmak da dinlemek de çok önemlidir. Fakat sırf konuşmuş olmak için konuşmak, konuşurken kimseye sıra vermemek, kendi konuşması bitince karşıdakini dinlememek iletişimi engeller.

Konuşmak zor gibi gözüktür. Fakat asıl zor olan dinlemektir. Ne kadar dinlerseniz, o kadar çok şey öğrenirsiniz. Sevginin en güzel belirtisi dinlemektir.

Sessizliği dinleyin, kuş seslerini, annenizin sesini dinleyin, çocukların haykırıışlarını dinleyin.

Etkinlik: Kompozisyon yazma

“Konuşmaya değer olmayanlarla konuşursan kelimeleri kaybedersin. Konuşmaya değer olanlarla konuşmazsan dostlarını kaybedersin.”

KONFÜÇYÜS

Bu söz öğrencilere verilerek bununla ilgili öğrendiklerini pekiştirecek bir kompozisyon yazmaları istenir.

“Aşk köprü kurmaktır, insanlar köprü kuracaklarına duvar ördükleri için yalnız kalırlar.” NEWTON

2.2.3. Etkileşimde Kitle İletişim Araçlarının Rolü

Eskiden çocuğun sosyalleşmesinde en etkin kurumlar aile, okul ve arkadaşlardı. Oysa şimdi özellikle modern toplumlarda kitle iletişim araçları sosyalleşme sürecini etkileyen önemli faktörlerdir. Televizyon bunlar arsında en etkinlerindedir.

Günümüzde insanlar, televizyonda gördükleri ile yaşam biçimi ve toplumun politikası hakkında bilgi sahibi olmakta, başkalarına olan tutumlarını bunlara göre ayarlamaktadır. Televizyonda gösterilen reklâmların da birey üzerindeki etkisi yadsınmaz.

Medyanın insanlar üzerinde olumlu olduğu kadar olumsuz etkilerinin de olduğu unutulmamalıdır. Özellikle şiddete yönelik filmler, diziler çocukların sosyalleşmesinde çok zararlı etkiler yapar. İnsanlar 18 yaşına gelinceye kadar, yaklaşık 18.000 insanın boğulduğunu, bıçaklandığını, kurşunlandığını, zehirlendiğini vb. televizyon programlarında izlemektedirler. Bu durum insan psikolojisini olumsuz şekilde etkilemekte, yanlış modellere sebep olmaktadır.

1980 yılında bu konuda Kanada'da yapılan araştırmanın sonucu şöyledir. Bu araştırma Kanada'da birbirine çok yakın iki kasabada yapılmıştır. Bu kasabalar ırksal ve toplumsal sınıf açısından büyük benzerliklere sahiptir ve birinde televizyon varken diğerinde yoktur.

Resim 2.14: İletişim araçları yaşamı kolaylaştırır.

Araştırmacılar bu iki kasabanın çocuklarını karşılaştırmışlardır. Televizyon olmayan kasabadaki çocukların hem sözel hem de fiziksel açıdan daha az saldırgan olduğunu tespit etmişlerdir. İki sene sonra bu kasabaya televizyon gelmiş ve araştırmacılar bu kasabadaki çocukları tekrar test etmişlerdir. Sonuçta kasabalarına sonradan televizyon gelen çocuklarla daha önceden televizyonu olan çocukların aynı seviyede saldırgan oldukları ortaya çıkmıştır (williams 1986).

Televizyon, insanları nefret, kin ve hırsla doldurmaktadır. Haberler, reality showlar, filmler, diziler ve hatta çizgi filmler insanları fiziksel şiddete itmektir. Şiddet çocukların oyunlarına, sözlerine yansımaktadır. Yapılan araştırmalar çocuğun saldırgan davranışları taklit ettiğini ortaya çıkarmıştır.

J.L. Singer ile D.S. Singer, 1980 yılında İngiltere’de yaptıkları bir araştırmada yatılı okulda kalan 13–16 yaş grubu çocuklar ikiye ayrılmışlardır. Bir gruba 15 gün süreyle yalnızca komik ve sosyal programlar izlettirilmiş. İkinci gruba ise şiddet içeren filmler, programlar gösterilmiş. Yapılan testler sonucunda birinci grupta hoşgörü, tartışma, iletişim ve gülme düzeyi; ikinci grupta ise sözel ve fiziksel saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Görölüyor ki, kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon bireylerin sosyalleşmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu yüzden televizyon izlerken seçici olmalı, televizyona ayrılan süre, kendini geliştirmek için ayrılmalı, bunun içinde kitap okunmalıdır. Program yapımcılarda bireylerin sosyalleşmesini destekleyici programlar yapmalıdır.

Resim 2.15: Kitle iletişim araçlarının çocuklara olumsuz etkilerine karşı dikkatli olunmalıdır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Öğrenme faaliyeti 2 kapsamında görmüş olduğunuz bütün konular ile ilgili sorular ve cevapları içeren eşleştirme kartları hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Uygun çalışma ortamı hazırlayınız.	➤ Ortamın sessiz ve konsantrasyonunuzu bozmayacak şekilde olmasına özen gösteriniz.
➤ Çalışmanız için gerekli materyalleri hazırlayınız.	➤ Konularla ilgili kaynakları ve makas, karton, kalem cetvel gibi eşleştirme kartlarını hazırlamak için gerekli malzemeleri masanıza yerleştiriniz.
➤ Problem çözme teknikleri konusunu inceleyiniz.	➤ Konuyu ve alt başlıklarını dikkatlice okuyunuz. Değişik kaynaklara da ulaşınız.
➤ İş hayatında insan ilişkileri konusunu inceleyiniz.	➤ Değişik kaynaklara da ulaşarak konuyu dikkatlice okuyunuz.
➤ Soru kartlarının her birine yazmak için konu ile ilgili sorular hazırlayınız.	➤ Soruların açık ve anlaşılır olmasına dikkat ediniz. ➤ Soruların açık uçlu olmasına dikkat ediniz. ➤ Soruların konuyu kapsayacak şekilde uygun sayıda olmasına dikkat ediniz.
➤ Cevap kartlarına yazmak için sorulara uygun cevapları hazırlayınız.	➤ Cevapların anlaşılır ve net olmasına dikkat ediniz.
➤ Eşleştirme kartlarınızı hazırlayınız.	➤ Dilediğiniz iki renk fon kartonlarını birini sorular diğerini cevaplar için kullanılmak üzere 8×10cm olacak şekilde eşit boyutlarda kesiniz. ➤ Hazırladığınız soruları belirlediğiniz bir renge cevapları da diğerine yazınız.
➤ Hazırladığınız eşleştirme kartlarını kullanarak arkadaşınızla uygulama yapınız.	➤ Masaya soru kartlarını ve cevap kartlarını yazılar iç kısma gelecek şekilde ters olarak yerleştiriniz. Sıra ile kart çekerek soru ve cevapları doğru şekilde eşleştiriniz.

KONTROL LİSTESİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmayı kendiniz ya da arkadaşlarınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Uygun çalışma ortamı hazırladınız mı?		
2. Çalışmanız için gerekli materyalleri hazırladınız mı?		
3. Problem çözme teknikleri konusunu incelediniz mi?		
4. İş hayatında insan ilişkileri konusunu incelediniz mi?		
5. Soru kartlarının her birine yazmak için konu ile ilgili sorular hazırladınız mı?		
6. Cevap kartlarına yazmak için sorulara uygun cevapları hazırladınız mı?		
7. Eşleştirme kartlarınızı hazırladınız mı?		
8. Hazırladığınız eşleştirme kartlarını kullanarak arkadaşınızla uygulama yaptınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmayı kontrol listesine göre değerlendiriniz.

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonucunda eksikiniz varsa, faaliyete dönerek ilgili konuyu tekrarlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki boşlukları doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. () Disiplin, çalışanların örgütsel kural, düzenleme, politika ve normlardan sapmalarını engelleyen ve düzelteren eylemleri kapsar.
2. () Bir ekibin etkinliği, üyelerinin tavırlarına ve becerilerine olduğu kadar, ekibin kullandığı yöntemlere ve ekip kültürüne gösterilen ilgiye bağlıdır.
3. () Kucaklanan ve öpülen çocuk kendisine bir şey söylenmese de sevildiğini ve değer verildiğini bilmekte, böylece hem ruhen hem de bedenen daha sağlıklı gelişmektedir.
4. () Aşırıya varmadan uygulanan hoşgörü, çocukta kendine güven duygusunu, yaratıcılığı geliştirir ve toplumsal bir birey olur.
5. () Aşırı hoşgörülü annelerin çocukları hırçın, öfkeli, şımarık ve yönergelere duyarsız olurlar.
6. () Aşırı fedakâr kişiler, çevrelerinde “uyumlu” izlenimini bıraksalar da, görünüşteki bu uyumluluk, günü geldiğinde birtakım patlamalara, çatışmalara yol açabilir.
7. () İnsanlar, ancak bir başkası tarafından konuşunca kendini bulur, kim olduklarını anlarlar. Konuşmayan çocuk gelişemez.
8. () Dostlukların dinleme sonucu oluştuğunu sanır, oysa konuşmanın sonucunda oluşur.
9. () Özellikle modern toplumlarda kitle iletişim araçları sosyalleşme sürecini etkileyen önemli faktörlerdir. Televizyon bunlar arasında en etkinlerindedir.
10. () Toplumdaki sosyal gelişmelere paralel olarak otoriter, cezalandırıcı bir disiplin anlayışı gözlenmektedir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevapladığınız sorularla ilgili öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

Tüm cevaplarınız doğru ise modül değerlendirmeye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Modül ile kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları cevaplandırarak belirleyiniz. Soruların yanındaki boşlukları doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. () Mutlu insan hem fiziksel ihtiyaçları hem de psikososyal ihtiyaçları zamanında ve yeterli karşılanmış insandır, diğer insanlarla uyumludur.
2. () Olumsuz disiplin istenmeyen davranışı ortadan kaldırmaz.
3. () Şiddete yönelik filmler, diziler çocukların sosyalleşmesinde çok zararlı etkiler yapar.
4. () Ailede dinlenmeyen çocuk, kendisini dinleyen arkadaşlarına uyar; bu çocuğun gelişimi için yaşanılacak bir süreçtir.
5. () Aşırı fedakârlık edenler, kendi isteklerini bir kenara bırakarak başkalarının onlardan istediği gibi davranmaya çalışırlar.
6. () Aşırı hoşgörülü annelerin çocukları ömür boyu mutlu olurlar. Yetişkinlik dönemini de rahat geçirirler.
7. () Tartışmaları birbirini daha iyi anlama yolunda atılmış bir adım olarak kabul etmek, ekip gelişimini destekleyen davranışlardan biri değildir.
8. () Az sayıdaki köklü ailelerde söz konusudur, Sosyal küllüplere üyedirler. Bu özellikler üst sosyal sınıfta olan bireylere aittir.
9. () Yeni dinler toplum üyelerine, güç çevre şartları içinde varlığı sürdürme mücadelesi için korku oluşturmuştur.
10. () Din, ahlak, örf ve âdet kurallarının yetersiz kalması, hukuk düzenini geliştirmiştir. Toplumu düzenleyen kurallardan en önemlisi ve en etkilisi örf ve âdetlerdir.
11. () Belirli davranış biçimlerinin toplumda yerleşmesi ve bu davranışların tekrarlanması zorunluluğu inancının yaygınlaşmasıyla örf ve âdet kuralları oluşur.
12. () Ahlak kuralları, belirli bir kişi, grup ya da toplum için geçerli olan değer yargılarıdır.
13. () Çalıştığı iş yerinde, toplantılarda, yer ve zamana uygun giyinilmeli, abartılı kıyafetlerden, takılardan, makyajdan kaçınılmalı, sadeliğe önem verilmelidir.
14. () Dinlemek ve anlamak, anladığını değerlendirerek karar vermek ve kendi mesajlarını iletmek şeklinde çift yönlü bir iletişim başarının anahtarıdır.
15. () Toplumun maddi ve manevi kültür öğeleri yaşamın ekonomik politika ve dini yönleri ile sınırlıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yaptığınız değerlendirme sonucunda, eksikleriniz varsa öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

Bütün soruları doğru cevapladıysanız; tebrikler! Modülü tamamladınız. Öğretmeniniz size çeşitli ölçme araçları uygulayacaktır. Öğretmeninizle iletişime geçiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1'İN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	Y
4	D
5	Y
6	Y
7	D
8	D
9	D
10	Y

ÖĞRENME FAALİYETİ 2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	D
5	D
6	D
7	Y
8	Y
9	D
10	Y

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	Y
5	D
6	Y
7	Y
8	D
9	Y
10	Y
11	D
12	Y
13	D
14	D
15	Y

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- CÜCELOĞLU, Doğan, **İletişim Donanımları**, İstanbul, 2002.
- CÜCELOĞLU, Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, İstanbul, 1992.
- İZGÖREN, Ahmet Şerif, **Dikkat Vücudunuz Konuşuyor**.
- ÖZ, İlkin, **Anne Baba Olma Sanatı**, Ankara, 2005.
- ÖZ, İlkin, **Çocuk ve iletişim**, Ankara, 1997.

KAYNAKÇA

- BİLEN, Mürüvvet, “**Sağlıklı İnsan İlişkileri**”
- CHAPMAN, Gary, “**5 Sevgi Dili**, İstanbul, 2001.
- CÜCELOĞLU, Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, İstanbul, 1992.
- CÜCELOĞLU, Doğan, **İletişim Donanımları**, İstanbul, 2002.
- DOĞAN, Süleyman, **Mutlu Aile, Mutlu Çocuk**, İstanbul, 2003.
- DÖKMEN, Üstün, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, İstanbul, 2003.
- DÖNMEZER, Sulhi, **Sosyoloji**, Ankara, 1984.
- GORDON, Thomas, **E.A.E. Aile İletişim Dili**, İstanbul, 2005.
- İZGÖREN, Ahmet Şerif, **Şu Hortumlu Dünyada Fil Yalnız Bir Hayvandır**, Ankara, 2006
- NAZİK, M. Hamit, Ateş BEYAZIT, **İnsan İlişkileri ve İletişim**, Ankara, 2005.
- NAVARO, Leyla, **Beni Duyuyor musun?** İstanbul, 1987.
- ÖZKALP, Enver, Hüsnü ARICI, Rüveyda BAYRAKTAR, Orhan AYDIN, Buket ERKAL, Ali UZUNÖZ, **Davranış Bilimlerine Giriş**, Eskişehir, 2003.
- ÖZ, İlkin, **Çocuk ve İletişim**, Ankara, 1997.
- ÖZ, İlkin, **Anne Baba Olma Sanatı**, Ankara, 2005.
- www.hukuk.gen.tr
- www.canaktan.org
- www.sosyalhizmetuzmani.org
- www.danışmend.com
- www.sporbilim.com.

TERAPÖTİK

BECERİLER

Terapötik beceriler şunlardır:

1) Yapılama: Psikolojik danışmanın ilk oturumunda kullanılması gereken bir beceridir. Psikolojik danışmaya yeni gelen, psikolojik danışma hakkında pek bir şey bilmeyenlere bilgi vermek amacıyla kullanılır. Çok fazla uzun olmamalıdır. Ayrıca psikolojik danışma kurallarından bahsetmek de yapılama içerisinde yer alır. Örneğin; her hafta aynı saatte birlikte olacağız, psikolojik danışma oturumları 55 dakika olacaktır, konuşulanlar aramızda gizli kalacaktır, gönüllülük esastır.....vs.

2)Yakından İlgilenme: Yakından ilgilenme davranışı danışana bir insan olarak saygı duyulduğunu ve danışanın sözlerine önem verildiğini belirtir. Danışanın kendine güvenini artırmak ve güvenli bir ortam oluşturmak için kullanılır.

Olumlu yakından ilgilenme davranışının özellikleri:

- Psikolojik danışman rahat ve doğal bir şekilde oturmalıdır. Psikolojik danışman rahatsa karşısındakini daha iyi dinleyebilir.
- Psikolojik danışman değişik şekillerde gözle iletişim kurabilmelidir. Gözle iletişim kurma ilgiyi ve saygıyı ilettiği için iletişimde önemlidir.
- Psikolojik danışman danışanın söylediklerinden yola çıkarak tepkiler vermelidir.

Bu beceriyi kullanan psikolojik danışmanın amacı, ilgiyle dinlemek, uygun bir göz ilişkisiyle, doğal bir duruşla danışanın söylediklerine sözel tepkiler vermektir.

Yakından ilgilenme davranışı terapötik sürecin başından sonuna kadar her oturumda kullanılması gereken bir beceridir.

3)Konuşmaya Açık Davet: Bu beceri, danışanın kendisini daha iyi anlatabilmesi amacıyla açık uçlu sorular sorma becerisidir. Açık uçlu sorular, danışanın kaygıları, duyguları, düşünceleri etrafında odaklaşır ve danışanın sorunlarının açığa kavuşmasını sağlar.

Açık uçlu sorular, yani konuşmaya açık davet;

- Görüşmenin başlamasına yardımcı olur
- Danışanın belli bir noktada odaklaşmasını sağlar
- Danışanın dikkatini belli bir noktada odaklaştırmasını sağlar
- Psikolojik danışmanın, danışanın sözcüklerini daha iyi anlaması için belirli davranış örneklerinin ortaya çıkmasını sağlar
- Danışanın dikkatini düşünceleri üzerinde odaklaştırmasını sağlar

Konuşmaya açık davet becerisi, somutluk, yüzleştirme, ilişkinin şimdi ve buradılığı terapötik koşullarını yerine getirmek için kullanılan bir beceridir.

Örnek:

- Görüşmeye başlamayla ilgili örnekler:
- Neler olup bitti?
 - Bugün neler hakkında konuşacağız?
 - Geçen haftadan beri neler oldu?

Belli bir noktada odaklaşmak için örnekler:

- O durum hakkında daha fazla söz eder misin?
- Anladığımı sanmıyorum, açıklama getirir misin?
- Duygular üzerinde odaklaşmak için örnekler:
 - Olay olduğunda neler hissettin?
 - Şimdi duyguların nelerdir?

Örneklerin ortaya çıkarılması için örnekler:

- Bana örnek verir misin?
- Mutluyum demekle neyi kastettin?
- Düşünceler üzerinde odaklaşmak için örnekler:

·Bu konuda neler düşünüyorsun?
·Şu anda neler düşünüyorsun?

4)Asgari Düzeyde Teşvik: Psikolojik danışmanın az düzeyde konuşup danışanın konuşmaya sevk edilmesidir. Danışanın söylediklerini açıklamaya başladıktan sonra psikolojik danışmanın görevi, danışanın konuşmasının devamını sağlamaktır. Tek kelimededen oluşan sorular, bazı anahtar kelimelerin tekrarı, basit “hmm, hmmm” lar ve baş sallamalar danışana dinlendiği mesajını verir. Bu beceri oturumların başında ilk oturumlarda kullanılmamalıdır. Tek başına değil diğer becerilerle kullanılmalıdır. Asgari düzeyde teşvik, danışanın söyledikleri içinde önemli olan anahtar sözcüğün tekrar edilmesi, tek kelimelik pekiştireçler kullanılması, kısa cümleler kullanılması şeklinde olabilir.

Örnek:

·Anahtar sözcüklerin tekrarı:
Danışan: Oğlu beni rahatsız ediyor.
Danışman: Rahatsız ediyor
·Tek kelimeli pekiştireçler: Sonra, evet, nasıl ve gibi sözcükler
·Kısa cümleler: Danışanın anlatmaya devamını sağlamak için psikolojik danışman, “daha anlat” , “örnek ver” diyebilir.

5) Duyguların Yansıtılması: Duyguların yansıtılması, danışanın duygularının açığa kavuşturulmasına ilişkindir. Bu beceri danışanın duygularını belirginleştirmeye, psikolojik danışmanın duygularını doğru algılayıp algılamadığını denetlemeye yarar.

Örnek:

Danışan(Ağlamaklı):Üzerimde o denli sorumluluk var ki zaman zaman çocuklarımı bile istemiyorum. Onlara ihtiyaçları olan şeyleri veremiyorum. Ancak onlar olmadan yaşayamam.
Danışman: Üzerindeki baskılardan boğulduğunu hissediyorsun ve çocuklarına iyi annelik yapamıyorsun.
Danışan: Kendimi önemsiz hissediyorum.

Sanki karıma sağlamam gereken tek şey maddi destek. O, o denli yeterli ki sanki bana ihtiyacı yok gibi
Danışman: Bir eş olarak kendini yetersiz hissediyorsun. Sanki sadece maddi olarak bir şeyler vermek gerekir.

6)İçeriğin Yansıtılması: Danışanın söylediklerinin içerik bakımından açıklığa kavuşturulmasıdır. İçeriğin yansıtılması, danışanın düşüncelerinin psikolojik danışmanca doğru anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmeye, fikirlerin daha belirgin bir şekilde ifade edilerek kristalleşmesine, Psikolojik danışmanın danışanın düşüncelerini anlamaya çalıştığını iletmeye yarar.

Örnek:

Danışan: Öğretmen iyi hazırlanıyor, tartışma ortamı sağlıyor, öğrencilerine ders dışında da yardım ediyor.
Danışman: Yeterli biri
Danışan: Kasabada otumak....Burada hiçbir şey yapılmıyor.
Danışman: Özgür değilsin
Danışan: Okul rezil, ulaşım kötü, kaloriferler yanmıyor.
Danışman: Kötü bir okula düştün

7) Kişiselleştirme: Yardım etmede etkili olabilmek için danışanın söylediklerinin ötesine geçmeliyiz. Gerçek anlamda, danışanın söylediklerine eklemeler yapmalıyız

Anlamanın kişiselleştirilmesi:

Örnek: Çok öfkелisin çünkü kazanmak için fırsatı kaçırdın
Çok mutlusun çünkü annenle baban artık iyi geçiniyorlar
Düş kırıklığına uğradın, çünkü arkadaşın sana defterini vermedi

Problemin kişiselleştirilmesi:

Örnek: Çok üzülüyorsun, çünkü başarısızsın
Çok öfkелisi, çünkü anında cevap veremiyorsun

Yüreğin sıkılıyor, çünkü istediklerini elde edemedin

Amacın kişiselleştirilmesi:

Örnek: Çok üzülüyorsun çünkü anında cevap veremiyorsun ve vermek istiyorsun
Düş kırıklığına uğradın çünkü derslerinde başarısızsın ve başarılı olmak istiyorsun

8) Özetleme: Özetleme kullanılırken danışanın konuştuğu, tüm görüşme veya görüşmenin bir kısmı özetlenir. Bu beceri oturumların sonunda veya oturumun başında bir önceki oturumu hatırlatmak için ya da bir konudan diğerine geçerken kullanılır.

Özetleme iki şekilde yapılır; ya psikolojik danışman kendisi yapar ya da danışana yaptırır.

Psikolojik danışma oturumlarının başında ve sonunda özetleme neden gereklidir:

- Danışanın davranışsal amacına yönelik çalışıp çalışmadığını anlamak için
- Psikolojik danışmanın ilgiyle dinleyip daha önceki oturumlara ilişkin danışanın söylediklerini aklında tutabildiğini, bir başka deyişle danışanla ilgilendiğini göstermek için
- Danışanın kendine ilişkin birçok gerçeğin ve duygunun farkında olabilmesi için
- Eğer özetleme danışana yaptırılırsa, danışanın sorumluluk almayı öğrenmesi için
- Sonlandırma oturumuna hazır olunması için
- Oturumlarda nasıl bir gelişme görüldüğü ve nerede tıkanıldığını anlamak için özetleme yapılır.

Örnek:

Psikolojik danışman: Bir önceki oturumda ne olmuştu?

Psikolojik danışman: Bu oturumda neler oldu?

Psikolojik danışman: Bana öyle geliyor ki başka konuya geçiyorsunuz, öyleyse şimdiye kadar olanları bir özetler misiniz?

9) Paylaşırma: Paylaşırma becerisi daha

çok gurupla psikolojik danışmada kullanılan bir beceridir. Psikolojik danışmanın gurup üyelerinden birinin daha önceki oturumlardan birinde anlattığı yaşantıları ve duygularıyla, diğer gurup üyelerinin yaşantı ve duyguları arasında benzer yanlara dikkat çekmesidir. Böylece gurup üyeleri kendilerini gurup içerisinde yalnız hissetmezler.

Örnek:

Psikolojik danışman: Benzer yaşantıları olanlar var mı?

Psikolojik danışman: Benzer duyguları yaşayanlar getirebilir.

Psikolojik danışman: Ayşe sen de annenin kaybettiğinde şu anda Ali'nin yaşadıklarını yaşamıştın.

10)Bağlama: Psikolojik danışmanın, danışanın daha önceki oturumlarda anlattıkları, yaşadıkları ile o anda anlattıkları ve yaşadıkları arasında paralellik kurmasıdır. Bağlama becerisini iyi kullanabilmek için, psikolojik danışmanın gerek gurupla psk. danışmada gerekse bireysel psk. danışmada sürece dikkat etmesi gerekir. Örneğin, farklı olaylar karşısında danışanda aynı duygu yaşanıyorsa danışanın dikkati bu noktaya çekilmelidir. Bağlama becerisi, danışanın farkındalık kazanmasını sağlar.

Örnek:

Psikolojik danışman: Ayşe eşin sana sinemaya gidelim dediğinde “fark etmez” demiştin. Pikniğe gidip gitmeme konusunda da “fark etmez” dedin. Psikolojik danışman(Üçüncü oturumda):Başkaları seni kullanınca öfkelenildiğini belirttin, şimdide adam yerine konulmayınca öfkeleniyorsun.

11) Sessizlik: Sessizlik yerinde kullanıldığında danışanların söylenenleri kafasından geçirmesi, toparlaması, özümsemesi, bazı duygu ve özelliklerin farkında olması için çok yararlı olur.

Eğer sessizlik psikolojik danışmanca bozulacaksa ilişkinin şimdi ve buradalığı koşulu kullanılmalıdır.

·Şu anda neler hissediyorsun?
·Şu anda seninle benim aramda neler geçiyor?

·Bu sessizlik ne anlama geliyor? gibi sorular sorulabilir. Bu tür sorular danışanın anı yaşaması, duygularının ve yaşadıklarının farkında olabilmesi için danışanı kamçılayan sorulardır.

TERAPÖTİK KOŞULLAR

1-Empati: Karşımızdakinin duygularının yoğunluğunu ve anlatımı algılama ve anlama ve onu anladığımızı karşımızdakine anlatma yeteneğidir. Empatide iki yön söz konusudur; danışanın söylediklerini anlam bakımından anlamak ve danışanın duygularını anlamak ve bunu ona iletmektir.

2-Saygı: Psikolojik danışmanın danışanı ayrı bir kişi olarak, düşünce duygu ve eylemlerinde özgür olduğunu kabul etmesi ve iletilmesidir.

3-Saydamlık: Dürüstlük, içtenlik, doğruluk anlamına gelir. Psikolojik danışmanın danışma sürecinde saydam olması gerekir. Saydam olabilmesi için de kendini açma ve ilişkinin şimdi ve buradalığı önemlidir.

4-Somutluk: Psikolojik danışmanın, danışanı genel konuşma yerine, belirgin, kendine özgü, duygu değer, düşünce ve sorunları anlatması için güdülemesi ve cesaretlendirmesidir.

Somutluğun İşlevleri:
·Psikolojik danışmanın tepkilerini, danışanın yaşantı ve duygularına yakınlaştırır.

·Psikolojik danışmanın, danışanı yanlış anlamasını düzelterek kesinlik ve anlayış sağlar

·Danışanı belirli problem alanlarına

odaklaşması için cesaretlendirir.

5-İlişkinin şimdi ve buradalığı: Terapötik ilişki içinde danışanla danışmanın o andaki etkileşimine ilişkin şimdi ve buradalığı denir.

6-Kendini açma: Danışanın kendini yalnız hissetmemesi, iç gözü kazanması amacıyla, psk. danışmanın kendi yaşantı ve duygusuyla ilgili paylaşımında bulunmasına kendini açma denir.

7-Yüzleştirme: Psk. danışmanın danışana saygısını kaybetmeden empati kurarak, zamanlamayı iyi yaparak, kesin olmadan danışanın ideal benliğiyle gerçek benliği, sözleriyle davranışları arasındaki tutarsızlık ve çelişkileri ortaya koyma sürecine yüzleştirme denir.

Yüzleştirme 3 açıdan yapılır:

·İdeal benlikle gerçek benlik arasındaki tutarsızlıkta

·Sözlerle davranışlar arasındaki tutarsızlıkta

·Danışanın kendini algılamasıyla, danışman tarafından algılanması arasındaki tutarsızlıkta

Sorumluluk yüklenerek yapılan yüzleştirmenin özellikleri:

·Empatiyle yapılır, danışanın önemsendiği mesajını verir

·Danışanın davranışlarını keşfetmesi için bir davet niteliğindedir

·Danışanın farkında olmadığı güçlerini keşfetmesi için bir davet niteliğindedir

·Kesin olmamalıdır.

Sorumsuzca yapılan yüzleştirmenin özellikleri:

·Danışana dikkate alınmadığı imajını verir.

·Danışanı cezalandırıcı niteliktedir.

·Danışanı suçlayıcıdır ve yetersizlikleri ortaya çıkarır

·Kesin ve itham edicidir